

Sénat et Chambre des représentants de Belgique

SESSION DE 2003-2004

11 DÉCEMBRE 2003

Examen des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2002)

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA
COMMISSION DE CONTRÔLE
DES DÉPENSES ÉLECTORALES
ET DE LA COMPTABILITÉ
DES PARTIS POLITIQUES
PAR
**MM. PHILIPPE DE COENE
ET LUC PAQUE**

(1) Composition de la commission:
Les présidents: MM. De Decker (S) et De Croo (Ch).

A. Sénat:

Membres: M. Caluwé, Mme Defraigne, MM. Devolder, Istasse, Mahoux, Schouuppe, Thissen, Van Hautem, Mme Vanlerberghe et M. Wille.

Suppléants: MM. Ceder, Coveliers, Mmes Crombé-Bertom, De Schampheleere, Laloy, MM. Paque, Poty, Mme Thijs, MM. Timmermans et Willems.

B. Chambre des représentants:

Membres: MM. Annemans, Bacquelaine, Cortois, De Coene, De Crem, Eerdeken, Giet, Jeholet, Lambert et Lenssen.

Suppléants: MM. Bultinck, De Padt, Mmes Douifi, Galant, M. Henry, Mme Lalieux, MM. Maingain, Peeters, Mme Van der Auwera et M. Versnick.

Voir:

Documents du Sénat:

3-21 - SE 2003:

Documents de la Chambre:

51-21 - SE 2003:

N°s 1-2: Publication des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2002).

Belgische Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers

ZITTING 2003-2004

11 DECEMBER 2003

**Onderzoek van de financiële verslagen over
de boekhouding van de politieke partijen
en hun componenten (boekjaar 2002)**

VERSLAG

NAMENS DE CONTROLECOMMISSIE
BETREFFENDE DE VERKIEZINGSUITGAVEN
EN DE BOEKHOUDING VAN
DE POLITIEKE PARTIJEN

UITGEBRACHT DOOR
**DE HEREN PHILIPPE DE COENE
EN LUC PAQUE**

(1) Samenstelling van de commissie:
De voorzitters: de heren De Decker (S) en De Croo (K).

A. Senaat:

Leden: de heer Caluwé, mevr. Defraigne, de heren Devolder, Istasse, Mahoux, Schouuppe, Thissen, Van Hautem, mevr. Vanlerberghe en de heer Wille.

Plaatsvervangers: de heren Ceder, Coveliers, de dames Crombé-Bertom, De Schampheleere, Laloy, de heren Paque, Poty, mevr. Thijs, de heren Timmermans en Willems.

B. Kamer van volksvertegenwoordigers:

Leden: de heren Annemans, Bacquelaine, Cortois, De Coene, De Crem, Eerdeken, Giet, Jeholet, Lambert en Lenssen.

Plaatsvervangers: de heren Bultinck, De Padt, de dames Douifi, Galant, de heer Henry, mevr. Lalieux, de heren Maingain, Peeters, mevr. Van der Auwera en de heer Versnick.

Zie:

Stukken van de Senaat:

3-21 - BZ 2003:

Gedr. St. van de Kamer:

51-21 - BZ 2003:

Nrs. 1-2: Publicatie van de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2002).

SOMMAIRE	INHOUD		
	Pages		Blz.
I. Contexte	3	I. Situering	3
II. Procédure	7	II. Procedure	7
III. Rapport intermédiaire par MM. Philippe De Coene (Ch) et Luc Paque (S)	8	III. Tussentijds verslag door de heren Philippe De Coene (K) en Luc Paque (S)	8
A. Objectif de l'examen préliminaire	8	A. Opzet van het preliminair onderzoek	8
B. Avis de la Cour des comptes	10	B. Advies van het Rekenhof	10
C. Réaction des partis politiques à l'avis de la Cour des comptes	10	C. Reactie van de politieke partijen op het advies van het Rekenhof	10
1. VLD	11	1. VLD	11
2. CD&V	12	2. CD&V	12
3. PS	12	3. PS	12
4. MR	12	4. MR	12
5. VLAAMS BLOK	13	5. VLAAMS BLOK	13
6. sp.a	13	6. sp.a	13
7. ÉCOLO	13	7. ECOLO	13
8. cdH	14	8. cdH	14
9. AGALEV	14	9. AGALEV	14
10. N-VA	14	10. N-VA	14
D. Conclusions	15	D. Besluiten	15
IV. Discussion	16	IV. Bespreking	16
V. Votes	17	V. Stemmingen	17
VI. Épilogue	17	VI. Epiloog	17
Annexes		Bijlagen	
I. Avis de la Cour des comptes	18	I. Advies van het Rekenhof	18
II. Point de vue des partis politiques sur les observations de la Cour des comptes	34	II. Standpunt van de politieke partijen nopens de opmerkingen van het Rekenhof	34
III. Résumés des rapports financiers relatifs à l'exercice 2002 (en euros)	51	III. Samenvattingen van de financiële verslagen over het boekjaar 2002 (in euro)	51

I. CONTEXTE

En vertu des articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour les élections des Chambres fédérales, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, la Chambre des représentants et le Sénat, chacun en ce qui le concerne, accordent, pour chaque parti politique qui est représenté dans les deux assemblées par au moins un parlementaire élu directement, une dotation à l'asbl désignée à cet effet par le parti concerné.

Pour pouvoir prétendre à cette dotation, les partis doivent en outre satisfaire à la condition posée par l'article 15bis, inséré par la loi du 10 avril 1995.

Cet article est rédigé comme suit:

«Pour pouvoir bénéficier de la dotation prévue à l'article 15, chaque parti doit, pour le 31 décembre 1995 au plus tard, inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 et approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique.»

En vertu de l'article 16 de la loi du 4 juillet 1989, la dotation annuelle totale octroyée à chaque parti qui satisfait aux conditions susmentionnées est composée des montants suivants:

1° un montant forfaitaire de 125 000 euros réparti de manière égale entre la Chambre des représentants et le Sénat, conformément à l'article 19, alinéa 2, de la même loi;

2° un montant supplémentaire de 1,25 euro par vote valable, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors des dernières élections législatives en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants et du Sénat.

Conformément à l'article 18, remplacé par la loi du 2 avril 2003, ces deux montants sont adaptés en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation. L'indice des prix de, respectivement, janvier 1993 et de janvier 2003 sont pris comme base.

Chaque parti peut renoncer au bénéfice de la dotation qui lui est octroyée (article 16, dernier alinéa).

Conformément à l'article 23, modifié par les lois du 19 novembre 1998 et du 23 juin 1999, l'octroi de cette dotation implique, pour le conseil d'administration

I. SITUERING

Krachtens de artikelen 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen verleent de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, ieder wat hem betreft, per politieke partij, die in beide Kamers door ten minste één rechtstreeks verkozen parlementslijd vertegenwoordigd is, een dotatie aan de vzw die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen.

Om op deze dotatie aanspraak te kunnen maken, dienen de partijen daarenboven te voldoen aan de voorwaarde gesteld door artikel 15bis, ingevoegd door de wet van 10 april 1995.

Dit artikel luidt als volgt:

«Om aanspraak te kunnen maken op de dotatie waarin is voorzien bij artikel 15, moet elke partij, tegen uiterlijk 31 december 1995, in haar statuten of in haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekragtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen.»

Luidens artikel 16 van de wet van 4 juli 1989 is de totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij, die aan de hiervoor gestelde voorwaarden voldoet, samengesteld uit de volgende bedragen:

1° een forfaitair bedrag van 125 000 euro dat ingevolge artikel 19, tweede lid, van dezelfde wet gelijk wordt verdeeld over de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat;

2° een aanvullend bedrag van 1,25 euro per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezingen tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat.

Overeenkomstig artikel 18, vervangen bij de wet van 2 april 2003, worden deze twee bedragen aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. De indexcijfers van respectievelijk januari 1993 en januari 2003 worden als basis genomen.

Iedere partij kan afstand doen van het voordeel van de haar verleende dotatie (artikel 16, laatste lid).

Overeenkomstig artikel 23, zoals laatst gewijzigd bij de wetten van 19 november 1998 en 23 juni 1999, impliceert het verkrijgen van deze dotatie voor de

de l'asbl concernée, l'obligation d'établir annuellement un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes. Ce rapport, qui comprend au moins les documents énumérés en annexe de la loi du 4 juillet 1989, est établi dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises et des arrêtés d'exécution de celle-ci.

Les documents dont il est question à l'annexe de la loi du 4 juillet 1989, insérée par la loi du 19 novembre 1998, sont les suivants:

1. Un document identifiant le parti et ses composantes telles que définies à l'article 1er, 1°, alinéa 2. L'identification comprend au moins le nom, le siège, la forme juridique, l'objet social et la composition (nom, domicile, profession) des organes de gestion et de contrôle de chacune des composantes du parti.

2. Les comptes synthétiques (bilan et compte de résultats) de chaque composante du parti politique selon la définition qui en est donnée par l'article 1er, 1°, alinéa 2. Ces comptes peuvent être établis sous la forme d'un tableau synoptique faisant apparaître par composante au moins :

a) le total des actifs, le total des provisions et des dettes et le montant du patrimoine;

b) les produits et les charges courantes, le résultat courant avant résultat financier, le résultat financier, le résultat exceptionnel, le résultat de l'exercice;

c) le nombre de personnes occupées exprimé en équivalents temps plein dont la charge est supportée par la composante du parti.

3. Les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes comprenant un bilan consolidé, un compte de résultats consolidé, ainsi qu'une annexe explicative des rubriques du bilan consolidé et du compte de résultats consolidé selon le schéma arrêté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques.

4. Un rapport du réviseur d'entreprises dans lequel celui-ci:

a) confirme que les comptes consolidés sont établis conformément aux dispositions réglementaires. Ce rapport constitue une attestation au sens des normes générales de révision établies par l'Institut des réviseurs d'entreprises;

b) expose si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés;

beheerraad van de betrokken vzw de verplichting om jaarlijks een financieel verslag op te stellen over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten. Dit verslag dat ten minste de als bijlage bij de wet van 4 juli 1989 opgesomde documenten bevat, wordt opgemaakt met inachtneming van de bepalingen vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan.

De documenten waarvan sprake in de bijlage van de wet van 4 juli 1989, zoals ingevoegd bij de wet van 19 november 1998, zijn:

1. Een document met de identificatie van de partij en haar componenten, zoals omschreven in artikel 1, 1°, tweede lid. De identificatie omvat minstens de benaming, de zetel, de rechtsvorm, het maatschappelijk doel en de samenstelling (naam, woonplaats, beroep) van de beheers- en controleorganen van elk van de partijcomponenten.

2. De samenvattende rekening (balans en resultatenrekening) van elke component van de politieke partij, volgens de definitie ervan in artikel 1, 1°, tweede lid. Deze rekeningen mogen opgesteld worden in de vorm van een synoptische tabel met een minimale aanduiding per component van :

a) het totaal van de activa, het totaal van de voorzieningen en schulden en het bedrag van het patrimonium;

b) de opbrengsten en kosten uit courante werking, het resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten, het financieel resultaat, het uitzonderlijk resultaat, het resultaat van het boekjaar;

c) het aantal tewerkgestelde personen uitgedrukt in volijdse equivalenten, waarvan de kost door de partijcomponent wordt gedragen.

3. De geconsolideerde rekening van de politieke partij en haar componenten bestaande uit een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening, alsook een verklarende toelichting van de rubrieken van de geconsolideerde balans en van de geconsolideerde resultatenrekening, volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen.

4. Een verslag van de bedrijfsrevisor waarin deze :

a) bevestigt dat de geconsolideerde rekening opgesteld is overeenkomstig de reglementaire bepalingen. Dit verslag geldt als een verklaring overeenkomstig de algemene controlesnormen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren;

b) toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken;

c) analyse les données des comptes consolidés en mettant en évidence les aspects qui sont susceptibles de favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité.

L'assemblée générale de l'asbl visée à l'article 22, à laquelle la dotation parlementaire est versée, désigne par conséquent un réviseur d'entreprises, qui, comme il ressort de ce qui précède, rédige chaque année un rapport sur le rapport financier établi par le conseil d'administration de l'asbl.

À partir de l'exercice 1999, le rapport financier porte dès lors non plus uniquement sur le parti politique *sensu stricto*, mais aussi sur ses composantes, telles que définies à l'article 1er, 1°, de la loi du 4 juillet 1989, modifié par la loi du 19 novembre 1998. Il comporte l'ensemble des comptes annuels, c'est-à-dire le bilan, les comptes de résultats et l'annexe.

Le nouveau schéma de rapport financier, adapté à l'article 23 susvisé et figurant en annexe au règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle, a été approuvé par la commission le 15 février 2000 (voir le *Moniteur belge* du 24 mai 2000, édition 2).

Conformément à l'article 24, alinéa 1er, le rapport financier est envoyé dans les cent vingt jours de la clôture des comptes, c'est-à-dire le 30 avril au plus tard, au ministre des Finances et aux présidents de la Chambre et du Sénat, qui veillent à ce qu'il soit publié sans délai dans les documents parlementaires (*cf. doc. Chambre*, n°s 51-21/1 et 2 et *doc. Sénat*, n°s 3-21/1 et 2).

En vertu du deuxième alinéa de cet article, inséré par la loi du 2 avril 2003, les présidents doivent en outre transmettre sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires visés à l'alinéa 1er, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre, en application de l'article 1er, § 2 (en réalité l'article 1er, 4°, alinéa 3), dans un délai d'un mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

Conformément à l'article 24, alinéa 3, de la loi du 4 juillet 1989, à l'article 7, 2°, de ses statuts et à l'article 31 de son règlement d'ordre intérieur (voir le *Moniteur belge* du 8 octobre 1994), la Commission de contrôle examine ensuite les rapports financiers en vue d'en contrôler la conformité avec les lois et arrêtés en vigueur. Elle formule ses observations et approuve les rapports financiers dans les deux cents jours de la clôture des comptes, notamment sur la base de l'avis de la Cour des comptes, pour autant qu'elle n'ait pas constaté d'irrégularités. L'avis de la Cour des comptes est annexé au rapport de la Commission de contrôle. Les décisions relatives à l'approbation des rapports financiers ne peuvent être prises que si elles réunissent

c) de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt, waarbij bij de aandacht vestigt op de aspecten die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen.

De algemene vergadering van de in artikel 22 bedoelde vzw waaraan de parlementaire dotatie wordt uitbetaald, stelt bijgevolg een bedrijfsrevisor aan die, zoals blijkt uit het bovenstaande, jaarlijks een verslag opstelt over het door de beheerraad van de vzw opgestelde financieel verslag.

Met ingang van het boekjaar 1999 betreft het financieel verslag derhalve niet langer alleen de politieke partij *sensu stricto*, maar eveneens haar componenten, zoals omschreven in artikel 1, 1°, van de wet van 4 juli 1989, zoals gewijzigd bij de wet van 19 november 1998. Het omvat de jaarrekening in haar geheel, dat wil zeggen de balans, de resultatenrekening en de toelichting.

Het nieuwe schema van financieel verslag, aangepast aan het voormelde artikel 23 en opgenomen als bijlage bij het huishoudelijk reglement van de Controlecommissie, werd door de commissie goedgekeurd op 15 februari 2000 (zie *Belgisch Staatsblad* van 24 mei 2000 — editie 2).

Overeenkomstig artikel 24, eerste lid, wordt het financieel verslag binnen honderdtwintig dagen na het afsluiten van de rekeningen, dus uiterlijk op 30 april, toegezonden aan de minister van Financiën en aan de voorzitters van Kamer en Senaat, die zorg dragen voor de onverwijld publicatie van dit verslag in de parlementaire stukken (zie stukken Kamer, nrs. 51-21/1 en 2 en stukken Senaat, nrs. 3-21/1 en 2).

Krachtens het tweede lid van dit artikel, ingevoegd door de wet van 2 april 2003, dienen de voorzitters daarenboven onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de in het eerste lid bedoelde parlementaire stukken, bij een ter post aangetekende brief, naar het Rekenhof te zenden met de opdracht om, met toepassing van artikel 1, § 2, (in werkelijkheid artikel 1, 4°, derde lid) binnen een maand, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen.

Overeenkomstig artikel 24, derde lid, van de wet van 4 juli 1989, artikel 7, 2°, van haar statuten en artikel 31 van haar huishoudelijk reglement (zie *Belgisch Staatsblad* van 8 oktober 1994) onderwerpt de Controlecommissie de financiële verslagen vervolgens aan een onderzoek teneinde de conformiteit ervan met de vigerende wetten en besluiten na te gaan. Binnen tweehonderd dagen na het afsluiten van de rekeningen formuleert zij, onder meer op grond van het advies van het Rekenhof, haar opmerkingen en keurt ze, voorzover zij geen onregelmatigheden heeft vastgesteld, de financiële verslagen goed. Het advies van het Rekenhof wordt als bijlage bij het verslag van de Controlecommissie gevoegd. Beslissingen inzake de

deux tiers au moins des suffrages, à condition que deux tiers au moins des membres de la commission soient présents (article 13, alinéa 2, des statuts).

Aux termes de l'article 25 de la loi précitée du 4 juillet 1989, tel qu'il a été modifié par la loi du 18 juin 1993, le défaut d'approbation du rapport financier par la Commission de contrôle ainsi que le défaut de dépôt ou le dépôt tardif de ce rapport entraînent la perte de la dotation qui serait octroyée à l'institution visée à l'article 22 (l'asbl) en vertu du chapitre III de cette loi, c'est-à-dire en vertu des articles 15 à 21, au cours de la période subséquente déterminée par la Commission de contrôle et qui ne peut être inférieure à un mois ni supérieure à quatre mois.

Pour être complet, il y a lieu de mentionner également l'article 15ter de la loi du 4 juillet 1989, inséré par la loi du 12 février 1999, qui prévoit que la dotation doit être supprimée par la Commission de contrôle à concurrence d'un montant déterminé ou pendant une période donnée, dans les limites légales fixées par le Conseil d'État, lorsque celui-ci le décide par voie d'arrêt au motif qu'un parti politique a montré de manière manifeste et à travers plusieurs indices concordants son hostilité envers les droits et libertés garantis par la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales et par les protocoles additionnels à cette convention.

Eu égard aux délais fixés par la loi pour le dépôt et l'examen des rapports financiers, la Commission de contrôle doit normalement se prononcer de façon définitive avant le 15 juillet de l'année qui suit l'exercice contrôlé (*cf.* l'article 24, alinéas 1er à 3, de la loi du 4 juillet 1989, modifié par les lois des 19 novembre 1998 et 2 avril 2003, et l'article 32 du règlement d'ordre intérieur, modifié le 31 mai 2000 — voir le *Moniteur belge* du 20 juin 2000).

Conformément à l'article 1er, 4°, alinéas 4 et 5, inséré par la loi du 2 avril 2003, les délais applicables pour l'exercice des compétences de la Commission de contrôle sont toutefois interrompus en cas de dissolution des Chambres fédérales. Les nouveaux délais commencent à courir dès l'installation des bureaux définitifs des Chambres fédérales. En outres, ces délais sont suspendus pendant les périodes de vacances fixées en application de l'article 10, § 1er, 3°, de la loi du 6 avril 1995 organisant la commission parlementaire de concertation prévue à l'article 82 de la Constitution et modifiant les lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973.

goedkeuring van de financiële verslagen kunnen enkel worden genomen wanneer ze ten minste twee derden van de stemmen hebben verkregen, op voorwaarde dat ten minste twee derden van de commissieleden aanwezig zijn (artikel 13, tweede lid, van de statuten).

Luidens artikel 25 van de voormelde wet van 4 juli 1989, zoals gewijzigd door de wet van 18 juni 1993, hebben het niet goedkeuren van het financieel verslag door de Controlecommissie, en het niet of het laatstig indienen van het financieel verslag het verlies tot gevolg van de dotatie die krachtens hoofdstuk III van deze wet, zijnde de artikelen 15 tot en met 21, aan de in artikel 22 bepaalde instelling (de vzw) zou worden toegekend gedurende de daaropvolgende periode die de Controlecommissie bepaalt en ten minste één en ten hoogste vier maanden duurt.

Volledigheidshalve dient hier tevens artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989 te worden vermeld, ingevoegd bij de wet van 12 februari 1999, krachtens hetwelk de dotatie door de Controlecommissie ten belope van een welbepaald bedrag of gedurende een welbepaalde termijn, binnen de wettelijke grenzen vastgesteld door de Raad van State, dient te worden ingetrokken wanneer laatstgenoemde instantie daartoe bij arrest heeft beslist omdat een politieke partij duidelijk en door middel van verscheidene, met elkaar overeenstemmende tekenen heeft aangetoond dat ze vijandig staat tegenover de rechten en vrijheden, gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en door de aanvullende protocollen bij dat verdrag.

Gelet op de wettelijk vastgestelde termijnen voor de indiening en het onderzoek van de financiële verslagen dient de Controlecommissie normalerwijze een eindbeslissing te nemen vóór 15 juli van het jaar volgend op het gecontroleerde boekjaar (zie artikel 24, eerste tot en met derde lid, van de wet van 4 juli 1989, zoals gewijzigd door de wetten van 19 november 1998 en 2 april 2003, en artikel 32 van het huis-houdelijk reglement, zoals gewijzigd op 31 mei 2000 — zie *Belgisch Staatsblad* van 20 juni 2000).

Overeenkomstig artikel 1, 4°, vierde en vijfde lid, ingevoegd door de wet van 2 april 2003, worden, in geval van ontbinding van de federale Kamers, de voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Controlecommissie gestelde termijnen evenwel gestuit. De nieuwe termijnen beginnen dan te lopen vanaf de installatie van de vaste bureaus van de federale Kamers. Voorts worden deze termijnen geschorst tijdens de recessperiodes bepaald met toepassing van artikel 10, § 1, 3°, van de wet van 6 april 1995 houdende inrichting van de parlementaire overlegcommissie bedoeld in artikel 82 van de Grondwet en tot wijziging van de op 12 januari 1973 gecoördineerde wetten op de Raad van State.

En application de ces deux dispositions légales, le délai de deux cents jours dont la Commission de contrôle dispose pour se prononcer définitivement sur l'approbation des rapports financiers est prorogé du 15 juillet 2003 au 13 novembre 2003.

En vertu de l'article 24, alinéa 5, la procédure de contrôle prend fin après que les présidents de la Chambre et du Sénat ont transmis sans délai les résumés des rapports financiers, les observations de la Commission de contrôle ainsi que l'acte d'approbation — tous repris dans le rapport de la Commission de contrôle — au ministre des Finances et aux services du *Moniteur belge* qui sont tenus de les publier dans les annexes du *Moniteur belge* dans les trente jours de leur réception.

II. PROCÉDURE

Conformément à l'article 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989, les dix partis politiques ayant bénéficié de la dotation parlementaire pour l'année 2002 ont envoyé leur rapport financier aux présidents de la Chambre et du Sénat avant le 30 avril 2003.

Ces derniers ont fait procéder, le 5 juin 2003, à la publication desdits rapports dans les documents parlementaires (voir doc. Chambre, n°s 51-21/1 et 2 et doc. Sénat, n°s 3-21/1 et 2).

Ces documents ont été envoyés le 4 juillet 2003, par lettre recommandée à la poste, au premier président de la Cour des comptes avec prière adressée à ladite Cour de rendre, dans un délai d'un mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

Compte tenu de la décision de la commission de concertation parlementaire de suspendre les délais applicables devant la Commission de contrôle pendant la période de vacances parlementaires du 4 août 2003 au 10 octobre 2003, ils ont demandé au premier président, par lettre du 30 juillet 2003, de leur transmettre le rapport de la Cour au plus tard le 15 septembre 2003.

Le 6 août 2003, le premier président de la Cour des comptes a communiqué l'avis aux présidents de la Chambre et du Sénat (voir l'annexe I).

Le 9 septembre 2003, la Commission de contrôle a désigné MM. Philippe De Coene (sp.a-spirit — Ch.) et Luc Paque (cdH — S) comme rapporteurs.

Leur mission consistait à vérifier, notamment sur la base de l'avis de la Cour des comptes, si les rapports financiers répondent aux critères légaux et aux directives que la Commission de contrôle a adoptées en la matière — notamment le 15 février 2000 et le 5 juillet 2001 — à l'intention des partis politiques et des réviseurs d'entreprises (voir à ce sujet, les doc. Chambre, n° 671/3, 2000-2001 et Sénat, n° 2-447/3, 2000-2001,

Met toepassing van deze twee wetsbepalingen is de termijn van tweehonderd dagen binnen welke de Controlecommissie een definitieve beslissing dient te nemen inzake de goedkeuring van de financiële verslagen, verlengd van 15 juli 2003 tot 13 november 2003.

Overeenkomstig artikel 24, vijfde lid, neemt de controleprocedure een einde nadat de voorzitters van Kamer en Senaat de samenvattingen van de financiële verslagen, de opmerkingen van de Controlecommissie en haar akte van goedkeuring, die alle in het verslag van de Controlecommissie zijn opgenomen, overwijd aan de minister van Financiën en de diensten van het *Belgisch Staatsblad* hebben toegezonden die deze binnen dertig dagen na ontvangst in de bijlagen tot het *Belgisch Staatsblad* dienen te publiceren.

II. PROCEDURE

Overeenkomstig artikel 24, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989 hebben de tien politieke partijen, die tijdens het jaar 2002 de parlementaire dotatie hebben ontvangen, hun financieel verslag vóór 30 april 2003 ingediend bij de voorzitters van Kamer en Senaat.

Deze laatsten hebben deze verslagen als een parlementair stuk gepubliceerd op 5 juni 2003 (zie stukken Kamer, nrs. 51-21/1 en 2 en stukken Senaat, nrs. 3-21/1 en 2).

Bij ter post aangetekende brief van 4 juli 2003 hebben zij deze stukken aan de eerste voorzitter van het Rekenhof toegezonden met het verzoek om binnen een maand advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van de erin opgenomen financiële verslagen.

Gelet op de beslissing van de parlementaire overlegcommissie tot schorsing van de voor de Controlecommissie gestelde termijnen tijdens de recessperiode van 4 augustus 2003 tot 10 oktober 2003 hebben zij de eerste voorzitter bij brief van 30 juli 2003 verzocht om hun het verslag te bezorgen tegen uiterlijk 15 september 2003.

Op 6 augustus 2003 heeft de eerste voorzitter van het Rekenhof het advies reeds aan de voorzitters van Kamer en Senaat meegedeeld (zie bijlage I).

Op 9 september 2003 heeft de Controlecommissie de heren Philippe De Coene (sp.a-spirit — K) en Luc Paque (cdH — S) aangewezen als rapporteurs.

Hun opdracht bestond erin om mede op grond van het advies van het Rekenhof de financiële verslagen te toetsen aan de wettelijke criteria en de richtlijnen die de Controlecommissie terzake — onder meer op 15 februari 2000 en op 5 juli 2001 — ten behoeve van de politieke partijen en de bedrijfsrevisoren heeft goedgekeurd (zie hiervoor respectievelijk stuk Kamer, nr. 671/3, 2000-2001 en Senaat, nr. 2-447/3,

pp. 9-11 et 31-32, ainsi que les doc. Chambre, n° 50-1246/3, 2001-2002 et Sénat n° 2-741/3, 2001-2002, p. 10-12).

M. Daniel Bacquelaine (MR — Ch.) ayant réagi *motu proprio*, au nom du MR, à l'avis de la Cour des comptes par lettre du 9 septembre 2003, les présidents de la Commission de contrôle ont adressé le 8 octobre 2003, sur la proposition des rapporteurs, un courrier aux présidents des neuf autres partis en les priant de faire part, pour le 20 octobre 2003 au plus tard, de leur point de vue sur les observations de la Cour des comptes relatives à leur parti.

Tous les partis ont donné suite à cette demande (voir l'annexe II).

Au cours de la réunion du 5 novembre 2003, les rapporteurs ont fait un rapport intermédiaire (voir *infra* — III).

Après l'avoir brièvement discuté (voir *infra* — IV), la Commission de contrôle a pris une décision définitive sur l'approbation des dix rapports financiers déposés et a réglé les modalités selon lesquelles il sera donné suite aux recommandations et aux suggestions de la Cour des comptes (voir *infra* — V).

Ensuite, le sp.a et le N-VA ont fait part, par des lettres datées respectivement du 13 et du 24 novembre 2003, de commentaires et d'informations relatives aux observations de la Cour des comptes sur leur rapport financier (voir *infra* — VI).

Le présent rapport a été soumis pour approbation à la commission le 11 décembre 2003.

III. RAPPORT INTERMÉDIAIRE FAIT PAR MM. PHILIPPE DE COENE (C) ET LUC PAQUE (S)

A. Objectif de l'examen préliminaire

En vertu de l'article 24 de la loi du 4 juillet 1989 et de l'article 31 de son règlement d'ordre intérieur, la Commission de contrôle soumet les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes à un examen afin d'en contrôler la conformité aux lois et aux arrêtés en vigueur.

Jusqu'à présent, l'examen préliminaire effectué par les rapporteurs avait pour but d'éclairer la Commission de contrôle sur les rapports financiers déposés et d'attirer son attention sur les questions et les points difficiles qui requièrent des éclaircissements. À cet effet, les rapporteurs contrôlaient la conformité des rapports financiers — en ce qui concerne tant leur forme que leur contenu — aux lois et aux arrêtés en vigueur. Pour ce faire, ils vérifiaient notamment si les réviseurs d'entreprises avaient ou non visé sans réserve les rapports financiers des partis.

Cette procédure a été modifiée à partir de l'exercice 2002, en ce sens que les rapporteurs ont pu se baser —

2000-2001, blz. 9-11 en 31-32, en stuk Kamer, nr. 50-1246/3, 2001-2002 en Senaat, nr. 2-741/3, 2001-2002, blz. 10-12).

Aangezien de heer Daniel Bacquelaine (MR — K) bij brief van 9 september 2003 namens MR *motu proprio* heeft gereageerd op het advies van het Rekenhof, hebben de voorzitters van de Controlecommissie, op voorstel van de rapporteurs, de voorzitters van de negen andere partijen op 8 oktober 2003 aangeschreven met het verzoek om uiterlijk op 20 oktober 2003 hun standpunt mee te delen op basis van de opmerkingen van het Rekenhof aangaande hun partij.

Alle partijen hebben hieraan gevolg gegeven (zie bijlage II).

Tijdens de vergadering van 5 november 2003 brachten de rapporteurs een tussentijds verslag uit (zie *infra* — III).

Na een korte besprekking hiervan (zie *infra* — IV) nam de Controlecommissie een definitieve beslissing over de goedkeuring van de tien ingediende financiële verslagen en regelde zij de wijze waarop aan de aanbevelingen en de suggesties van het Rekenhof zou worden tegemoetgekomen (zie *infra* — V).

Achteraf gaven sp.a en N-VA bij brief van respektievelijk 13 en 24 november 2003 nog nadere commentaar en informatie betreffende opmerkingen van het Rekenhof op hun financieel verslag (zie *infra* — VI).

Op 11 december 2003 werd dit verslag ter goedkeuring aan de commissie voorgelegd.

III. TUSSENTIJDSE VERSLAG DOOR DE HEREN PHILIPPE DE COENE (K) EN LUC PAQUE (S)

A. Opzet van het preliminair onderzoek

Krachtens artikel 24 van de wet van 4 juli 1989 en artikel 31 van haar huishoudelijk reglement onderwerpt de Controlecommissie de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten aan een onderzoek teneinde hun conformiteit met de vige rende wetten en besluiten na te gaan.

Tot op heden had het preliminair onderzoek door de rapporteurs tot doel de Controlecommissie enigszins wegwijs te maken in de ingediende financiële verslagen en haar aandacht te vestigen op vragen en knelpunten die nadere opheldering behoefden. Daartoe toestonden de rapporteurs de financiële verslagen zowel op hun formele als inhoudelijke aspecten aan de vige rende wetten en besluiten. Daarbij werd onder meer nagegaan of de bedrijfsrevisoren al dan niet een visum zonder voorbehoud hadden verleend aan de financiële verslagen van de partijen.

Met ingang van het boekjaar 2002 is deze werk wijze in die zin gewijzigd dat de rapporteurs — en dat

pour la première fois — sur l'avis de la Cour des comptes du 6 août 2003 concernant l'exactitude et l'exhaustivité des rapports financiers, avis que la Commission de contrôle avait dû recueillir obligatoirement.

Dans cet avis, la Cour a examiné les dix rapports déposés, et ce, à la lumière du cadre de référence suivant :

1. «la législation applicable (au sens large), en premier lieu la loi du 4 juillet 1989 et la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité des entreprises et ses arrêtés d'exécution;

2. (...) les directives, les résultats d'examens et les recommandations de la Commission de contrôle, ainsi qu'il ressort de rapports antérieurs de celle-ci (voir le rapport relatif à l'exercice 2001, doc. Chambre, 2002-2003, n° 1785/3, et Sénat, n° 2-1138/3; cf., aussi, le rapport relatif à l'exercice 2000, doc. Chambre, 2000-2001, n° 1246/003, et Sénat, n° 2-741/3, et le rapport relatif à l'exercice 1999, doc. Chambre, 1999-2000, n° 671/003, et Sénat, n° 2-447/3);

3. (...) le fait que les modifications de la loi du 19 novembre 1998, qui ont fixé le contenu et la forme des rapports financiers (article 23, § 1er, de la loi du 4 juillet 1989 et annexe de celle-ci), visaient expressément à «accroître la transparence, l'uniformité et la comparabilité des rapports financiers des partis politiques» (développements de la proposition de loi en cause, doc. Chambre, n° 1158/1 — 96/97, p. 3).

Dans ce cadre, la Cour des comptes signale les aspects des rapports financiers relatifs à l'exercice concerné qui, du point de vue de l'exactitude et de l'exhaustivité, sont susceptibles d'être pris en considération pour être contrôlés de manière plus approfondie par la Commission de contrôle. Elle formule, éventuellement, en ce qui concerne certains aspects des rapports financiers, des recommandations en vue des rapports futurs» (cf. annexe I, avis de la Cour des comptes, p. 19).

Toutefois, la Cour des comptes attire également l'attention sur les limites du cadre légal dans lequel elle a dû effectuer son examen :

«La Cour des comptes ne s'est donc pas prononcée sur la validité et sur la réalité des opérations sous-jacentes dans la mesure où elle n'a pas accès aux pièces justificatives» (cf. annexe I, avis de la Cour des comptes, p. 20).

Les rapporteurs apprécient la minutie avec laquelle la Cour des comptes a examiné les rapports financiers. L'avis de celle-ci confère une plus grande consistance à l'examen des rapports financiers par la Commission de contrôle. En outre, la Cour formule une série de recommandations utiles, en vue de favoriser la transparence et la comparabilité des rapports.

is een primeur — hebben kunnen bogen op het door de Controlecommissie verplicht ingewonnen advies van het Rekenhof van 6 augustus 2003 over de juistheid en de volledigheid van de financiële verslagen.

In dit advies heeft het Hof de tien ingediende verslagen getoetst binnen het volgende referentiekader :

1. «de toepasselijke wetgeving (in ruime zin), in de eerste plaats de wet van 4 juli 1989 en de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan;

2. (...) de richtlijnen, onderzoeksbevindingen en aanbevelingen van de Controlecommissie, zoals blijkt uit vroegere commissieverslagen (zie verslag over boekjaar 2001, stuk Kamer, 2002-2003, nr. 1785/3, en Senaat, nr. 2-1138/3, verslag over boekjaar 2000, stuk Kamer, 2000-2001, nr. 1246/003, en Senaat, nr. 2-741/3, en verslag over boekjaar 1999, stuk Kamer, 1999-2000, nr. 671/003, en Senaat, nr. 2-447/3);

3. (...) de overweging dat de wetswijziging van 19 november 1998, waarbij de inhoud en de vorm van de financiële verslaggeving werden vastgesteld (artikel 23, § 1, van en bijlage bij de wet van 4 juli 1989), uitdrukkelijk «meer transparantie, uniformiteit en onderlinge vergelijkbaarheid in de financiële rapportering van de politieke partijen» beoogde (toelichting bij het desbetreffende wetsvoorstel, stuk Kamer, nr. 1158/1 — 96/97, p. 3).

Binnen dit kader wijst het Rekenhof die aspecten van de financiële verslaggeving over het betrokken boekjaar aan die, vanuit het oogpunt van de juistheid en de volledigheid, in aanmerking kunnen komen voor nader onderzoek door de Controlecommissie. Het formuleert desgevallend, in verband met bepaalde aspecten van de financiële verslaggeving, aanbevelingen met het oog op toekomstige verslaggeving» (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 19).

Het Rekenhof vestigt evenwel ook de aandacht op de beperkingen van het wettelijk kader waarin het zijn onderzoek moest volbrengen :

«Het Rekenhof heeft zich dus niet uitgesproken over de regelmatigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen, aangezien het niet beschikt over de verantwoordingsstukken» (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 20).

De rapporteurs appreciëren de grondigheid waarmee het Rekenhof de financiële verslagen heeft onderzocht. Zijn advies verleent het onderzoek van de financiële verslagen door de Controlecommissie een veel grotere diepgang. Daarenboven formuleert het Hof, met het oog op de transparantie en betere onderlinge vergelijkbaarheid van de verslagen, tal van nuttige aanbevelingen.

B. Avis de la Cour des comptes

Dans son avis (*cf. annexe I*), la Cour des comptes établit une distinction entre les aspects formels et les aspects financiers des rapports financiers et elle vérifie, pour chaque sous-rubrique, dans quelle mesure les partis se sont conformés aux obligations légales ou aux recommandations de la Commission de contrôle.

En ce qui concerne les aspects formels, la Cour des comptes souligne que «*l'ensemble des rapports des réviseurs d'entreprises ont attesté les comptes sans réserve*» (*cf. annexe I*, avis de la Cour des comptes, p. 23, point A.8.1.).

De leur côté, les rapporteurs constatent ce qui suit :

1. Délai de dépôt

Les dix partis politiques qui devaient déposer un rapport financier se sont acquittés de cette obligation en temps utile, à savoir pour le 30 avril 2003 au plus tard.

2. Schéma et résumé du rapport financier

Les rapports financiers ont été établis selon le schéma approuvé par la Commission de contrôle le 15 février 2000 et publié au *Moniteur belge* du 24 mai 2000 comme annexe (modèle I) à son règlement d'ordre intérieur. L'on a tenu compte pour ce faire de l'obligation de mentionner la comptabilité des composantes (méthode dite de «consolidation»).

Le résumé du rapport financier (modèle II) qui doit être publié au *Moniteur belge* en vertu de la loi du 4 juillet 1989, a aussi été transmis dans les délais à la Commission de contrôle par tous les partis.

C. Réaction des partis politiques à l'avis de la Cour des comptes

Après la réunion de la Commission de contrôle qui a eu lieu le 9 septembre 2003 et au cours de laquelle furent désignés les rapporteurs chargés de rédiger un rapport intermédiaire, le MR a réagi *motu proprio* à l'avis de la Cour.

Il a dès lors semblé judicieux aux rapporteurs d'inviter les autres partis à faire à leur tour connaître leur réaction.

Les présidents de la Chambre et du Sénat leur ont adressé à cet effet, le 8 octobre 2003, la lettre suivante :

«En application des articles 1er, 4°, alinéa 3, et 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989, insérés par la loi du 2 avril 2003, la Cour des comptes nous a fait parvenir,

B. Advies van het Rekenhof

Het Rekenhof maakt in zijn advies (zie bijlage I) een onderscheid tussen de formele en de financiële aspecten van de financiële verslagen en gaat voor elke sub-rubriek na in welke mate de partijen de wettelijke verplichtingen of de aanbevelingen van de Controlecommissie stipt hebben nageleefd.

Wat de formele aspecten betreft, vestigt het Rekenhof er de aandacht op dat «*alle verslagen van de bedrijfsrevisoren de rekeningen zonder voorbehoud hebben geattesteerd*» (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 23, punt A.8.1.).

Van hun kant stellen de rapporteurs het volgende vast :

1. Tijdstip van indiening

De tien politieke partijen die een financieel verslag moesten indienen, hebben zich tijdig, namelijk uiterlijk op 30 april 2003, van deze verplichting gekweten.

2. Schema en samenvatting van het financieel verslag

De financiële verslagen zijn opgesteld volgens het door de Controlecommissie op 15 februari 2000 goedgekeurde schema, dat als bijlage (model I) bij haar huishoudelijk reglement werd gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 24 mei 2000; daarbij is rekening gehouden met de verplichte vermelding van de boekhouding van de componenten (de zogenaamde consolidatie).

Ook de samenvatting van het financieel verslag (model II), die krachtens de wet van 4 juli 1989 in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd dient te worden, werd door alle partijen tijdig aan de Controlecommissie overgezonden.

C. Reactie van de politieke partijen op het advies van het Rekenhof

Na de vergadering van de Controlecommissie op 9 september 2003 waarbij de rapporteurs werden aangewezen en hun werd opgedragen een tussentijds rapport op te maken, heeft MR *motu proprio* gereageerd op het advies van het Hof.

Het leek de rapporteurs derhalve raadzaam om de andere partijen op hun beurt uit te nodigen hun reactie kenbaar te maken.

Daartoe zonden de voorzitters van Kamer en Senaat hun op 8 oktober 2003 de volgende brief :

«Overeenkomstig de artikelen 1er, 4°, derde lid, en 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989, ingevoegd door de wet van 2 april 2003, heeft het Rekenhof ons

par lettre du 6 août 2003, son avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes relatifs à l'exercice 2002.

Bien que la loi précitée ne le prévoie pas, nous jugeons opportun pour la transparence et le déroulement efficace de la procédure, de vous faire parvenir déjà, avant que la Commission de contrôle n'entame l'examen quant au fond de ces rapports, un exemplaire de cet avis avec prière de nous communiquer au plus tard le 20 octobre 2003 votre point de vue sur les observations faites par la Cour des comptes à propos de votre parti.»

Tous les partis ont réagi à cette lettre (voir l'annexe II, p. 34).

On examinera brièvement, ci-après, dans quelle mesure les partis ont répondu aux observations de la Cour des comptes.

À cet égard, il faut souligner, en ce qui concerne le point *B.1. Examen des variations entre exercices*, que les constatations de la Cour des comptes n'impliquent en soi aucune critique des partis, qui peuvent évidemment, dans le cadre de leur autonomie stratégique, décider eux-mêmes de leur politique financière, mais visent plutôt à inviter les partis à fournir des précisions sur les différences d'une certaine ampleur (voir la technique du double seuil de matérialité employée par la Cour des comptes) (*cf. annexe I, avis de la Cour des comptes, p. 26.*)

1. VLD

Pour ce qui est des aspects formels, le VLD répond à quasi toutes les remarques de la Cour des comptes. Il convient de noter que le parti en question a choisi de mentionner, au point VI de l'annexe (doc. Chambre, n° 51-21/1 et doc. Sénat, n° 3-21/1, p. 78), les dotations de la Chambre et du Sénat non pas à la sous-rubrique « Institution visée à l'article 22 », en l'espèce l'ASBL LIBERA à laquelle elles ont effectivement été payées, mais à la sous-rubrique « secrétariat national », auquel elles ont été immédiatement versées, ainsi qu'on peut le déduire des comptes annuels synthétiques de l'ASBL LIBERA (*cf. op. cit., p. 10.*)

Pour ce qui est du taux d'amortissement des immeubles, le VLD fournit les informations demandées et concède que c'est à tort qu'elles n'ont pas été mentionnées.

Pour ce qui est des aspects financiers, le parti fournit des informations complémentaires pour répondre aux observations de la Cour des comptes sur l'absence de données concernant les bilans de l'ASBL LIBERA et de l'ASBL INSTITUUT VOOR KADERVORMING.

bij brief van 6 augustus 2003 zijn advies doen toekomen over de juistheid en de volledigheid van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten betreffende het boekjaar 2002.

Hoewel de voormelde wet hierin niet voorziet, achten wij het ter wille van de transparantie en het efficiënt verloop van de procedure toch raadzaam om, vóór de aanvang van het onderzoek ten gronde van deze verslagen door de Controlecommissie, u reeds een exemplaar van dit advies te bezorgen met het verzoek ons uiterlijk 20 oktober 2003 uw standpunt nopens de opmerkingen van het Rekenhof aangaande uw partij mee te delen.»

Alle partijen ontvatten hierop gereageerd (zie bijlage II, blz. 34).

Hierna wordt beknopt nagegaan in welke mate de partijen geantwoord hebben op de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen.

In dat verband dient met betrekking tot de rubriek *B.1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren* te worden aangestipt dat de door het Rekenhof gedane vaststellingen als zodanig geen kritiek inhouden op de partijen die in het kader van hun strategische autonomie uiteraard zelf hun financieel beleid voeren, maar eerder een uitnodiging vormen om bij grote schommelingen (*cf. de door het Rekenhof gehanteerde methode van de dubbele materialiteitsgrens*) hierover nadere toelichting te verstrekken (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 26).

1. VLD

Wat de formele aspecten betreft, antwoordt de VLD op nagenoeg alle door het Rekenhof gesigneerde opmerkingen. Er zij opgemerkt dat deze partij ervoor opteert om in punt VI van de toelichting (stuk Kamer, nr. 51-21/1 en stuk Senaat, nr. 3-21/1, blz. 78) de parlementaire dotaties van Kamer en Senaat niet te vermelden in de subrubriek « Instelling art. 22 », zijnde de VZW LIBERA, aan wie ze effectief werden uitbetaald, maar wel in de subrubriek « Nationale Werkingsentiteit » waaraan ze onmiddellijk werden doorgestort, zoals trouwens kan worden afgeleid uit de samenvattende jaarrekening van de VZW LIBERA (*cf. op. cit., blz. 10.*)

Wat het afschrijvingspercentage van de gebouwen betreft, geeft de VLD de vereiste informatie waarvan ze toegeeft die « *ten onrechte niet te hebben vermeld* ».

Met betrekking tot de financiële aspecten geeft de partij nadere uitleg omtrent de door het Rekenhof geformuleerde opmerkingen over het ontbreken van balansgegevens van de VZW LIBERA en de VZW INSTITUUT VOOR KADERVORMING.

2. CD&V

Pour ce qui est des aspects formels, le CD&V accepte les observations de la Cour des comptes et reconnaît avoir commis en la matière quelques « erreurs sans gravité ».

En ce qui concerne les aspects financiers, il accepte également les remarques de la Cour. C'est ainsi que l'on a corrigé une erreur de comptabilisation pour ce qui est de l'ASBL *Unitas Dendermonde-Sint-Niklaas* et de la *Tehuis van CD&V Antwerpen*. Pour deux autres rubriques, l'anomalie était due à une information insuffisante sur la manière dont les comptes annuels d'une composante déterminée, le CEPRESS, devaient être intégrés dans la consolidation.

3. PS

En ce qui concerne les aspects formels, le PS prend acte des observations de la Cour des comptes et s'engage à fournir les informations demandées dans son rapport financier relatif à l'exercice 2003.

Pour ce qui est des aspects financiers:

- en ce qui concerne les variations entre exercices, d'une part, le parti fournit les renseignements techniques nécessaires sur l'augmentation des actifs immobilisés de l'ASBL Institut Émile Vandervelde, qui est due à la rénovation du siège du parti et, d'autre part, il accepte les remarques de la Cour des comptes à propos des comptes consolidés;

- en ce qui concerne la transposition en euros des comptes de plusieurs ASBL, le parti s'engage à corriger dans son rapport financier relatif à l'exercice 2003 l'erreur signalée par la Cour des comptes;

- en ce qui concerne la différence constatée par la Cour des comptes entre le résultat consolidé et le cumul des résultats des différentes composantes, le PS fait observer que, lors de l'établissement du schéma financier, la Commission de contrôle avait estimé que « *le détail des retraitements n'était pas relevant et risquait d'altérer l'équilibre recherché entre l'analyse et la synthèse* ». Cette réponse vaut également pour la différence, constatée par la Cour des comptes, entre le patrimoine consolidé et le cumul des patrimoines des différentes composantes.

4. MR

Pour ce qui est des aspects formels, le MR fournit toutes les informations nécessaires.

En ce qui concerne les aspects financiers, les anomalies signalées par la Cour des comptes sont

2. CD&V

Wat de formele aspecten betreft, sluit CD&V zich aan bij de opmerkingen van het Rekenhof en geeft toe op dit vlak enkele « *schoonheidsfoutjes* » te hebben gemaakt.

Wat de financiële aspecten betreft, sluit zij zich eveneens aan bij de opmerkingen van het Hof. Zo werd in twee gevallen, namelijk voor Unitas Arrondissement Dendermonde-Sint-Niklaas en Tehuis van CD&V Antwerpen, een verkeerde boeking rechtgezet, terwijl voor twee andere rubrieken de anomalie te wijten was aan onvolledige informatie betreffende de mate waarin de jaarrekening van een welbepaalde component, namelijk CEPRESS, in de consolidatie moest worden opgenomen.

3. PS

Wat de formele aspecten betreft, neemt de PS nota van de opmerkingen van het Rekenhof en verbindt zij zich ertoe de gevraagde informatie te verstrekken in haar financieel verslag over het boekjaar 2003.

Wat de financiële aspecten betreft:

- inzake de variatie tussen boekjaren verstrekt de partij de nodige technische uitleg over de verhoging van het bedrag van de vaste activa van de VZW Instituut Emile Vandervelde ten gevolge van de renovatie van de zetel van de partij, enerzijds, en sluit ze zich voor het overige aan bij de opmerkingen van het Rekenhof met betrekking tot de geconsolideerde rekeningen, anderzijds;

- met betrekking tot de omzetting van de rekeningen van verschillende componenten in euro verbindt de partij zich ertoe de door het Rekenhof gesignaleerde vergissing recht te zetten in haar financieel verslag over het boekjaar 2003;

- met betrekking tot het door het Rekenhof vastgestelde verschil tussen het geconsolideerd resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten merkt de PS op dat de Controlecommissie bij de opmaak van het schema van financieel verslag van oordeel was dat « *het detail van de terugnames niet relevant was en het nagestreefde evenwicht tussen analyse en synthese dreigde aan te tasten* ». Dit antwoord geldt eveneens voor het door het Rekenhof gesignaleerde verschil tussen het geconsolideerd patrimonium en de cumul van de patrimoniums van de verschillende componenten.

4. MR

Wat de formele aspecten betreft, verstrekt MR de nodige informatie.

Wat de financiële aspecten betreft, zijn de door het Rekenhof gesignaleerde anomalieën te wijten aan het

dues, d'une part, au fait que les comptes synthétiques d'une des composantes (l'ASBL GALB) n'ont pas été déposés et, d'autre part, à l'insuffisance des informations qui ont été fournies sur le point de savoir dans quelle mesure les comptes annuels d'une autre composante (en l'espèce l'ASBL Centre Paul HYMANS) devaient être repris dans la consolidation.

5. VLAAMS BLOK

Ce parti a répondu de manière suffisante aux observations de la Cour des comptes sur les aspects tant formels que financiers :

— il fournit un relevé complet de ses composantes et fera désormais figurer cette liste dans son rapport financier. Le rapport financier relatif à l'exercice 2002 ainsi que le rapport du réviseur d'entreprises à ce sujet indiquaient toutefois clairement que, par rapport à l'exercice 2001, le périmètre de consolidation s'était élargi de trois composantes, à savoir l'ASBL Jan Breydel, l'ASBL *Vlaams Belang Vlaams-Brabant* et l'association de fait *Vlaams Blok-Provincie Antwerpen* (voir doc. Chambre, n° 51-21/2 et doc. Sénat, n° 3-21/2, p. 402-415);

— il explique les variations entre les exercices qui ont été enregistrées dans les comptes de l'association de fait Vlaams Blok et l'ASBL *Algemeen Vlaams Belang*, et donne des précisions concernant l'absence de bilan pour l'ASBL *Vormingsinstituut Frank Goovaerts*. Cette dernière a en effet été mise en liquidation et ne possédait plus ni actif ni passif à la date du bilan.

6. sp.a

En ce qui concerne les aspects formels, ce parti reconnaît le bien-fondé des observations de la Cour des comptes, sauf celle relative à la mention de l'objet social des composantes, point à propos duquel le parti estime avoir fourni des informations suffisantes. S'agissant des règles d'évaluation, le sp.a estime qu'une concertation avec l'Institut des réviseurs d'entreprises s'impose.

S'agissant des aspects financiers, les informations fournies par le sp.a sont suffisantes. La discordance entre le patrimoine consolidé et les patrimoines cumulés des diverses composantes est due tout simplement à une erreur de plume et plus précisément à une inversion de chiffres.

7. ECOLO

S'agissant des aspects formels, ECOLO admet certains points soulevés dans les observations de la Cour des comptes et s'engage à y résERVER la suite voulue dans le rapport financier du prochain exer-

feit dat, eensdeels, de samenvattende jaarrekening van één component, namelijk de VZW GALB, niet werd ingediend en, anderdeels, onvolledige informatie werd verstrekt betreffende de mate waarin de jaarrekening van een andere component, namelijk de VZW Centre Paul HYMANS, in de consolidatie moest worden opgenomen.

5. VLAAMS BLOK

Deze partij geeft zowel voor de formele als voor de financiële aspecten een afdoend antwoord op de bemerkingen van het Rekenhof:

— zij verstrekt een overzichtslijst van de componenten en zal die lijst voortaan in haar financieel verslag opnemen. In het financieel verslag over het boekjaar 2002 en in het verslag van de bedrijfsrevisor daarover werd echter duidelijk aangegeven dat de consolidatiekring ten opzichte van het boekjaar 2001 met drie componenten werd uitgebreid, namelijk met de VZW Jan Breydel, de VZW Vlaams Belang Vlaams-Brabant en de feitelijke vereniging Vlaams Blok-Provincie Antwerpen (zie stuk Kamer, nr. 51-21/2 en stuk Senaat, nr. 3-21/2, blz. 402-415);

— zij licht de variaties tussen de boekjaren toe welke zich hebben voorgedaan bij de feitelijke vereniging Vlaams Blok en de VZW Algemeen Vlaams Belang, en geeft nadere uitleg omrent de afwezigheid van balansgegevens voor de VZW Vormingsinstituut Frank Goovaerts. Deze laatste is immers in vereffening gesteld en bezat op balansdatum geen activa of passiva meer.

6. sp.a

Met betrekking tot de formele aspecten verklaart deze partij zich akkoord met de opmerkingen van het Rekenhof, met uitzondering van die betreffende de vermelding van het maatschappelijk doel van de componenten, waar de partij van oordeel is voldoende informatie te hebben verstrekt. Inzake de waarderingsregels oordeelt sp.a dat hieromtrent nader overleg met het Instituut der bedrijfsrevisoren op zijn plaats is.

Met betrekking tot de financiële aspecten verstrekt sp.a de nodige informatie. Zo is een gebrek aan overeenstemming tussen het geconsolideerd patrimonium en de cumul van de patrimoniums van de verschillende componenten louter te wijten aan een schrijfout, inzonderheid een cijferinversie.

7. ECOLO

Wat de formele aspecten betreft, sluit ECOLO zich voor sommige punten aan bij de opmerkingen van het Rekenhof en verbindt ze zich ertoe hieraan gevolg te geven in haar financiële rapportage over het komende

cice. En ce qui concerne les règles d'évaluation, ce parti s'étonne de l'observation de la Cour des comptes concernant la décision prise par ECOLO de reprendre intégralement ses provisions pour charges électorales en réserves. La Cour constate, il est vrai, que cette modification des règles d'évaluation a été « *dûment signalée* », mais se demande si la Commission de contrôle trouve cette modification opportune (voir l'annexe I, avis de la Cour des comptes, p. 25, point A.10.2.). Si la Commission de contrôle le souhaite, ce parti tiendra compte, à l'avenir, de cette observation de la Cour. Il est à remarquer par ailleurs que, selon la Cour, ECOLO a fourni des informations complémentaires plus détaillées concernant la méthode de consolidation.

S'agissant des aspects financiers, ECOLO avance un argument comptable pour justifier le fait que « *l'ensemble des postes du bilan de la Coordination inter Hennuyère sont repris, pour l'exercice 2002, pour une valeur égale à 0* » (voir l'annexe I, avis de la Cour des comptes, p. 31, point B.2.7). Cette ASBL a été intégrée dans l'ASBL ECODOTA.

8. cdH

Ce parti ne prend pas position sur les observations formulées par la Cour des comptes concernant les aspects formels de son rapport financier.

En ce qui concerne les aspects financiers, les anomalies constatées par la Cour des comptes dans le compte synthétique de l'ASBL Unio sont dues à une erreur de transcription, affirmation étayée par le compte synthétique rectifié qui a été transmis par ce parti (voir l'annexe I, avis de la Cour des comptes, point B.2.8).

9. AGALEV

En ce qui concerne les aspects formels, ce parti répond à presque toutes les observations et s'engage, pour le rapport financier sur l'exercice 2003, à tenir compte des remarques de la Cour des comptes à propos de la mention du personnel occupé et de la reformulation des taux d'amortissement des « immobilisations corporelles ».

En ce qui concerne les aspects financiers, AGALEV souscrit aux observations de la Cour des comptes sur les variations entre exercices. Pour ce qui est des deux autres points, le parti dit ne pas bien percevoir sur quoi portent les remarques de la Cour des comptes.

10. N-VA

Ce parti admet, après un premier examen, que « *quelques petites erreurs matérielles se sont glissées*

boekjaar. Met betrekking tot de waarderingsregels verwondert zij zich over de door het Rekenhof gemaakte opmerking nopens haar beslissing om haar voorzieningen voor verkiezingsuitgaven over te boeken naar de reserves. Het Hof constateert wel dat ECOLO deze wijziging van de waarderingsregels « *naar behoren onder de aandacht heeft gebracht* », maar vraagt zich af of de Controlecommissie deze wijziging opportuun acht (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 25, punt A.10.2.). Indien de Controlecommissie dat wenst, zal de partij in de toekomst met de opmerking van het Hof rekening houden. Overigens mag worden opgemerkt dat ECOLO met betrekking tot de consolidatiemethode volgens het Hof meer gedetailleerde aanvullende informatie heeft verstrekt.

Met betrekking tot de financiële aspecten geeft ECOLO een boekhoudkundige verantwoording voor het feit dat « *het geheel van de balansposten van de Coordination inter Hennuyère voor het boekjaar 2002 is opgenomen met een waarde 0* » (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, blz. 31, punt B.2.7). Deze VZW werd namelijk geïntegreerd in de VZW ECODOTA.

8. cdH

Deze partij neemt geen standpunt in met betrekking tot de opmerkingen van het Rekenhof over de formele aspecten van haar financieel verslag.

Wat de financiële aspecten betreft, zijn de door het Rekenhof vastgestelde anomalieën in de samenvattende rekening van de VZW Unio te wijten aan een vergissing bij het overschrijven, ten bewijze waarvan de partij een gecorrigeerde samenvattende rekening mededeelt (zie bijlage I, advies van het Rekenhof, punt B.2.8).

9. AGALEV

Wat de formele aspecten betreft, antwoordt deze partij op nagenoeg alle opmerkingen en belooft ze in het financieel verslag over het boekjaar 2003 rekening te houden met de opmerkingen van het Rekenhof inzake de vermelding van het tewerkgestelde personeel en de herformulering van de afschrijvingspercentages voor de « *materiële vaste activa* ».

Met betrekking tot de financiële aspecten sluit AGALEV zich aan bij de opmerkingen van het Rekenhof inzake de variaties tussen boekjaren. Voor de overige twee punten is het de partij niet duidelijk waarop de opmerkingen van het Rekenhof slaan.

10. N-VA

Deze partij geeft, na een eerste toetsing, toe dat « *enkele kleine materiële vergissingen in het N-VA-*

dans le rapport annuel du N-VA. Une analyse rapide montre que ces erreurs ne changent rien de fondamental aux chiffres qui vous ont été communiqués et qui ont été publiés» (voir l'annexe II, point 10).

Dans un commentaire du 29 octobre 2003 complétant son rapport initial, le réviseur d'entreprises explique que le boni résultant de l'ensemble de la consolidation du N-VA et de ses composantes s'élève à 545 252 euros au lieu de 193 783,67 euros. Il ajoute que «*ni le contenu des comptes ni les contrôles ou notre opinion sur ces comptes ne sont modifiés en quoi que ce soit par la présente note explicative et rectificative.*».

Le commentaire récent du rapport du réviseur d'entreprises sera soumis le 15 novembre 2003 au conseil d'administration de l'ASBL N-VA.

D. Conclusions

Il appartient à la Commission de contrôle d'apprécié si les réponses fournies par les partis sont suffisantes et, à la lumière du visa sans réserve que les réviseurs d'entreprise n'ont pas révoqué après l'avis de la Cour des comptes, si elles ne laissent subsister aucun obstacle à l'approbation des rapports. Il convient de remarquer à cet égard que des partis qui n'ont plus droit à la dotation parlementaire ne peuvent plus être sanctionnés *de lege lata* par la Commission de contrôle en cas de non-approbation de leur rapport financier.

De lege ferenda, la Commission de contrôle devrait examiner les nombreuses remarques et suggestions formulées par la Cour des comptes en vue d'améliorer la transparence, l'uniformité et la comparabilité des rapports financiers des partis politiques. Concrètement, cela emporte une modification de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 ainsi que du schéma de rapport financier figurant comme modèle I dans le règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle. Il ne paraît pas superflu d'organiser prochainement, à cet effet, une audition des représentants de l'Institut des réviseurs d'entreprises, en y associant, le cas échéant, la Cour des comptes, selon des modalités à déterminer par la commission.

Une des questions qui pourrait être examinée dans ce cadre concerne la remarque de la Cour des comptes selon laquelle, bien qu'elle soit tenue, conformément à l'article 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989, de rendre un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité des rapports financiers, elle ne se prononce pas sur la régularité ni sur la réalité des opérations sous-jacentes, étant donné qu'elle ne dispose pas des pièces justificatives. Cela soulève la question de la distinction sémantique entre les notions d'« exactitude » et de « réalité ». La nuance est subtile. Le groupe de travail qui a évalué la loi du

jaarverslag zijn gesloten. Vergissingen die, zo leert een vlugge analyse, niets ten gronde wijzigen aan de cijfers die u werden meegeleerd en zijn openbaar gemaakt» (zie bijlage II, punt 10).

In een toelichting d.d. 29 oktober 2003 bij zijn oorspronkelijk verslag verklaart de bedrijfsrevisor dat het batig saldo van de volledige consolidatie van N-VA en haar componenten 545 252 euro in plaats van 193 783,67 euro bedraagt. Hij voegt daaraan toe dat «*noch de inhoud van de rekeningen, noch de controles of onze opinie over deze rekeningen in enige mate zijn gewijzigd door huidige verklarende en rechtzettende toelichting.*».

De raad van bestuur van de VZW N-VA krijgt op 15 november 2003 de recente toelichting bij het revisoraal verslag voorgelegd.

D. Besluiten

Het staat aan de Controlecommissie te oordelen of de door de partijen verstrekte antwoorden afdoende zijn en, in het licht van het visum zonder voorbehoud, dat de bedrijfsrevisoren na het advies van het Rekenhof niet herroepen hebben, een goedkeuring van de verslagen niet in de weg staan. Hoe dan ook dient hierbij te worden opgemerkt dat partijen die niet langer gerechtigd zijn op de parlementaire dotatie, in geval van niet-goedkeuring van hun financieel verslag, *de lege lata* niet meer door de Controlecommissie kunnen worden gesanctioneerd.

De lege ferenda zou de Controlecommissie zich moeten buigen over de talrijke opmerkingen en suggesties die het Rekenhof heeft gedaan teneinde de transparantie, de uniformiteit en de onderlinge vergelijkbaarheid in de financiële rapportering van de politieke partijen te bevorderen. Dit impliceert in concreto een wijziging van zowel (de bijlage bij) de wet van 4 juli 1989 als het schema van financieel verslag opgenomen als model I bij het huishoudelijk reglement van de Controlecommissie. Te dien einde lijkt het niet overbodig om op korte termijn een hoorzingte te houden met vertegenwoordigers van het Instituut der bedrijfsrevisoren en, desgevallend, het Rekenhof op een door de commissie te bepalen wijze daarbij te betrekken.

Een van de kwesties die in dat verband zou kunnen worden behandeld, betreft de opmerking van het Rekenhof dat, hoewel het overeenkomstig artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 een advies dient uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van de financiële verslagen, het zich niet uitspreekt over de regelmatigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen, aangezien het niet over de verantwoordingsstukken beschikt. Dat roept de vraag op naar het semantisch onderscheid tussen de begrippen «juistheid» en «werkelijkheid». Het nuanceverschil is miniem. In de werkgroep die tijdens de

4 juillet 1989 au cours de la législature précédente, a longuement examiné la question du rôle de la Cour des comptes (voir le rapport de M. Paul Wille et Mme Dalila Douifi fait au nom du groupe de travail de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques, doc. Chambre, n° 50-1428/1 et doc. Sénat, n° 2-919/1, pp. 30-31, 59-60 et 62-63). Le régime prévu à l'article 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989 repose sur la thèse selon laquelle l'indépendance qui caractérise la position juridique du réviseur d'entreprise, n'implique pas qu'il doive remettre les pièces justificatives à la Cour des comptes, surtout pas lorsqu'il a octroyé un visa sans réserve. L'avis de la Cour des comptes relève davantage de l'examen de conformité. La Cour vérifie si le rapport financier a été établi conformément aux dispositions légales.

En ce qui concerne la possibilité ou non de sanctionner certains partis, la question se pose de savoir s'il y a lieu ou non de combler la lacune en la matière.

Toujours *de lege ferenda*, les rapporteurs proposent de préciser dans la loi ou dans le règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle qu'il y a lieu de transmettre sans délai l'avis de la Cour des comptes aux partis en leur demandant de communiquer à la Commission de contrôle leur point de vue sur les observations que la Cour des comptes a formulées en ce qui les concerne.

IV. DISCUSSION

M. Jean-François Istasse (PS — S) souscrit aux constatations et aux conclusions des rapporteurs. À la lumière des remarques de la Cour des comptes, une modification (de l'annexe de) la loi du 4 juillet 1989 et du modèle de rapport financier s'impose effectivement. Il conviendrait d'associer à cette opération non seulement l'Institut des réviseurs d'entreprise et éventuellement la Cour des comptes, mais aussi les réviseurs d'entreprise qui ont établi le rapport sur les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes.

La commission souscrit à cette suggestion.

M. Daniel Bacquelaine (MR — Ch) conteste l'observation du rapport intermédiaire selon laquelle le MR n'a pas fourni d'*« informations concernant le point de savoir dans quelle mesure les comptes annuels d'une autre composante (l'ASBL Centre Paul HYMANS) devaient être repris dans la consolidation »*. Comme l'intervenant l'a mentionné dans l'annexe à sa lettre du 9 septembre 2003 aux présidents de la Commission de contrôle, le rapport financier du MR indique expressément que l'ASBL Centre Paul HYMANS n'est reprise qu'à concurrence de 50% dans le périmètre de consolidation du parti. Les 50% restants tombent dans le périmètre de consolida-

vorige legislatuur de wet van 4 juli 1989 heeft geëvalueerd, is de vraag naar de rol van het Rekenhof ruim aan bod gekomen (zie het verslag van de heer Paul Wille en mevrouw Dalila Douifi namens de werkgroep van de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, stuk Kamer, nr. 50-1428/1 en stuk Senaat, nr. 2-919/1, blz. 30-31, 59-60 en 62-63). De in artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 vervatte regeling is gestoeld op de overweging dat de onafhankelijkheid die de rechtspositie van de bedrijfsrevisor kenmerkt, geen overlegging van de stavingsstukken aan het Rekenhof noodzaakt, zeker wanneer hij een visum zonder voorbehoud heeft verleend. Het advies van het Rekenhof houdt veeleer een conformiteits-toets in. Het Hof gaat na of het financieel verslag opgesteld is conform de wettelijke bepalingen.

Wat de sanctionering van partijen betreft of het ontbreken van de mogelijkheid daartoe, rijst de vraag of deze lacune al dan niet moet worden gecompleteerd.

Nog *de lege ferenda* stellen de rapporteurs voor in de wet of het huishoudelijk reglement van de Controlecommissie te bepalen dat het advies van het Rekenhof onverwijld aan de partijen dient te worden bezorgd met het verzoek hun standpunt nopens de opmerkingen van het Rekenhof aangaande hun partij aan de Controlecommissie mee te delen.

IV. BESPREKING

De heer Jean-François Istasse (PS — S) schaart zich achter de bevindingen en de besluiten van de rapporteurs. In het licht van de opmerkingen van het Rekenhof dringt zich inderdaad een wijziging op van (de bijlage bij) de wet van 4 juli 1989 alsook van het schema van financieel verslag. Het zou raadzaam zijn om daar niet alleen het Instituut der bedrijfsrevisoren en eventueel het Rekenhof bij te betrekken, maar ook de bedrijfsrevisoren die het verslag hebben opgesteld over de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten.

De commissie sluit zich bij deze suggestie aan.

De heer Daniel Bacquelaine (MR — K) maakt bezwaar tegen de opmerking in het tussentijds verslag dat er door MR «*onvolledige informatie werd verstrekt betreffende de mate waarin de jaarrekening van een andere component, namelijk de VZW Centre Paul HYMANS, in de consolidatie moet worden opgenomen.*» Zoals spreker in de bijlage bij zijn brief d.d. 9 september 2003 aan de voorzitters van de Controlecommissie heeft gemeld, wordt in het financieel verslag van zijn partij explicet aangegeven dat de VZW Centre Paul HYMANS slechts ten belope van 50% in de consolidatiekring van MR is opgenomen. De overige 50% vallen binnen de consolida-

tion du VLD (voir doc. Chambre, n° 51-21/1 et doc. Sénat, n° 3-21/1, pp. 245 et 255).

M. René Thissen (cdH—S) ajoute, pour compléter la lettre de l'administrateur général de son parti du 20 octobre 2003, qui ne portait que sur les remarques de la Cour des comptes relatives aux aspects financiers du rapport financier, que son parti palliera, dans le cadre de son rapport financier sur l'exercice 2003, les manquements formels relevés par la Cour.

V. VOTES

Conformément à l'article 13, alinéa 2, des statuts de la Commission de contrôle, les dix rapports financiers déposés ont été approuvés à l'unanimité des 14 membres présents.

*
* *

La commission décide également de créer un groupe de travail dans le but de transposer les remarques et suggestions surtout formelles que la Cour des comptes a formulées en vue d'améliorer la transparence, l'uniformité et la comparabilité des rapports financiers, en des dispositions contraignantes à insérer soit dans la loi du 4 juillet 1989, soit dans le modèle de rapport financier. Ce groupe de travail devrait associer à ses travaux l'Institut des réviseurs d'entreprise, les réviseurs d'entreprise désignés par les partis et la Cour des comptes.

VI. ÉPILOGUE

Après l'approbation des rapports financiers par la Commission de contrôle, le 5 novembre 2003, le sp.a et le N-VA ont encore fait part des commentaires et d'informations supplémentaires concernant les observations de la Cour des comptes sur leur rapport financier dans des lettres datées respectivement des 13 et 24 novembre 2003 (voir annexe II.6.b et 10.c).

*
* *

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 12 membres présents.

Les rapporteurs,
Ph. DE COENE.
L. PAQUE.

Les présidents,
A. DE DECKER.
H. DE CROO.

tiekring van de VLD (zie stuk Kamer, nr. 51-21/1 en stuk Senaat, nr. 3-21/1, blz. 245 en 255).

De heer René Thissen (cdH — S) verklaart ter aanvulling van de brief van de administrateur-generaal van zijn partij d.d. 20 oktober 2003, waarin enkel werd ingegaan op de opmerkingen van het Rekenhof betreffende de financiële aspecten van het financieel verslag, dat zijn partij de door het Rekenhof gesigneerde formele tekortkomingen zal wegwerken in haar financieel verslag over het boekjaar 2003.

V. STEMMINGEN

Met inachtneming van artikel 13, tweede lid, van de statuten van de Controlecommissie worden de tien ingediende financiële verslagen eenparig goedgekeurd door de 14 aanwezige leden.

*
* *

De commissie besluit tevens een werkgroep op te richten teneinde de hoofdzakelijk formele opmerkingen en suggesties die het Rekenhof heeft geformuleerd met het oog op de verbetering van de transparantie, de uniformiteit en de onderlinge vergelijkbaarheid van de financiële verslagen, om te zetten in afdwingbare bepalingen die ofwel in de wet van 4 juli 1989 ofwel in het schema van financieel verslag zouden moeten worden opgenomen. Deze werkgroep zou zowel het Instituut der bedrijfsrevisoren als de door de partijen aangestelde bedrijfsrevisoren, alsmede het Rekenhof bij zijn werkzaamheden moeten betrekken.

VI. EPILOOG

Na de goedkeuring van de financiële verslagen door de Controlecommissie op 5 november 2003 gaven sp.a en N-VA bij brief van respectievelijk 13 en 24 november 2003 nog nadere commentaar en informatie betreffende opmerkingen van het Rekenhof op hun financieel verslag (zie bijlage II.6.b en 10.c).

*
* *

Dit verslag werd goedgekeurd bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

De rapporteurs,	De voorzitters,
Ph. DE COENE.	A. DE DECKER.
L. PAQUE.	H. DE CROO.

ANNEXES

I. AVIS DE LA COUR DES COMPTES CONCERNANT LES RAPPORTS FINANCIERS SUR LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES ET DE LEURS COMPOSANTES (EXERCICE 2002)(1)

Par lettre du 4 juillet 2003, les présidents de la Commission de contrôle, créée par la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour les élections des Chambres fédérales, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, ont transmis à la Cour les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2002 (doc. Chambre, n° 51 21/001-002, SE 2003 et doc. Sénat, n° 3-21/1-2, SE 2003) et lui ont demandé de rendre, dans un délai d'un mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports. Par lettre du 30 juillet 2003, les présidents de la Commission de contrôle ont demandé à la Cour des comptes de transmettre l'avis au plus tard le 15 septembre 2003.

En vertu de l'article 24, deuxième alinéa, de la loi du 4 juillet 1989, modifiée par la loi du 2 avril 2003, les présidents des Chambres législatives chargent la Cour des comptes «de rendre, en application de l'article 1er, § 2, dans un délai d'un mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité» des rapports financiers sur les comptes annuels des partis politiques et de leurs composantes. Selon l'article 1er, § 2, précité (en réalité l'article 1er, 4°, troisième alinéa), la Commission de contrôle est «tenue de se faire conseiller, aux conditions prévues par la présente loi, par la Cour des comptes tant pour le contrôle des dépenses électorales des partis politiques et des candidats que pour le contrôle des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes».

La Cour s'est vue attribuer pour la première fois un rôle dans le cadre de la loi du 4 juillet 1989 par la loi modificative du 19 novembre 1998. Celle-ci a disposé que la Commission de contrôle pouvait se faire conseiller par la Cour des comptes pour le contrôle, notamment, des rapports financiers des partis politiques. Les développements de la proposition de loi y afférente précisaiient que la Commission de contrôle fixerait les modalités à respecter en la matière dans ses statuts et son règlement d'ordre intérieur (doc. Chambre, n° 1158/1, 1996/1997, p. 5).

Aucune disposition relative à la Cour des comptes n'a toutefois été insérée dans les statuts ni dans le règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle, approuvés le 4 octobre 1994 et modifiés les 6 mai 1997 et 31 mai 2000.

Les travaux parlementaires qui ont débouché sur la modification de la loi du 2 avril 2003, à savoir la proposition de loi y afférente (doc. Chambre, 2002-2003, n° 50 2270, et doc. Sénat, 2002-2003, n° 2-1499) et l'évaluation de la législation par un groupe de travail de la Commission de contrôle qui l'a précédée (doc. Chambre, 2000-2001, n° 50 1428/001, et Sénat, 2000-2001, n° 2-919/1), ne contiennent pas d'éléments d'interprétation concernant la mission consultative, désormais obligatoire, de la Cour.

Les rapports financiers sur les comptes annuels des partis politiques et leurs composantes sont établis par les institutions constituées sous la forme d'une association sans but lucratif, qui reçoivent les dotations de l'État allouées en vertu du chapitre III de la loi du 4 juillet 1989 (articles 23, § 1er, et 22 de la loi). Il s'agit, en d'autres termes, de rapports établis par des personnes morales de droit privé.

BIJLAGEN

I. ADVIES VAN HET REKENHOF BETREFFENDE DE FINANCIËLE VERSLAGEN OVER DE BOEKHOUDING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN EN HUN COMPOSANTEN (BOEKJAAR 2002)(1)

De voorzitters van de Controlecommissie ingesteld door de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen hebben het Rekenhof bij brief van 4 juli 2003 de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten over het boekjaar 2002 (stuk Kamer, nr. 51 21/001-002, BZ 2003, en stuk Senaat, nr. 3-21/1-2, BZ 2003) bezorgd, met de vraag binnen een maand een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen. Bij brief van 30 juli 2003 hebben de voorzitters van de Controlecommissie het Rekenhof verzocht het advies te bezorgen tegen uiterlijk 15 september 2003.

Luidens artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989, zoals gewijzigd door de wet van 2 april 2003, geven de voorzitters van de wetgevende Kamers het Rekenhof «de opdracht om, met toepassing van artikel 1, § 2, binnen een maand, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van» de financiële verslagen over de jaarrekeningen van de politieke partijen en hun componenten. Volgens genoemd artikel 1, § 2 (in werkelijkheid artikel 1, 4°, derde lid), is de Controlecommissie «verplicht om zich, onder de door deze wet bepaalde voorwaarden, te laten adviseren door het Rekenhof voor de controle zowel van de verkiezingsuitgaven van de politieke partijen en de individuele kandidaten als van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten».

Het Rekenhof kreeg voor het eerst een rol toegedekt in het kader van de wet van 4 juli 1989 met de wetswijziging van 19 november 1998. Daarbij werd bepaald dat de Controlecommissie zich onder meer voor de controle van de financiële verslagen van de politieke partijen kon laten adviseren door het Rekenhof. In de toelichting bij het desbetreffende wetsvoorstel werd gesteld dat de nadere regels terzake door de Controlecommissie in haar statuten en huishoudelijk reglement moesten worden ingevuld (stuk Kamer, nr. 1158/1, 1996/1997, blz. 5).

In de statuten en het huishoudelijk reglement van de Controlecommissie, goedgekeurd op 4 oktober 1994 en gewijzigd op 6 mei 1997 en 31 mei 2000, werden evenwel geen bepalingen met betrekking tot het Rekenhof ingevoegd.

Evenmin bevatten de parlementaire werkzaamheden die hebben geleid tot de wetswijziging van 2 april 2003, met name het desbetreffende wetsvoorstel (stuk Kamer, 2002-2003, nr. 50 2270, en stuk Senaat, 2002-2003, nr. 2-1499) en de daarvan voorafgaande evaluatie van de wetgeving door een werkgroep van de Controlecommissie (stuk Kamer, 2000-2001, nr. 50 1428/001, en stuk Senaat, 2000-2001, nr. 2-919/1), interpretatie-elementen in verband met de thans verplichte adviesopdracht van het Rekenhof.

De financiële verslagen over de jaarrekeningen van de politieke partijen en hun componenten worden opgesteld door de instellingen, opgericht in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk, die de krachtens hoofdstuk III van de wet van 4 juli 1989 toegekende overheidsdotaties ontvangen (artikelen 23, § 1, en 22 van de wet). Het gaat met andere woorden om verslaggeving door privaatrechtelijke rechtspersonen.

(1) Le présent rapport a été adopté en assemblée générale de la Cour des comptes du 6 août 2003.

(1) Dit verslag werd aangenomen in de algemene vergadering van het Rekenhof van 6 augustus 2003.

Il y a lieu de rappeler que la compétence de la Cour des comptes, à savoir sa compétence *ratione personae et materiae* et la manière dont elle exerce cette compétence doivent être établies par des dispositions constitutionnelles (article 180) et/ou légales. Il en va ainsi de la compétence de contrôle de la Cour vis-à-vis des personnes morales de droit public, et d'autant plus vis-à-vis des personnes morales de droit privé (*cf.* l'avis du Conseil d'État à propos d'une proposition de loi élargissant les compétences de la Cour des comptes, doc. Chambre, n° 369/2, 1985-1986). En conséquence, la Cour des comptes ne dispose donc que des compétences qui lui ont été expressément attribuées par la loi vis-à-vis des personnes morales de droit privé.

Il en résulte que, dans le cadre de sa mission consultative exercée sur la base de l'article 24 de la loi du 4 juillet 1989, la Cour des comptes ne dispose pas d'une compétence de contrôle direct vis-à-vis des associations sans but lucratif qui établissent les rapports financiers, pas plus que vis-à-vis des partis politiques et de leurs composantes, qui, d'ailleurs, ne sont pas dotés, *per se*, de la personnalité juridique. L'article 23, § 2, de la loi charge les réviseurs d'entreprises désignés par les associations sans but lucratif de procéder à un contrôle révisoral des rapports financiers et de faire rapport au sujet de ceux-ci.

Le rapport du réviseur d'entreprise porte sur (au moins) trois éléments: confirmer que le compte consolidé a été établi conformément aux dispositions réglementaires, exposer si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés et analyser les données des comptes consolidés (annexe de la loi, point 4).

Pour émettre son avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité des rapports financiers, la Cour a examiné ceux-ci en fonction de la législation applicable (au sens large), en premier lieu la loi du 4 juillet 1989 et la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité des entreprises et ses arrêtés d'exécution.

À cet effet, la Cour a tenu compte des directives, des résultats d'examens et des recommandations de la Commission de contrôle, ainsi qu'il ressort de rapports antérieurs de celle-ci (voir le rapport relatif à l'exercice 2001, doc., 2002-2003, Chambre, n° 50 1785/3, et Sénat, n° 2-1138/3; *cf.*, aussi, le rapport relatif à l'exercice 2000, doc., 2000-2001, Chambre, n° 50 1246/003, et Sénat, n° 2-741/3, et le rapport relatif à l'exercice 1999, doc., 1999-2000, Chambre, n° 50 671/003, et Sénat, n° 2-447/3).

Son Collège a également tenu compte du fait que les modifications de la loi du 19 novembre 1998, qui ont fixé le contenu et la forme des rapports financiers (article 23, § 1er, de la loi du 4 juillet 1989 et annexe de celle-ci), visaient expressément à « accroître la transparence, l'uniformité et la comparabilité des rapports financiers des partis politiques » (développements de la proposition de loi en cause, doc. Chambre, n° 1158/1, 1996/1997, p. 3).

Dans ce cadre, la Cour des comptes signale les aspects des rapports financiers relatifs à l'exercice concerné qui, du point de vue de l'exactitude et de l'exhaustivité, sont susceptibles d'être pris en considération pour être contrôlés de manière plus approfondie par la Commission de contrôle. Elle formule, éventuellement, en ce qui concerne certains aspects des rapports financiers, des recommandations en vue des rapports futurs.

Compte tenu des considérations qui précèdent et des données disponibles dans les documents parlementaires (Doc. 51 0021/001-002 (Chambre) et 3-21/1-2 (Sénat)) qui ont fait l'objet de la demande d'avis soumise à la Cour des comptes, le contrôle des rapports financiers de l'année 2002 des partis politiques porte sur les aspects formels et financiers énumérés ci-après(1). La Cour

Er weze aan herinnerd dat de bevoegdheid van het Rekenhof, dit is zijn bevoegdheid *ratione personae et materiae* en de wijze waarop het deze bevoegdheid uitoefent, door grondwettelijke (artikel 180) en/of wettelijke bepalingen moet worden gevestigd. Dit geldt voor de controlebevoegdheid van het Rekenhof ten aanzien van publiekrechtelijke rechtspersonen, en des te meer ten aanzien van privaatrechtelijke rechtspersonen (*cf.* advies van de Raad van State bij een wetsvoorstel tot uitbreiding van de bevoegdheden van het Rekenhof, stuk Kamer, nr. 369/2, 1985-1986). Bijgevolg beschikt het Rekenhof ten aanzien van privaatrechtelijke rechtspersonen slechts over de bevoegdheden die hem uitdrukkelijk bij wet zijn toegekend.

Een en ander betekent dat het Rekenhof in het kader van zijn adviesopdracht op grond van artikel 24 van de wet van 4 juli 1989 geen rechtstreekse controlebevoegdheid heeft ten aanzien van de VZW's die de financiële verslagen opstellen, evenmin als ten aanzien van de politieke partijen en hun componenten, die overigens niet *per se* rechtspersoonlijkheid hebben. Artikel 23, § 2, van de wet belast de door de VZW's aangestelde bedrijfsrevisoren met een revisorale controle van en verslaggeving over de financiële verslagen.

Het verslag van de bedrijfsrevisor heeft (ten minste) betrekking op drie elementen: een bevestiging dat de geconsolideerde rekening is opgesteld overeenkomstig de reglementaire bepalingen, een toelichting of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken, en een ontleding van de gegevens van de geconsolideerde rekening (bijlage bij de wet, punt 4).

Het Rekenhof heeft voor zijn advies over de juistheid en de volledigheid van de financiële verslagen deze verslagen getoetst aan de toepasselijke wetgeving (in ruime zin), in de eerste plaats van de wet van 4 juli 1989 en de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan.

Het Rekenhof heeft daarbij rekening gehouden met de richtlijnen, onderzoeksbevindingen en aanbevelingen van de Controlecommissie, zoals blijkt uit vroegere commissieverslagen (zie verslag over boekjaar 2001, stuk Kamer, nr. 50 1785/3, 2002-2003, en stuk Senaat, nr. 2-1138/3, verslag over boekjaar 2000; stuk Kamer, nr. 50 1246/003, 2000-2001 en stuk Senaat, nr. 2-741/3; en verslag over boekjaar 1999, stuk Kamer, nr. 50 671/003, 1999-2000 en stuk Senaat, nr. 2-447/3).

Het college heeft tevens rekening gehouden met de overweging dat de wetswijziging van 19 november 1998, waarbij de inhoud en de vorm van de financiële verslaggeving werden vastgesteld (artikel 23, § 1, van en bijlage bij de wet van 4 juli 1989), uitdrukkelijk « meer transparantie, uniformiteit en onderlinge vergelijkbaarheid in de financiële rapportering van de politieke partijen » beoogde (toelichting bij het desbetreffende wetsvoorstel, stuk Kamer, nr. 1158/1, 1996/1997, blz. 3).

Binnen dit kader wijst het Rekenhof die aspecten van de financiële verslaggeving over het betrokken boekjaar aan die, vanuit het oogpunt van de juistheid en de volledigheid, in aanmerking kunnen komen voor nader onderzoek door de Controlecommissie. Het formuleert desgevallend, in verband met bepaalde aspecten van de financiële verslaggeving, aanbevelingen met het oog op toekomstige verslaggeving.

Rekening houdend met de voorgaande overwegingen en met de gegevens die beschikbaar zijn in de parlementaire stukken (stuk Kamer, nr. 51-0021/001-002 en stuk Senaat nr. 3-21/1-2), die het voorwerp hebben uitgemaakt van de vraag om advies aan het Rekenhof, heeft het onderzoek van de financiële verslagen over het jaar 2002 van de politieke partijen betrekking op de hierna

(1) Le cas échéant, l'ordre des partis politiques tel qu'indiqué dans les documents précités est respecté.

(1) In voorkomend geval wordt de volgorde van de politieke partijen gerespecteerd zoals weergegeven in de bovenvermelde documenten.

des comptes ne s'est donc pas prononcée sur la validité et sur la réalité des opérations sous-jacentes dans la mesure où elle n'a pas accès aux pièces justificatives.

A. ASPECTS FORMELS

1. Qualité du ou des signataire(s) des états financiers

1.1. Pour l'ensemble des partis, il a été observé que les signataires des rapports financiers sont membres du Conseil d'administration de l'ASBL chargée, en vertu des articles 22 et 23 de la loi du 4 juillet 1989, de l'élaboration desdits rapports.

2. Existence des données identificatrices et financières pour chacun des partis politiques et de leurs composantes

2.1. Les données identificatrices et financières relatives à l'ASBL Gestion et action libérale de Bruxelles, en abrégé « GALB » sont manquantes [MR].

3. Existence d'une mention indiquant si le périmètre de consolidation a ou non été modifié et s'il l'a été, de la nature des modifications intervenues

3.1. Les modifications ou l'absence de modification du périmètre de consolidation ne sont pas mentionnées par plusieurs partis politiques [VLD — CD&V — cdH].

L'indication systématique d'une mention précisant les modifications (ou l'absence de modification) intervenues dans le périmètre de consolidation n'est actuellement pas prévue par l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 et par les annexes au règlement d'ordre intérieur.

L'absence d'information peut certes s'interpréter comme étant le signe de ce qu'aucune modification de périmètre n'est intervenue. Elle ne peut toutefois en offrir l'assurance certaine. Une généralisation et une systématisation de l'information en la matière contribuerait dès lors à renforcer la transparence et la comparabilité des rapports financiers.

4. Respect des exigences minimales relatives aux données identificatrices des partis politiques et de leurs composantes

4.1. La mention de la profession des membres des organes de gestion est occasionnellement omise — avec des fréquences diverses — par l'ensemble des partis politiques. Celle de la profession des membres des organes de contrôle l'est quasi systématiquement.

4.2. La dénomination de certaines composantes est partiellement différente selon qu'elle figure sur la liste récapitulative décrivant le périmètre de consolidation, sur la fiche identificatrice ou encore en entête des comptes synthétiques [CD&V — PS — SP.a].

Le respect d'une dénomination unique pour une même composante serait de nature à faciliter l'analyse de la Commission de contrôle.

4.3. Aucune liste récapitulative des composantes n'est fournie par plusieurs partis [Vlaams Blok — cdH — Agalev — N-VA].

Un parti politique [VLD] a remis une liste récapitulative dans laquelle il manque une composante.

Une liste récapitulative des composantes de chaque parti politique n'est pas prévue par l'annexe à la loi du 4 juillet 1989. Sa

opgesomde formele en financiële aspecten(1). Het Rekenhof heeft zich dus niet uitgesproken over de regelmatigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen, aangezien het niet beschikt over de verantwoordingsstukken.

A. FORMELE ASPECTEN

1. Hoedanigheid van de ondertekenaar(s) van de financiële staten

1.1. Voor alle partijen samen werd vastgesteld dat de ondertekenaars van de financiële verslagen lid zijn van de raad van bestuur van de VZW die krachtens de artikelen 22 en 23 van de wet van 4 juli 1989 is belast met het opstellen van die verslagen.

2. Het vermelden van identificatie- en financiële gegevens voor elk van de politieke partijen en hun componenten

2.1. De identificatie- en financiële gegevens met betrekking tot de VZW «Gestion et action libérale de Bruxelles», «GALB» afgekort, ontbreken [MR].

3. Het voorkomen van een vermelding die aangeeft of de consolidatiekring al dan niet werd gewijzigd en zo hij werd gewijzigd, de aard van de doorgevoerde wijzigingen aangeeft

3.1. De wijzigingen of het ontbreken van wijzigingen van de consolidatiekring worden door verschillende politieke partijen niet vermeld [VLD — CD&V — cdH].

De bijlage bij de wet van 4 juli 1989 en de bijlagen bij het huiselijk reglement voorzien thans niet in de systematische opname van een vermelding waarin de wijzigingen (of het ontbreken van wijzigingen) in de consolidatiekring worden gepreciseerd.

Het ontbreken van informatie kan weliswaar worden geïnterpreteerd als het teken dat zich geen wijziging in de consolidatiekring heeft voorgedaan. Dat kan echter geen volkomen zekerheid bieden. De transparantie en de vergelijkbaarheid van de financiële verslagen zouden worden versterkt door een veralgemeening en systematisering van de informatie terzake.

4. Inachtneming van de minimumvereisten inzake de identificatiegegevens van de politieke partijen en van hun componenten

4.1. Alle politieke partijen laten occasioneel — met uiteenlopende frequentie — na het beroep van de leden van de beheersorganen te vermelden. Het beroep van de leden van de controleorganen wordt nagenoeg systematisch niet vermeld.

4.2. De benaming van sommige componenten is gedeeltelijk anders naargelang ze wordt vermeld op de overzichtslijst die de consolidatiekring beschrijft, op de identificatiefiche of nog in de titel van de samenvattende rekening [CD&V — PS — SP.a].

De gebruikmaking van één benaming voor eenzelfde component zou het onderzoek van de Controlecommissie vergemakkelijken.

4.3. Verschillende partijen verstrekken geen overzichtslijst van de partijcomponenten [Vlaams Blok — cdH — Agalev — N-VA].

Eén politieke partij [VLD] heeft een overzicht gegeven waarbij er één component ontbreekt.

De bijlage bij de wet van 4 juli 1989 voorziet niet in een overzichtslijst van de componenten van elke politieke partij. Als deze

(1) Le cas échéant, l'ordre des partis politiques tel qu'indiqué dans les documents précités est respecté.

(1) In voorkomend geval wordt de volgorde van de politieke partijen gerespecteerd zoals weergegeven in de bovenvermelde documenten.

présence systématique permettrait cependant de faciliter la vérification de la transmission exhaustive des informations descriptives et financières des diverses composantes. Comparée à la liste de l'exercice précédent, elle favoriserait également la détection des éventuelles variations du périmètre de consolidation.

4.4. La dénomination des composantes est, à quelques reprises, mentionnée uniquement sous forme abrégée ou d'acronyme [CD&V — PS — SP.a — cdH].

L'utilisation systématique, à tout le moins dans la liste récapitulative, d'une dénomination intégrale des composantes (à laquelle s'ajoute utilement la formulation abrégée) contribuerait à la transparence des informations transmises.

4.5. Quelques composantes appartenant à deux partis ne mentionnent pas leur organe de contrôle [MR — Ecolo].

La mention « néant » est systématiquement reprise (à deux exceptions près) en regard de la composition de l'organe de contrôle de l'ensemble des composantes d'un parti politique [cdH].

Un parti politique [Agalev] fait uniquement mention de l'organe de contrôle du compte consolidé.

L'absence d'organe de contrôle dans des composantes autres que l'institution visée à l'article 22 de la loi du 4 juillet 1989 ne contrevient nullement à l'article 23, § 2, de la même loi.

Elle implique cependant que le réviseur chargé de l'attestation du rapport financier consolidé ait procédé à un contrôle raisonnable des comptes des entités composantes, spécialement lorsque ces derniers présentent des montants significatifs au niveau de la consolidation ou lorsqu'ils font l'objet d'un contrôle externe exercé par un autre réviseur d'entreprise que celui attestant les comptes consolidés.

Dans les cas sous rubrique, la portée de ce contrôle n'apparaît pas clairement à la lecture du rapport du réviseur d'entreprise.

La Commission de contrôle pourrait, à l'occasion d'une révision de son règlement d'ordre intérieur, demander que le réviseur des comptes consolidés précise, dans la rubrique « Attestations et informations complémentaires » de son rapport, la nature et la portée des contrôles qu'il a opérés sur les comptes des diverses composantes du parti politique.

4.6. L'annexe au règlement d'ordre intérieur prévoit que l'objet social soit mentionné en faisant référence à l'article correspondant des statuts de la composante. Ce principe est respecté, à de rares exceptions près, par plusieurs partis politiques [PS — MR — Vlaams Blok — N-VA]. Il ne l'est toutefois (généralement) pas par d'autres partis politiques [VLD — CD&V — SP.a — Ecolo — cdH — Agalev].

5. Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives au résumé du rapport financier, aux comptes synthétiques des composantes et au compte consolidé

5.1. Les comptes synthétiques de l'ensemble des composantes d'un parti politique [PS] ne mentionnent pas les chiffres de l'exercice antérieur pour les rubriques « comptes de résultats » et « personnel occupé ».

systematisch voorhanden zou zijn, zou de verificatie van de volledigheid van de beschrijvende en financiële informatie van de verschillende componenten in de hand worden gewerkt. Door vergelijking met de lijst van het vorige boekjaar zou ze eveneens het opsporen van eventuele wijzigingen in de consolidatiekring vergemakkelijken.

4.4. De benaming van de componenten wordt herhaaldelijk enkel vermeld als afkorting of acroniem [CD&V — PS — SP.a — cdH].

De transparantie van de overgezonden informatie zou gebaat zijn wanneer systematisch, althans in de overzichtslijst, een integrale benaming van de componenten zou worden gebruikt (waaraan op nuttige wijze de afkorting zou kunnen worden toegevoegd).

4.5. Enkele componenten die behoren tot twee partijen vermelden niet hun controleorgaan [MR — Ecolo].

Naast de samenstelling van het controleorgaan van alle componenten van een politieke partij [cdH] wordt systematisch de melding « nihil » (op twee uitzonderingen na) opgenomen.

Voor één politieke partij [Agalev] wordt er enkel melding gemaakt van het controleorgaan over de geconsolideerde rekening.

Het ontbreken van een controleorgaan in andere componenten dan de instelling die wordt bedoeld in artikel 22 van de wet van 4 juli 1989 is geensins in strijd met artikel 23, § 2, van dezelfde wet.

Dat ontbreken impliceert echter dat de revisor die het geconsolideerd financieel verslag moet attesteren, een redelijke controle van de rekeningen van de samenstellende entiteiten heeft uitgevoerd, in het bijzonder als deze rekeningen significant bedragen inhouden op het vlak van de consolidatie of als ze het voorwerp uitmaken van een externe controle die wordt uitgevoerd door een andere bedrijfsrevisor dan deze die de geconsolideerde rekening attesteert.

In de voorliggende gevallen blijkt bij het lezen van het verslag van de bedrijfsrevisor niet duidelijk hoever die controle reikt.

De Controlecommissie zou ter gelegenheid van een volgende herziening van haar huishoudelijk reglement kunnen vragen dat de revisor van de geconsolideerde rekening in de rubriek « attestaties en aanvullende informatie » van zijn verslag de aard en de draagwijdte zou vermelden van de controles die hij heeft uitgevoerd op de rekeningen van de verschillende componenten van de politieke partij.

4.6. De bijlage bij het huishoudelijk reglement bepaalt dat het maatschappelijk doel zou worden vermeld onder verwijzing naar het overeenstemmende artikel van de statuten van de component. Dat principe wordt op enkele zeldzame uitzonderingen na, door verschillende politieke partijen in acht genomen [PS — MR — Vlaams Blok — N-VA]. Dat gebeurt echter (over het algemeen) niet door de andere politieke partijen [VLD — CD&V — SP.a — Ecolo — cdH — Agalev].

5. Inachtneming van de schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de samenvatting van het financieel verslag, de samenvattende rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

5.1. De samenvattende rekeningen van het geheel van de componenten van een politieke partij [PS] vermelden niet de cijfers van het vorige boekjaar voor de rubrieken « resultatenrekening » en « tewerkgesteld personeel ».

Les composantes individuelles de deux partis [Agalev, N-VA] ne mentionnent pas le nombre de membres du personnel employés au cours de l'année précédente.

L'absence de données comparatives réduit les possibilités d'examen financier des comptes. La Commission de contrôle pourrait utilement rappeler la nécessité de veiller au respect intégral du schéma qu'elle a retenu.

5.2. Les comptes synthétiques d'un parti politique [Ecolo] s'écartent légèrement du schéma retenu tout en fournissant des informations plus détaillées.

La diffusion d'informations plus détaillées que celles demandées ne constitue pas un problème en soi. Elle rend toutefois moins immédiates d'éventuelles comparaisons entre composantes d'entités politiques différentes. Par ailleurs, sur un plan strictement formel, elle s'écarte de la présentation retenue par la Commission de contrôle.

5.3. Un parti politique [N-VA] a joint des états détaillés des comptes consolidés. Toutefois, les montants du résultat et de la dette fiscale indiqués dans l'état détaillé ne correspondent pas à ceux figurant dans le compte annuel consolidé.

Le fait d'annexer des états détaillés de la consolidation favorise la transparence. Toutefois, il convient de veiller à ce que les états détaillés fournis correspondent au compte annuel consolidé.

6. Exhaustivité et présentation générale des données financières

6.1. Les comptes synthétiques de deux composantes d'un parti politique [MR] sont intégralement complétés par des zéros en dehors de tout commentaire explicatif.

La Commission de contrôle pourrait envisager de demander que tout compte synthétique présentant des particularités soit complété par une brève note explicative.

6.2. En ce qui concerne un parti politique [N-VA], les constatations suivantes ont été relevées:

— Les chiffres relatifs à 2001 sont exprimés en francs belges et ceux pour 2002, en euros (tant en ce qui concerne les chiffres consolidés que ceux des composantes du parti). Une telle présentation des données limite la comparabilité des données chiffrées.

À cet égard, il est également fait référence à la recommandation I de la Commission de contrôle dans les documents parlementaires [doc. 50-1785/3 (Chambre) et doc. 2-1183/2 (Sénat), p. 8].

— La présentation du compte de résultats d'un certain nombre de composantes n'est pas claire. Pour les résultats négatifs, il n'est pas toujours utilisé le signe « moins ». Une même composante n'utilise pas systématiquement le signe « moins » dans la présentation du compte de résultats.

— Le compte annuel consolidé présente les lacunes suivantes:

- La rubrique Fonds propres figurant au passif n'est pas détaillée.

De individuelle componenten van twee partijen [Agalev, N-VA] vermelden niet het aantal tewerkgestelde personeelsleden van voorgaand jaar.

De mogelijkheden tot financieel onderzoek van de rekeningen worden verminderd door het ontbreken van vergelijkende gegevens. De Controlecommissie zou nuttigheidshalve eraan kunnen herinneren dat het hele schema dat ze heeft vastgesteld, moet worden nageleefd.

5.2. De samenvattende rekeningen van een politieke partij [Ecolo] verschillen lichtjes van het vastgestelde schema maar verstrekken meer gedetailleerde informatie.

Het verstrekken van meer gedetailleerde informatie dan de gevraagde is op zich geen probleem. Ze maakt eventuele vergelijkingen tussen componenten van verschillende politieke partijen echter minder direct. Op strikt formeel vlak wijkt die informatie af van de presentatie die de Controlecommissie heeft vastgesteld.

5.3. Voor één politieke partij [N-VA] werden detailstaten van de geconsolideerde rekeningen bijgevoegd. Er is echter geen aansluiting van het resultaat en de belastingsschulden tussen de opgegeven detailstaat en de geconsolideerde jaarrekening.

Het toevoegen van detailstaten voor de consolidatie komt de transparantie ten goede. Evenwel dient ervoor gezorgd te worden dat de opgegeven detailstaten aansluiten met de geconsolideerde jaarrekening.

6. Volledigheid en algemene voorstelling van de financiële gegevens

6.1. De samenvattende rekeningen van twee componenten van een politieke partij [MR] zijn integraal met nullen ingevuld zonder dat hierbij enige toelichting wordt gegeven.

De Controlecommissie zou kunnen overwegen te vragen dat bij iedere samenvattende rekening die bijzonderheden vertoont, een korte verklarende nota zou worden gevoegd.

6.2. Voor één politieke partij [N-VA] zijn volgende vaststellingen gedaan.

— De cijfergegevens met betrekking tot 2001 worden uitgedrukt in Belgische frank en die van 2002 in euro (zowel voor de geconsolideerde cijfergegevens als voor de componenten van de partij). Dergelijke voorstelling van de gegevens maakt de vergelijkbaarheid van de cijfergegevens ondoorzichtiger.

Hiervoor wordt tevens verwezen naar aanbeveling I van de Controlecommissie in de parlementaire documenten (stuk Kamer, nr. 50-1785/3 en stuk Senaat, nr. 2-1183/2, blz. 8).

— De presentatie van de resultatenrekening van een aantal componenten is onduidelijk. Voor negatieve resultaten wordt niet steeds een min-teken gebruikt. In eenzelfde component wordt soms wel en soms niet een min-teken gebruikt in de voorstelling van de resultatenrekening.

— De geconsolideerde jaarrekening vertoont volgende gebreken:

- De rubriek Eigen Vermogen op het passief is niet in detail opgegeven.

- L'addition des rubriques du passif ne coïncide pas avec le total du passif:

Fonds propres	1 100 333 euros
Provisions et impôts différés	1 385 806 euros
 Dettes	 213 838 euros
 Total	 2 699 977 euros
Total du passif indiqué dans le compte annuel	2 700 201 euros
 Différence	 – 224 euros

• La rubrique XII de l'annexe « Charges de personnel » n'a pas été complétée correctement. Seul le montant total des charges de personnel a été indiqué.

• La rubrique XV de l'annexe « Marge brute d'autofinancement de l'exercice » n'a pas été remplie. Dans un autre document joint en annexe, une marge brute a bien été calculée, mais son résultat ne correspond pas au compte annuel consolidé.

Sur la base des anomalies constatées, la Commission de contrôle pourrait rappeler au parti les principes comptables à respecter.

6.3. La rubrique VI « Contributions publiques belges : Détail » de l'annexe du compte annuel consolidé n'est pas complétée de manière uniforme par les différents partis. Par exemple, deux partis politiques [VLD et N-VA] n'ont rien mentionné sous la rubrique « Institution article 22 ».

À cet égard, il est fait référence au rapport relatif à « l'Examen des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2001) » [doc. 50 1785/3 (Chambre) et 2-1138/3 (Sénat), p. 12].

7. Concordance entre les chiffres repris dans le résumé des rapports financiers et ceux figurant dans le bilan consolidé

7.1. Aucune remarque n'est à formuler pour l'ensemble des partis politiques à l'exception de l'un d'entre eux [N-VA].

— Le résultat de l'exercice figurant dans le résumé du rapport financier de ce parti ne coïncide pas avec le résultat de l'exercice indiqué dans le compte consolidé. Il existe une différence de 4 613 euros (549 865 euros au lieu de 545 252 euros).

— Le montant des « Produits sur activités courantes » indiqué s'élève à 2 548 967 euros, alors que l'addition des sous-rubriques donne un montant de 2 518 967 euros, soit une différence de 30 000 euros. Dans le résumé du rapport financier, il est question de 2 518 967 euros.

8. Rapport du réviseur d'entreprise — Remarques éventuelles relatives à l'attestation des comptes

8.1. L'ensemble des rapports des réviseurs d'entreprises ont attesté les comptes sans réserve.

8.2. Tous les rapports mentionnent également, conformément au point 4.b) de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, le caractère suffisant de l'organisation administrative et comptable des partis politiques.

8.3. Pour un parti [N-VA], il n'y a pas de concordance entre le résultat (193 784 euros) indiqué dans le rapport du réviseur d'entreprise et le résultat figurant dans le compte annuel consolidé (545 252 euros).

- De optelsom van de rubrieken van het passief geven niet het totaal van het passief:

Eigen vermogen	1 100 333 euro
Voorzieningen en uitgestelde belastingen	1 385 806 euro
Schulden	213 838 euro
 Totaal	 2 699 977 euro
Totaal passief volgens de jaarrekening	2 700 201 euro
 Verschil	 – 224 euro

• De rubriek XII van de toelichting « Personeelskosten » is niet correct ingevuld. Er werd enkel een totaal bedrag van de personeelskosten weergegeven.

• De rubriek XV van de toelichting « Cash-flow van het boekjaar » is niet ingevuld. In een ander bijgevoegd document wordt er wel een cash-flow berekend maar het resultaat sluit niet aan met de geconsolideerde jaarrekening.

Aan de hand van de vastgestelde anomalieën zou de Controlecommissie de partij kunnen herinneren aan de na te leven boekhoudkundige principes.

6.3. De toelichting van de geconsolideerde jaarrekening onder de rubriek VI « Belgische overheidsbijdragen »: het detail wordt niet uniform ingevuld door de verschillende partijen. Bijvoorbeeld: twee politieke partijen [VLD en N-VA] hebben niets vermeld onder de rubriek « Instelling artikel 22 ».

In dit verband wordt verwezen naar het verslag over het « Onderzoek van de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2001) » (stuk Kamer, nr. 50-1785/3 en stuk Senaat, nr. 2-1138/3, blz. 12).

7. Overeenstemming tussen de cijfers in de samenvatting van de financiële verslagen en die in de geconsolideerde balans

7.1. Er is geen opmerking te formuleren voor het geheel van de politieke partijen, met uitzondering van één ervan [N-VA].

— Het resultaat van het boekjaar opgenomen in de samenvatting van het financieel verslag van deze partij stemt niet overeen met het resultaat van het boekjaar in de geconsolideerde rekening. Er is een verschil van 4 613 euro (549 865 euro in plaats van 545 252 euro).

— De opgegeven « Opbrengsten uit de gewone werking » tonen een bedrag van 2 548 967 euro terwijl de optelsom van de subrubrieken 2 518 967 euro bedraagt, hetzij een verschil van 30 000 euro. In de samenvatting van het financieel verslag is er sprake van 2 518 967 euro.

8. Verslag van de bedrijfsrevisor — Eventuele opmerkingen in verband met de attestatie van de rekeningen

8.1. Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren hebben de rekeningen zonder voorbehoud geattesteerd.

8.2. Alle verslagen vermelden ook overeenkomstig punt 4.b) van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 dat de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de politieke partijen voldoende is.

8.3. Bij een partij [N-VA] is er geen overeenstemming tussen het resultaat (193 784 euro) opgenomen in het verslag van de bedrijfsrevisor en het resultaat in de geconsolideerde jaarrekening (545 252 euro).

Le résultat indiqué dans le rapport du réviseur d'entreprise porte uniquement, comme il ressort des états détaillés de la consolidation joints en annexe, sur le résultat du « N-VA et de ses composantes » (sans les arrondissements et sans Spirit). Le montant total du bilan indiqué dans le rapport du réviseur d'entreprise correspond, toutefois, au compte annuel consolidé.

9. Rapport du réviseur d'entreprise — Analyse destinée à favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que de la comparabilité

9.1. Les dispositions du point 4.c. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 laissent une part d'appréciation importante dans le chef du réviseur d'entreprise. La nature et l'étendue des informations fournies varient ainsi fortement selon les partis politiques.

Il appartient à la Commission de contrôle de déterminer dans quelle mesure le contenu des analyses complémentaires actuellement reprises dans les rapports financiers répond à ses attentes.

10. Données relatives aux règles d'évaluation

10.1. L'examen des rapports financiers conduit à observer que le niveau de détail des informations fournies en matière de règles d'évaluation varie selon les partis. Cette information est manquante dans deux cas [PS — N-VA].

Le schéma des comptes consolidés, tel que repris aux annexes au règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle, prévoit, en son point XVI, qu'un résumé des règles d'évaluation soit fourni.

Outre qu'elle contrevient à cette disposition, l'absence de tout résumé des règles d'évaluation limite les possibilités d'analyse, d'interprétation et de comparaison des comptes. Elle ne permet pas, en outre, d'avoir une assurance totale de ce qu'aucune modification n'est intervenue par rapport aux règles en vigueur au cours de l'exercice précédent.

La nécessité de fournir, au minimum, la synthèse demandée pourrait être rappelée. La Commission de contrôle pourrait également encourager une mention intégrale des règles d'évaluation. Celle-ci permettrait d'assurer une comparabilité optimale entre exercices et entre partis politiques et, le cas échéant, d'isoler d'éventuelles pratiques discordantes.

Un paragraphe spécifique des règles d'évaluation pourrait par ailleurs préciser si celles qui sont d'application auprès de l'ASBL chargée de la reddition des rapports financiers sont intégralement observées par l'ensemble des composantes du parti politique ou si, au contraire, des divergences éventuelles sont susceptibles de donner lieu à des retraitements de consolidation, le cas échéant en précisant leur nature.

10.2. L'examen proprement dit des règles d'évaluation conduit à relever certaines particularités.

— Pour un parti [VLD], il a été constaté qu'en ce qui concerne la rubrique « immobilisations corporelles », le taux d'amortissement des bâtiments ne figure pas dans le résumé des règles d'évaluation, alors que le taux d'amortissement de la réévaluation des bâtiments y est indiqué.

— Un autre parti [CD&V] exprime encore en francs belges les montants figurant dans les règles d'évaluation, alors que les comptes consolidés ont été établis en euros.

Het resultaat opgenomen in het verslag van de bedrijfsrevisor betreft, zoals blijkt uit de bijgevoegde detailstaten van de consolidatie, enkel het resultaat van « N-VA en componenten » (zonder de arrondissementen en zonder Spirit). Het balanstotaal in het rapport van de bedrijfsrevisor sluit wel aan met de geconsolideerde jaarrekening.

9. Verslag van de bedrijfsrevisor — Analyse om het begrip van de financiële toestand en resultaten en de vergelijkbaarheid te bevorderen

9.1. De bepalingen van punt 4.c. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 laten de bedrijfsrevisor heel wat appréciamarge. De aard en de uitgebreidheid van de verstrekte informatie verschilt aldus sterk van de ene politieke partij tot de andere.

Het komt de Controlecommissie toe te bepalen in hoeverre de inhoud van de aanvullende analyses die thans in de financiële verslagen zijn opgenomen, beantwoordt aan haar verwachtingen.

10. Gegevens in verband met de waarderingsregels

10.1. Bij het onderzoek van de financiële verslagen kan worden opgemerkt dat de mate van detaillering van de informatie die wordt verstrekt inzake waarderingsregels verschilt tussen de politieke partijen. Deze informatie ontbreekt in twee gevallen [PS — N-VA].

Punt XVI van het schema van de geconsolideerde rekening zoals opgenomen in de bijlagen bij het huishoudelijk reglement van de Controlecommissie bepaalt dat een samenvatting van de waarderingsregels moet worden verstrekt.

Naast het feit dat de ontstentenis van een samenvatting van de waarderingsregels ingaat tegen die bepaling, beperkt ze bovendien de mogelijkheden tot analyse, interpretatie en vergelijking van de rekeningen. Ze maakt het bovendien niet mogelijk totale zekerheid te hebben dat er zich geen enkele wijziging heeft voorgedaan ten opzichte van de regels die in de loop van het vorige boekjaar van kracht waren.

Er zou kunnen worden aan herinnerd dat minstens de gevraagde samenvatting moet worden verstrekt. De Controlecommissie zou eveneens kunnen aanbevelen de waarderingsregels integraal op te nemen. Op die manier zou een optimale vergelijkbaarheid tussen de boekjaren en tussen politieke partijen kunnen worden verzekerd, en zouden in voorkomend geval eventuele tegenstrijdige werkwijzen kunnen worden gedetecteerd.

In een specifieke paragraaf van de waarderingsregels zou bovendien kunnen worden gepreciseerd of de waarderingsregels die van toepassing zijn bij de VZW belast met het opstellen van de financiële verslagen, integraal in acht worden genomen voor alle componenten van de politieke partij, dan wel of er daarentegen eventuele verschillen zijn die aanleiding kunnen geven tot herwerkingen bij de consolidatie, en zou eventueel de aard daarvan kunnen worden gepreciseerd.

10.2. Bij het eigenlijk onderzoek van de waarderingsregels kunnen enkele bijzonderheden onder de aandacht worden gebracht.

— Bij één parti [VLD] werd vastgesteld dat, bij de rubriek «materiële vaste activa», het afschrijvingspercentage van de gebouwen niet is opgenomen in de samenvatting van de waarderingsregels, terwijl het afschrijvingspercentage van de herwaardering van de gebouwen wel wordt weergegeven.

— Voor één andere parti [CD&V] worden de waarderingsregels nog uitgedrukt in Belgische franken terwijl de geconsolideerde rekeningen in euro werd opgemaakt.

— Les provisions pour charges électorales comptabilisées en 2002 ont été constituées par un parti [SP.a] « compte tenu de la situation financière de l'association ». [Les provisions ne peuvent pas être constituées en fonction du résultat(1)].

— Alors que l'ensemble des partis politiques enregistrent des provisions pour charges électorales, un parti [Ecolo] a, au cours de l'exercice 2002, modifié sa règle d'évaluation en la matière et a procédé à une reprise intégrale de ses provisions pour charges électorales en vue de les transférer en réserves.

La modification des règles d'évaluation précitée est dûment signalée, à plusieurs reprises, dans le rapport financier et dans celui du réviseur.

L'examen de l'opportunité de la modification intervenue est laissé à l'appréciation de la Commission de contrôle.

L'exemple sous rubrique illustre cependant l'importance que revêtent, en matière de comparabilité, une formulation exhaustive des règles d'évaluation et la mise en exergue des modifications qu'elles ont subies au cours de l'exercice.

— Auprès du même parti politique [Ecolo], une règle d'évaluation est signalée comme n'étant pas systématiquement appliquée et une autre comme ne permettant pas « de connaître le montant total des cotisations du parti ». Par ailleurs, les taux d'amortissements ne sont pas repris parmi les règles d'évaluation. Enfin, la rédaction de ces dernières paraît peu structurée.

La Commission de contrôle pourrait suggérer que le Conseil d'administration de l'ASBL chargée de la reddition des comptes procède à un ré-examen complet de la portée et de la rédaction de ses règles d'évaluation.

— Un parti [Agalev] a indiqué les taux d'amortissements pour la rubrique « Immobilisations corporelles » comme suit: « *Le taux d'amortissement varie de 100 à 0 %. Ce pourcentage est fixé au cours de l'année de suppression par le conseil politique sur proposition de la direction du parti* ». (traduction)

La cohérence ainsi que l'interprétation d'une telle règle d'évaluation peuvent être mises en doute. Depuis 2002, des montants importants sont inscrits sous cette rubrique (acquisition d'un bien immeuble en 2002). Une reformulation des règles d'évaluation serait souhaitable.

11. Données relatives à la méthode de consolidation

11.1. Les méthodes de consolidation appliquées sont évoquées dans tous les rapports financiers. Il a cependant été observé que celles-ci sont reprises, selon les partis politiques, en des endroits différents du rapport financier (rapport du Conseil d'Administration, rapport du réviseur, préambule introductif, etc.).

De manière générale, l'information fournie précise la méthode de consolidation normalement retenue (intégration globale), les exceptions éventuelles ainsi que les raisons qui les justifient. Dans certains cas, des informations complémentaires plus détaillées sont également fournies [Ecolo].

Le schéma retenu par la Commission de contrôle, pas plus que l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, ne font état de l'obligation de fournir des informations sur les méthodes de consolidation retenues. Il est par ailleurs supposé que la vérification du respect des principes et règles comptables usuels en la matière fait partie intégrante des travaux de contrôle des réviseurs d'entreprises.

(1) Article 53 de l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du Code des sociétés.

— De voorziening voor verkiezingsuitgaven geboekt in 2002 werd aangelegd bij één partij [SP.a] « rekening houdend met de financiële toestand van de vereniging » [voorzieningen kunnen niet worden aangelegd in functie van het resultaat(1)].

— Terwijl alle politieke partijen voorzieningen voor verkiezingsuitgaven boeken, heeft een partij [Ecolo] in de loop van het boekjaar 2002 haar waarderingsregel terzake gewijzigd en heeft ze haar voorzieningen voor verkiezingsuitgaven volledig teruggenomen om deze naar reserves over te boeken.

De bovenvermelde wijziging van de waarderingsregels wordt herhaaldelijk naar behoren onder de aandacht gebracht in het financieel verslag en in dat van de revisor.

Het is aan de Controlecommissie om te appreciëren of die wijziging opportuun is.

Het bovenvermeld voorbeeld illustreert echter hoe belangrijk het inzake vergelijkbaarheid is dat de waarderingsregels exhaustief worden geformuleerd en dat de wijzigingen die ze in de loop van het boekjaar hebben ondergaan, onder de aandacht worden gebracht.

— Bij dezelfde politieke partij [Ecolo] wordt voor een waarderingsregel opgemerkt dat hij niet systematisch wordt toegepast en voor een andere dat hij het niet mogelijk maakt « het totaalbedrag van de bijdragen van de partij te kennen ». De afschrijvingspercentages worden bovendien niet vermeld bij de waarderingsregels. De waarderingsregels zijn tot slot niet op erg gestructureerde wijze opgesteld.

De Controlecommissie zou kunnen voorstellen dat de raad van bestuur van de VZW die de rekeningen moet afleggen, de draagwijdte en de redactie van haar waarderingsregels opnieuw volledig zou onderzoeken.

— Voor één parti [Agalev] worden de afschrijvingspercentages voor de rubriek « materiële vaste activa » als volgt weergegeven: « *Het afschrijvingspercentage varieert van 100 % tot 0 %. Dit percentage wordt in het jaar van afschaffing vastgelegd door de Politieke Raad op voorstel van het Partijbestuur* ».

De consistentie alsmede de interpretatie van dergelijke waarderingsregel kunnen in vraag worden gesteld. Vanaf 2002 bevinden zich belangrijke bedragen onder deze rubriek (verwerving van een onroerend goed in 2002). Een herformulering van de waarderingsregels zou hier aangewezen zijn.

11. Gegevens met betrekking tot de consolidatiemethode

11.1. De gehanteerde consolidatiemethodes worden in alle financiële verslagen ter sprake gebracht. Er werd echter opgemerkt dat deze naargelang van de politieke partijen worden vermeld op verschillende plaatsen in het financieel verslag (verslag van de raad van bestuur, verslag van de revisor, inleiding, enz.).

Over het algemeen preciseert de verstrekte informatie de normaal gehanteerde consolidatiemethode (globale integratie), de eventuele uitzonderingen en de redenen om deze te rechtvaardigen. In bepaalde gevallen wordt eveneens meer gedetailleerde aanvullende informatie verstrekt [Ecolo].

Noch in het schema dat door de Controlecommissie is vastgesteld noch in de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 wordt gewag gemaakt van de verplichting om informatie te verstrekken over de gekozen consolidatiemethodes. Er wordt bovendien verondersteld dat de verificatie van de inachtneming van de terzake gebruikte boekhoudprincipes en -regels deel uitmaakt van de controlevierkzaamheden van de bedrijfsrevisoren.

(1) Artikel 53 van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen.

Il n'en reste pas moins que toute mention explicitement fournie en ce domaine serait de nature à accroître la transparence des rapports financiers. Tout commentaire additionnel (par exemple les pourcentages appliqués en cas de consolidation proportionnelle) pourrait également être suscité. Enfin, une systématisation de l'endroit où ces informations doivent être reprises assurerait une lisibilité plus immédiate de celles-ci.

B. ASPECTS FINANCIERS

1. Examen des variations entre exercices

L'examen des variations entre exercices a été réalisé par rapport à un double seuil de matérialité. Cette technique d'analyse est destinée à mettre en évidence les différences d'une certaine ampleur, sans préjuger de leurs causes.

Un montant absolu, égal à 5% du pied du bilan consolidé de l'année 2002, a été retenu comme premier seuil de matérialité. Tout montant supérieur à ce chiffre de référence, qu'il porte sur l'exercice sous revue ou sur l'exercice précédent, a été examiné en vue de vérifier s'il répondait également à un second seuil de matérialité.

Le second critère retenu portait sur la hauteur de la variation intervenue entre les deux exercices. Tout chiffre de l'exercice 2002 présentant une valeur au minimum doublée — ou au minimum réduite de moitié — par rapport à celle de l'exercice 2001 était considéré comme atteignant le second seuil de matérialité.

Sur la base de ces deux seuils cumulés, il a été procédé à un examen de l'ensemble des variations annuelles figurant dans les rapports financiers. Toute rubrique dont les montants répondent au double critère précité est évoquée ci-après et peut constituer un point d'attention pour la Commission de contrôle.

Lorsqu'une explication de la variation enregistrée a pu être approchée au départ des seules données reprises dans les états financiers, elle est reprise en commentaire.

1.1. VLD

a) Composantes

Aucune rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Aucune rubrique concernée.

1.2. CD&V

a) Composantes

— La structure du bilan de l'ASBL Unitas présente les modifications suivantes en 2002. D'une part, les actifs circulants augmentent de 1 417 194 euros (passant de 1 288 115 euros en 2001 à 2 705 309 euros en 2002) et, d'autre part, au passif, la rubrique des provisions croît de 985 743 euros (passant de 694 102 euros à 1 679 845 euros).

b) Comptes consolidés

— La provision pour propagande électorale passe de 981 326 euros à 1 978 466 euros, soit une augmentation de 997 140 euros.

Zulks neemt niet weg dat elke expliciete vermelding op dat vlak de transparantie van de financiële verslagen zou doen toenemen. Ook alle bijkomende commentaar (bijvoorbeeld de percentages die worden toegepast ingeval van proportionele consolidatie) zou kunnen worden gegeven. Tot slot zou het systematiseren van de plaats waar die informatie moet worden vermeld, de leesbaarheid ervan bevorderen.

B. FINANCIËLE ASPECTEN

1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

Het onderzoek van de variaties tussen boekjaren werd uitgevoerd aan de hand van een dubbele materialiteitsgrens. Deze analysetechniek is erop gericht de verschillen van een zekere omvang te belichten, zonder in te gaan op de oorzaken ervan.

Als eerste materialiteitsgrens werd een absoluut bedrag genomen dat gelijk is aan 5 % van het geconsolideerde balanstotaal van het jaar 2002. Voor elk bedrag boven dit referentiebedrag, betreffende het onderzochte boekjaar of het voorgaande, werd nagegaan of het eveneens beantwoordde aan een tweede materialiteitscriterium.

Het tweede criterium had betrekking op de omvang van de variatie tussen de twee boekjaren. Elk bedrag van het boekjaar 2002 dat ten minste het tweevoud is — of ten minste met de helft is verminderd — ten opzichte van de waarde van het boekjaar 2001 werd beschouwd als beantwoordend aan het tweede materialiteitscriterium.

Op basis van die beide gecumuleerde grenswaarden werden alle jaarlijkse variaties in de financiële verslagen aan een onderzoek onderworpen. Elke rubriek waarvan de bedragen beantwoorden aan dat bovenvermeld dubbel criterium wordt hierna behandeld en kan een aandachtspunt zijn voor de Controlecommissie.

Als een verklaring van de vastgestelde variatie kon worden gevonden louter op basis van de gegevens die in de financiële staten zijn vermeld, wordt die in de commentaar vermeld.

1.1. VLD

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekening

Geen betrokken rubrieken.

1.2. CD&V

a) Componenten

— De balansstructuur van de VZW Unitas vertoont volgende wijzigingen in 2002. Enerzijds zijn de vlottende activa gestegen met 1 417 194 euros (van 1 288 115 euro in 2001 naar 2 705 309 euro in 2002) en anderzijds is op het passief de rubriek van de voorzieningen gestegen met 985 743 euro (van 694 102 euro naar 1 679 845 euro).

b) Geconsolideerde rekening

— De provisie voor verkiezingspropaganda is gestegen van 981 326 euro naar 1 978 466 euro, zijnde een stijging met 997 140 euro.

1.3. PS

a) Composantes

— Les données relatives à l'exercice précédent ne sont pas mentionnées pour les comptes de résultats et pour le personnel occupé, et ce pour toutes les composantes du parti. L'examen des rubriques s'est dès lors limité à celles du bilan.

— Le montant des actifs immobilisés de l'ASBL Institut Emile Vandervelde passe de 637 316 euros en 2001 à 1 493 076 euros en 2002, soit un accroissement de 855 760 euros tandis que les actifs circulants diminuent de 751 926 euros. (Le niveau d'agrégat des données disponibles ne peut conduire à formuler une explication de la nature de la ou des opérations intervenues).

b) Comptes consolidés

— Au passif du bilan, les provisions pour gros entretien passent de 1 949 027 euros à 136 937 euros. Cette réduction de 1 812 090 euros fait vraisemblablement suite à une utilisation de la provision enregistrée au cours de l'exercice 2001. En effet, en 2002, les charges relatives aux bâtiments ont connu une augmentation de 1 802 132 euros, passant de 507 479 euros à 2 309 611 euros.

— Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) passent de 378 120 euros à 837 800 euros.

— Les provisions pour risques et charges reprises en comptes de résultats passent de (+)2 522 226 euros en 2001 à (-)642 425 euros en 2002, soit une différence absolue de 3 164 649 euros. La variation précitée trouve son explication principale dans l'opération évoquée au premier point du cadre b), à savoir, la comptabilisation d'une dotation pour gros entretien et charges de 1,8 million euros en 2001 et une reprise (= dotation négative) de 1,8 million euros en 2002, soit un impact total de 3,6 millions euros. Les mouvements intervenus sur les autres dotations aux provisions sont susceptibles d'expliquer la différence entre ces 3,6 millions euros et les 3,16 millions euros évoqués ci-dessus.

— Les produits exceptionnels diminuent de 1 018 142 euros, passant de 1 169 004 euros en 2001 à 150 862 euros en 2002.

1.4. MR

a) Composantes

— L'ASBL chargée de la reddition des comptes (ASBL Gestion et Action libérale) voit ses actifs circulants passer de 850 626 euros à 2 034 033 euros, soit un accroissement de 1 183 407 euros.

— Le poste du passif « Provisions et impôts différés » de la même composante croît pour sa part de 1 156 319 euros, passant de 743 681 euros à 1 900 000 euros.

— L'augmentation des charges courantes conduit l'ASBL précitée à enregistrer une régression de son résultat courant et de son résultat net, lequel passe de (+) 536 069 euros en 2001 à (+) 210 euros en 2002.

— Les charges sur activités courantes de l'ASBL Secrétariat des Députés PRL du Parlement bruxellois passent, à personnel occupé constant, de 134 345 euros à 649 926 euros, soit une augmentation de 515 581 euros.

b) Comptes consolidés

— Le poste « Autres créances » (à un an au plus) passe de 143 573 euros à 429 608 euros, soit une augmentation de 286 035 euros.

1.3. PS

a) Componenten

— De gegevens met betrekking tot het vorige boekjaar worden niet vermeld voor de resultatenrekeningen en voor het tewerkgesteld personeel, en dit voor alle componenten van de partij. Het onderzoek van de rubrieken werd bijgevolg beperkt tot die van de balans.

— Het bedrag van de vaste activa van de VZW *Institut Emile Vandervelde* gaat van 637 316 euro in 2001 naar 1 493 076 euro in 2002, wat neerkomt op een stijging met 855 760 euro terwijl de vloottende activa verminderen met 751 926 euro. [Het aggregatieniveau met de beschikbare gegevens laat niet toe om een verklaring te geven omtrent de aard van de operatie(s)].

b) Geconsolideerde rekeningen

— Op de passiefzijde van de balans dalen de voorzieningen voor groot onderhoud van 1 949 027 euro naar 136 937 euro. Deze vermindering met 1 812 090 euro volgt blijkbaar op een aanwending van de voorziening die in de loop van het boekjaar 2001 werd geboekt. In 2002 zijn de kosten met betrekking tot de gebouwen immers met 1 802 132 euro gestegen van 507 479 euro naar 2 309 611 euro.

— De kosten voor publiciteit, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingenkosten die gelijk zijn aan nul) stijgen van 378 120 euro naar 837 800 euro.

— De voorzieningen voor risico's en kosten die in de resultatenrekening zijn vermeld gaan van (+)2 522 226 euro in 2001 naar (-)642 425 euro in 2002, wat neerkomt op een verschil in absolute waarde van 3 164 649 euro. De bovenvermelde schommeling kan in hoofdzaak worden verklaard door de operatie waarvan sprake in het eerste punt van kader b), met name de boeking van een dotatie voor groot onderhoud en kosten van 1,8 miljoen euro in 2001 en een terugname (= negatieve dotatie) van 1,8 miljoen euro in 2002, zijnde een totale impact van 3,6 miljoen euro. De bewegingen op de andere dotaties aan de voorzieningen kunnen het verschil tussen die 3,6 miljoen euros en de 3,16 miljoen euro waarvan hierboven sprake verklaren.

— De uitzonderlijke opbrengsten verminderen met 1 018 142 euros van 1 169 004 euro in 2001 naar 150 862 euro in 2002.

1.4. MR

a) Componenten

— De vloottende activa van de VZW belast met het opstellen van de rekeningen (*VZW Gestion et Action libérale*) gaan van 850 626 euro naar 2 034 033 euro, wat neerkomt op een toename met 1 183 407 euro.

— De post van de passiva « Voorzieningen en uitgestelde belastingen » van dezelfde component stijgt met 1 156 319 euro, van 743 681 euro naar 1 900 000 euro.

— De bovenvermelde VZW moet door de stijging van de lopende kosten een vermindering van haar courant resultaat en van haar netto resultaat boeken, dat gaat van (+) 536 069 euro in 2001 naar (+) 210 euro in 2002.

— De kosten voor courante activiteiten van de VZW *Secrétariat des Députés PRL* van het Brussels Parlement stijgen bij gelijke blijvende personeelsformatie van 134 345 euro naar 649 926 euro, wat een vermeerdering met 515 581 euro betekent.

b) Geconsolideerde rekeningen

— De post « Overige schuldvorderingen » (op ten hoogste een jaar) stijgt van 143 573 euro naar 429 608 euro, wat neerkomt op een verhoging met 286 035 euro.

— Au passif du bilan, la provision pour propagande électorale passe de 794 375 euros à 1 978 921 euros, soit un accroissement de 1 184 546 euros. L'augmentation enregistrée correspond intégralement à la dotation pour provision comptabilisée en 2002 (1 184 546 euros contre 581 186 euros en 2001).

— Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) passent de 471 911 euros à 1 072 657 euros, soit une progression de 600 746 euros.

— Les deux points précités ont contribué à diminuer le résultat net consolidé de 1 750 089 euros. Ce dernier passe de (+) 1 642 460 euros en 2001 à (-) 107 629 euros en 2002.

1.5. Vlaams Blok

a) Composantes

— L'Association de fait Vlaams Blok voit ses produits sur activités courantes augmenter de 2 264 417 euros. Ces produits passent de 1 727 974 euros en 2001 à 3 992 391 euros en 2002.

— L'ASBL *Algemeen Vlaams Belang* enregistre par contre une diminution des produits sur activités courantes de 944 613 euros (soit un recul de 946 313 euros à 1 700 euros). (Les données disponibles ne permettent pas de déduire s'il existe un lien entre ces deux constatations).

b) Comptes consolidés

Aucune rubrique concernée.

1.6. SP.a

a) Composantes

— L'Association de fait SP.a voit ses produits sur activités courantes diminuer d'un montant de 1 212 742 euros. Ces produits se réduisent de 1 706 981 euros en 2001 à 494 239 euros en 2002. Les charges pour activités courantes connaissent une régression du même ordre de grandeur, passant de 2 204 232 euros à 1 165 843 euros (soit une diminution de 1 038 389 euros).

b) Comptes consolidés

Aucune rubrique concernée.

1.7. Écolo

a) Composantes

— Les valeurs disponibles de l'ASBL Écodota — Écolo Fédéral (chargée de la reddition des comptes) croissent de 937 743 euros, passant de 731 455 euros à 1 669 198 euros.

— Dans la même ASBL, l'intégralité des provisions figurant au bilan 2001 (1 388 333 euros) a fait l'objet d'une reprise. Le point b) ci-après, deuxième tiret, fournit des détails complémentaires sur l'opération générale réalisée en ce domaine par Écolo.

b) Comptes consolidés

— Les immobilisés repris dans la rubrique «Installations, machines et outillages» diminuent de 278 087 euros, passant de 347 544 euros à 69 457 euros. L'annexe II, point a), des comptes annuels consolidés permet d'expliquer cette diminution par un transfert entre rubriques comptables et plus particulièrement à destination du poste «Mobilier et matériel roulant», lequel passe

— Op de passiefzijde van de balans stijgt de voorziening voor verkiezingspropaganda van 794 375 euro naar 1 978 921 euro, een toename met 1 184 546 euro. De geboekte stijging stemt volledig overeen met de in 2002 geboekte dotatie voor voorziening (1 184 546 euro tegen 581 186 euro in 2001).

— De kosten voor publiciteit, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingskosten die gelijk zijn aan nul) stijgen van 471 911 euro naar 1 072 657 euro, zijnde een toename met 600 746 euro.

— De twee bovenvermelde punten hebben bijgedragen tot een vermindering van het geconsolideerd netto resultaat met 1 750 089 euro. Dat gaat immers van + 1 642 460 euro in 2001 naar - 107 629 euro in 2002.

1.5. Vlaams Blok

a) Componenten

— De Feitelijke Vereniging Vlaams Blok vertoont een stijging van de opbrengsten uit de gewone werking van 2 264 417 euro. Deze opbrengsten zijn gestegen van 1 727 974 euro in 2001 naar 3 992 391 euro in 2002.

— De VZW *Algemeen Vlaams Belang* kent daarentegen een daling van de opbrengsten uit de gewone werking met 944 613 euro (van 946 313 euro naar 1 700 euro). (Uit de beschikbare gegevens kan niet gesteld worden dat er een verband is tussen beide vaststellingen.)

b) Geconsolideerde rekening

Geen betrokken rubrieken.

1.6. SP.a

a) Componenten

— De Feitelijke Vereniging SP.a vertoont een daling van haar opbrengsten uit de gewone werking ten belope van 1 212 742 euro. Deze opbrengsten zijn gedaald van 1 706 981 euro in 2001 naar 494 239 euro in 2002. De kosten voor gewone werking zijn met dezelfde grootorde gedaald, zijnde van 2 204 232 euro naar 1 165 843 euro (een daling met 1 038 389 euro).

b) Geconsolideerde rekening

Geen betrokken rubrieken.

1.7 Ecolo

a) Componenten

— De liquide middelen van de VZW Ecodata — *Ecolo Fédéral* (die belast is met het opstellen van de rekeningen) stijgen met 937 743 euro, van 731 455 euro naar 1 669 198 euro.

— In dezelfde VZW werden de volledige voorzieningen die in de balans 2001 (1 388 333 euro) werden vermeld, teruggenomen. Punt b) hieronder, tweede streepje, verstrekt bijkomende details over de algemene operatie die op dat vlak door Ecolo werd uitgevoerd.

b) Geconsolideerde rekeningen

— De vaste activa vermeld in de rubriek «Installaties, machines en uitrusting» verminderen met 278 087 euro, van 347 544 euro naar 69 457 euro. Bijlage II, punt a), van de geconsolideerde jaarrekening maakt het mogelijk die vermindering te verklaren door een overdracht tussen boekhoudkundige rubrieken en meer in het bijzonder naar de post «Meubilair en rollend materieel»,

de 16 438 euros à 250 045 euros, soit une différence positive de 233 607 euros. (La différence entre les deux variations observées est due aux amortissements comptabilisés en 2002).

— Au passif du bilan, le poste «Fonds social et réserves» augmente de 2 328 159 euros. Il se chiffre à 3 740 249 euros en 2002 contre 1 412 090 euros en 2001. Cette variation positive s'explique comme suit.

La modification des règles d'évaluation en matière de provisions pour propagande électorale (voir examen formel ci-avant) a conduit Écolo à reprendre l'ensemble des provisions déjà constituées en la matière (1 189 240 euros). Au niveau comptable, cette opération a généré un bénéfice courant (quoique exceptionnel) d'un montant identique, lequel est venu s'ajouter aux autres résultats de l'exercice. En fin d'exercice, le bénéfice net de 2 399 367 euros (contre 585 239 euros en 2001) a été réparti en deux postes : 71 207 euros ont été affectés en résultat reporté et 2 328 160 euros en augmentation du fonds social et des réserves.

— Parmi les produits sur activités courantes de la rubrique «Autres contributions», les postes «Entités liées non consolidées» et «Mandataires» enregistrent des mouvements en sens divers. Le premier poste passe de 1 693 895 euros en 2001 à 0 euro en 2002 alors que le second passe de 0 euro en 2001 à 1 711 107 euros en 2002.

— Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) passent de 271 247 euros à 651 646 euros.

1.8. cdH

a) Composantes

— Le patrimoine du Groupe cdH du Sénat diminue de 252 502 euros, passant de 280 489 euros à 27 977 euros. L'accroissement des charges sur activités courantes — à équivalents temps plein occupés inchangés — (624 396 euros en 2002 contre 377 966 euros en 2001) et le tassement des produits sur activités courantes (365 803 euros en 2002 contre 441 144 euros en 2001) expliquent essentiellement le phénomène précité.

b) Comptes consolidés

— Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) passent de 267 253 euros à 888 917 euros, soit une augmentation de 621 664 euros.

— La variation précitée contribue à la diminution du résultat courant et du résultat net de l'exercice. Ce dernier passe de (+)228 199 euros en 2001 à (-)532 171 euros en 2002, soit une différence absolue de 760 370 euros.

1.9. Agalev

a) Composantes

— L'ASBL *Groen Fonds* voit ses dettes s'accroître de 626 604 euros, passant de 24 789 euros en 2001 à 651 393 euros en 2002. Pour cette même ASBL, les charges sur activités courantes augmentent de 2 221 993 euros, passant de 829 511 euros à 3 051 504 euros.

— Les immobilisés de l'ASBL *Groenhuis* passent de 33 466 euros en 2001 à 1 542 377 euros en 2002, soit une augmentation de 1 508 911 euros. (Il ressort de la rubrique III.A. des comptes consolidés que cette progression est probablement due à l'acquisition d'un bien immobilier). Par ailleurs, les dettes se sont

die van 16 438 euro naar 250 045 euro gaat, zijnde een positief verschil van 233 607 euro. (Het verschil tussen de twee vastgestelde wijzigingen is toe te schrijven aan de in 2002 geboekte afschrijvingen).

— Op de passiefzijde van de balans stijgt de post «Sociaal fonds en reserves» met 2 328 159 euro. Het bedraagt 3 740 249 euro in 2002 tegenover 1 412 090 euro in 2001. Deze positieve wijziging kan als volgt worden verklaard.

De wijziging van de waarderingsregels inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda (zie formeel onderzoek hierboven) heeft Ecolo ertoe gebracht de terzake reeds aangelegde voorzieningen (1 189 240 euro) volledig terug te nemen. Op boekhoudkundig vlak heeft deze verrichting een courante (hoewel uitzonderlijke) winst gegenereerd voor eenzelfde bedrag, dat bij de andere resultaten van het boekjaar is gekomen. Op het einde van het boekjaar werd de netto winst van 2 399 367 euro (tegenover 585 239 euro in 2001) verdeeld over twee posten: 71 207 euro werd bestemd voor het overgedragen resultaat en 2 328 160 euro werd gebruikt om het maatschappelijk fonds en reserves te verhogen.

— Bij de opbrengsten op courante activiteiten van de rubriek «Andere bijdragen» worden op de posten «niet geconsolideerde verbonden entiteiten» en «Mandatarissen» bewegingen in verschillende richtingen geboekt. De eerste post gaat van 1 693 895 euro in 2001 naar 0 euro in 2002 terwijl de tweede van 0 euro in 2001 naar 1 711 107 euro in 2002 gaat.

— De kosten voor publiciteit, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingskosten die gelijk zijn aan nul) stijgen van 271 247 euro naar 651 646 euro.

1.8. cdH

a) Componenten

— Het patrimonium van de cdH-fractie van de Senaat vermindert met 252 502 euro van 280 489 euro naar 27 977 euro. De toename van de kosten uit de gewone werking — bij ongewijzigde voltijdse equivalenten — (624 396 euro in 2002 tegenover 377 966 euro in 2001) en de daling van de opbrengsten uit de gewone werking (365 803 euro in 2002 tegenover 441 144 euro in 2001) vormen de hoofdverklaring voor het bovenvermelde fenomeen.

b) Geconsolideerde rekeningen

— De kosten voor publiciteit, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingskosten die gelijk zijn aan nul) stijgen van 267 253 euro naar 888 917 euro, wat neerkomt op een stijging met 621 664 euros.

— De bovenvermelde wijziging draagt bij tot de vermindering van het courant resultaat en van het netto resultaat van het boekjaar. Dat laatste gaat van (+)228 199 euro in 2001 naar (-)532 171 euro in 2002, zijnde een absoluut verschil van 760 370 euro.

1.9. Agalev

a) Componenten

— De VZW *Groen Fonds* kent een toename van de schulden van 626 604 euro, zijnde een aangroei van 24 789 euro in 2001 naar 651 393 euro in 2002. In dezelfde VZW zijn de kosten van de gewone werking gestegen met 2 221 993 euro, zijnde van 829 511 euro naar 3 051 504 euro.

— De VZW *Groenhuis* kent een stijging van haar vaste activa van 33 466 euro in 2001 naar 1 542 377 euro in 2002, zijnde een stijging van 1 508 911 euro. (Uit de rubriek III.A. van de geconsolideerde rekeningen blijkt dat dit wellicht de aankoop betreft van een onroerend goed). Daarnaast zijn de schulden met 1 475 942

accrues de 1 475 942 euros (passant de 1 164 euros en 2001 à 1 477 106 euros en 2002). En toute logique, on peut estimer que l'achat du bâtiment a été financé en majeure partie par un emprunt.

— Toujours pour la même ASBL, il est à noter que les produits sur activités courantes connaissent une progression de 4 187 984 euros (s'élevant de 176 261 euros en 2001, à 4 364 245 euros en 2002). Par analogie avec la progression des produits, il est observé que les charges sur activités courantes augmentent dans la même proportion, soit une majoration de 4 127 908 euros (passant de 209 371 euros à 4 337 279 euros).

b) Comptes consolidés

La structure bilancière a été fondamentalement modifiée. Les rubriques présentant les plus grandes différences sont les suivantes.

— La rubrique III. A. Terrains et bâtiments enregistre une augmentation de 1 508 911 euros (de 0 euro en 2001 à 1 508 911 euros en 2002). L'annexe III. permet d'expliquer qu'il s'agit de l'achat d'un bien immobilier, pour un montant de 1 554 029 euros (voir aussi le point a) ASBL *Groenhuis*).

— En 2001, aucun montant n'était enregistré à la rubrique « Placements de trésorerie ». En 2002, un montant de 1 077 000 euros y figure. En revanche, les liquidités ont régressé de 1 268 068 euros (passant de 2 102 434 euros en 2001, à 834 366 euros en 2002). Cette réduction des liquidités s'explique vraisemblablement en grande partie par l'accroissement des placements.

— Au passif du bilan, d'une part, un nouvel emprunt à long terme, d'un montant de 453 388 euros, a été enregistré sous la rubrique VI.A.1. « Dettes financières », et d'autre part, un montant de 98 698 euros figure sous la rubrique VII.A. « Dettes à plus d'un an échéant dans l'année », soit au total 552 086 euros. Cet emprunt a probablement été contracté dans le but de financer l'acquisition du bien immobilier.

— Les comptes de régularisation de l'actif passent de 39 633 euros à 297 872 euros, soit un accroissement 258 239 euros. Les intérêts ont probablement déjà été comptabilisés lors de l'enregistrement de l'emprunt précité.

— Les dettes résultant des activités courantes ont également augmenté, passant de 175 228 euros en 2001 à 550 255 euros en 2002, soit une croissance de 375 027 euros. Une partie de l'achat du bien immobilier a sans doute été financée par les dettes résultant des activités courantes.

— Dans le compte de résultats, il est à remarquer que la rubrique II.B.4. Publicité, propagande et assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) a progressé de 374 700 euros (passant de 322 417 euros à 697 117 euros).

1.10. N-VA

a) Composantes

— L'ASBL *De Toekomstgroep* a été constituée il y a peu. Au cours du premier exercice 2002, un montant de 933 070 euros a été enregistré en produits sur activités courantes, tandis que les charges sur activités courantes s'élèvent à 932 069 euros. (Un montant erroné de 9 321 069 euros a été inscrit au bilan en regard des charges sur activités courantes. L'erreur est probablement due à une faute de frappe).

— L'ASBL *De Middengroep* est également une nouvelle ASBL. Les actifs circulants s'élèvent à un montant de 343 781 euros. Les produits sur activités courantes se chiffrent à 361 810 euros, tandis que les charges sur activités courantes s'élèvent à 118 739 euros.

euro toegenomen (van 1 164 euro in 2001 naar 1 477 106 euro in 2002). Logischerwijs kan ervan uitgegaan worden dat het gebouw grotendeels werd gefinancierd met een lening.

— In dezelfde VZW wordt opgemerkt dat de opbrengsten uit de gewone werking een stijging kennen van 4 187 984 euro (van 176 261 euro in 2001, naar 4 364 245 euro in 2002). Analoog met de stijging van de opbrengsten wordt vastgesteld dat de kosten van gewone werking met dezelfde grootorde zijn gestegen. Namelijk een stijging met 4 127 908 euro (van 209 371 euro naar 4 337 279 euro).

b) Geconsolideerde rekening

De balansstructuur werd grondig gewijzigd. Volgende rubrieken vertonen de grootste verschillen.

— De rubriek III. A. Terreinen en gebouwen kent een aangroei van 1 508 911 euro, (van 0 euro in 2001 naar 1 508 911 euro in 2002). Uit de toelichting III. blijkt dat het om de aankoop van een onroerend goed gaat ten belope van 1 554 029 euro (zie ook punt a) VZW *Groenhuis*).

— Per 2001 was er op de rubriek geldbeleggingen niets geboekt. In 2002 is er een bedrag van 1 077 000 euro op geboekt. De liquide middelen daarentegen zijn gedaald met 1 268 068 euro (van 2 102 434 euro in 2001, naar 834 366 euro in 2002). Deze afname van liquide middelen kan wellicht voor een groot stuk verklard worden door de toename van de geldbeleggingen.

— Op het passief van de balans werd enerzijds een nieuwe lening op lange termijn onder de rubrieken VI.A.1 Financiële schulden 453 388 euros geboekt en anderzijds onder de rubriek VII.A. Schulden op meer dan 1 jaar, vervallend binnen het jaar 98 698 euro, samen een bedrag van 552 086 euro. Wellicht werd deze lening aangegaan ter financiering van de aankoop van het onroerend goed.

— De overlopende rekeningen van het aktief zijn met 258 239 euro toegenomen (van 39 633 euro naar 297 872 euro). Waarschijnlijk werden de intresten reeds geboekt bij het registreren van de reeds aangehaalde lening.

— De schulden uit de gewone werking zijn tevens toegenomen, van 175 228 euro in 2001, naar 550 255 euro in 2002. Dit is een toename met 375 027 euro. Een deel van de aankoop van het onroerend goed werd mogelijk met schulden uit de gewone werking gefinancierd.

— In de resultatenrekening valt er op te merken dat de rubriek II.B.4. Reclame, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingskosten die gelijk zijn aan nul) met 374 700 euro stijgen (van 322 417 euro naar 697 117 euro).

1.10. N-VA

a) Componenten

— VZW *De Toekomstgroep* is een nieuw opgerichte VZW. Er werden in het eerste boekjaar 2002 voor 933 070 euro opbrengsten uit de gewone werking geregistreerd en voor 932 069 euro kosten uit de gewone werking (in de balans werd verkeerdelyk een bedrag van 9 321 069 euro genoteerd als kosten uit de gewone werking. Dit is wellicht te wijten aan een typefout).

— VZW *De Middengroep* is tevens een nieuw opgerichte VZW. De vlotte activa vertonen een bedrag van 343 781 euro. De opbrengsten uit de gewone werking bedragen 361 810 euro, terwijl de kosten uit de gewone werking 118 739 euro bedragen.

b) Comptes consolidés

Aucune rubrique concernée.

2. Examen des comptes synthétiques des composantes**2.1. VLD**

— Les ASBL Libera et «*Instituut voor Kadervorming*» n'ont pas présenté de données bilanaires pour 2002.

— En ce qui concerne l'ASBL Liberia, le patrimoine ne figure pas au bilan 2001 et 2002; par contre, un résultat est mentionné pour 2002. Ceci soulève la question de savoir comment le résultat de 2002 a été intégré au patrimoine.

— Pour l'ASBL *Instituut voor Kadervorming*, le patrimoine négatif de 2001 est apuré par le résultat de l'exercice et ramené à zéro. En revanche, il n'est pas certain que le montant des autres rubriques du bilan soit effectivement égal à zéro.

2.2. CD&V

— Il n'existe pas de concordance entre le résultat de l'exercice et les mouvements de patrimoine pour les deux composantes suivantes: l'*ASBL Unitas Dendermonde-Sint-Niklaas* (différence de 33 739 euros) et la société civile sous la forme d'une société coopérative *Tehuis van de Christelijke Volkspartij* (différence de 23 348 euros).

2.3. PS

— Plusieurs composantes présentent des comptes où les montants 2002 et/ou 2001 ont vraisemblablement été arrondis à l'euro ou amputés des eurocents.

2.4. MR

— Deux ASBL présentent des comptes intégralement complétés par des zéros (ASBL Institut démocratique d'études et d'action libérales et ASBL Fédération des mandataires communaux et provinciaux du PRL).

2.5. Vlaams Blok

— Pour la composante ASBL «*Vormingsinstituut*» Frank Goovaerts, aucune donnée bilanitaire n'est fournie. La liquidation de cette ASBL a probablement déjà été clôturée au cours de l'année 2002. La date de la clôture de la liquidation n'a pas été signalée.

2.6. SP.a

— Pour la composante FVER SP!AGA «*Fractie Brusselse Hoofdstedelijke Raad*», le résultat de l'exercice ne correspond pas au mouvement patrimonial 2001-2002. La différence est de 1 200 euros. Le compte consolidé permet d'expliquer cette différence par la diminution des subsides en capital au passif du bilan.

2.7. Ecolo

— L'ensemble des postes du bilan (actif et passif) de la Coordination inter Hennuyère sont repris, pour l'exercice 2002, pour une

b) Geconsolideerde rekening

Geen betrokken rubrieken.

2. Onderzoek van de samenvattende rekeningen van de componenten**2.1. VLD**

— De VZW Libera en de VZW Instituut voor Kadervorming vertonen geen balansgegevens voor 2002.

— Voor de VZW Liberia is er geen patrimonium vermeld op de balans voor 2001 en 2002, er is echter wel een resultaat voor 2002. Hier kan dus de vraag gesteld worden hoe het resultaat van 2002 is verwerkt in het patrimonium.

— Voor de VZW Instituut voor Kadervorming wordt het negatief patrimonium van 2001 aangezuiverd met het resultaat van het boekjaar tot nul. Voor de overige rubrieken van de balans is er echter geen zekerheid dat deze effectief op nul staan.

2.2. CD&V

— Er is geen aansluiting tussen het resultaat van het boekjaar met de beweging van het patrimonium voor volgende 2 componenten: VZW Unitas Dendermonde-Sint-Niklaas (verschil van 33 739 euro) en burgerlijke maatschappij onder vorm van samenwerkende vennootschap Tehuis van de Christelijke Volkspartij (verschil van 23 348 euro).

2.3. PS

— Verschillende componenten leggen rekeningen voor waarin de bedragen 2002 en/of 2001 klaarblijkelijk werden afgerond naar de euro, of waarvan de eurocents werden weggelaten.

2.4. MR

— Twee VZW's leggen rekeningen voor die integraal zijn ingevuld met nullen (VZW Institut démocratique d'études et d'action libérales en de VZW Fédération des Mandataires communaux et provinciaux du PRL).

2.5. Vlaams Blok

— Voor de component VZW Vormingsinstituut Frank Goovaerts zijn er geen balansgegevens vermeld. Wellicht is de vereffening van deze VZW reeds definitief afgesloten in de loop van 2002. De datum van de sluiting van vereffening werd niet opgegeven.

2.6. SP.a

— Voor de component FVER SP!AGA Fractie Brusselse Hoofdstedelijke Raad is er geen aansluiting van het resultaat van het boekjaar met de beweging in het patrimonium 2001-2002. Het verschil bedraagt 1 200 euro. Dit verschil, zoals blijkt uit de geconsolideerde rekening, is te verklaren door de afname van de kapitaalsubsidies van het passief van de balans.

2.7. Ecolo

— Het geheel van de balansposten (activa en passiva) van de Coordination inter Hennuyère zijn opgenomen voor het boekjaar

valeur égale à 0. Les mouvements enregistrés sur les comptes de résultats permettent de valider ce montant de 0 euro repris en regard du poste « Patrimoine ». Aucune information complémentaire ne permet toutefois d'expliquer avec certitude le montant nul des autres rubriques bilanaires. La forme juridique (association de fait) ne constitue pas non plus une justification « automatique » en la matière dans la mesure où les bilans des autres « coordinations provinciales » du parti sont alimentés par des valeurs différentes de 0.

2.8. cdH

— Le mouvement patrimonial 2001-2002 de la composante ASBL Unio ne correspond pas au résultat de l'exercice (différence de 600 euros).

— L'ASBL Unio précitée présente également un compte d'actif 2002 exactement identique à celui de 2001. Les montants repris en regard des rubriques relatives aux comptes de résultat sont susceptibles d'expliquer les variations intervenues au passif du bilan. Il est toutefois permis de s'interroger sur le fait qu'aucun amortissement ne semble avoir été pratiqué. (Les actifs immobiliés se montent à 467 522 euros mais leur nature précise n'est pas connue de sorte qu'il est théoriquement possible qu'ils soient constitués d'actifs non amortissables.)

2.9. Agalev

— Trois composantes présentent un résultat de l'exercice ne correspondant pas au mouvement patrimonial 2001-2002: l'ASBL « Groen Fonds », l'ASBL « Graan », en liquidation, et FVER SP!AGA « Fractie Brusselse Hoofdstedelijke Raad », avec un écart respectif de 38 959 euros, 126 euros et 1 200 euros.

De telles différences ne peuvent être entièrement expliquées par les mouvements des subsides en capital figurant au passif (1 200 euros).

2.10. N-VA

— On relève quatre composantes pour lesquelles le résultat de l'exercice ne correspond pas au mouvement patrimonial 2001-2002: la FV « VU-fractie Vlaams Parlement », l'ASBL Spirit, la FV « Arrondissement Brussel » et la FV « Arrondissement Waas-Dender », à concurrence respectivement de 22 292 euros, 2 586 euros, 1 000 euros et -4 509 euros.

Les écarts des deux premières composantes citées s'expliquent par une présentation erronée du résultat dans le compte de résultats des composantes. Normalement, ces composantes enregistrent une perte, mais le signe moins n'a pas été utilisé dans la présentation du résultat. En ce qui concerne les deux autres composantes, les informations disponibles n'ont pas permis de trouver d'explication immédiate.

3. Vérification arithmétique de la relation entre variation du patrimoine consolidé et résultat consolidé de l'exercice

Se fondant sur le tableau « Évolution du patrimoine consolidé » (qui figure dans les commentaires des comptes annuels consolidés), la vérification a porté sur la relation entre le résultat consolidé de l'exercice et la variation du patrimoine propre.

L'affectation du résultat de l'exercice a tantôt été enregistrée sous la rubrique « Résultat reporté », tantôt sous la rubrique « Fonds social et réserves » et tantôt sous une combinaison de ces deux rubriques.

2002 met een waarde 0. De bewegingen die op de resultatenrekeningen werden geregistreerd, maken het mogelijk dat bedrag van 0 euro vermeld naast de post « Patrimonium » te valideren. Er is echter geen aanvullende informatie op basis waarvan met zekerheid het nulbedrag van de andere balansposten kan worden verklaard. De juridische vorm (feitelijke vereniging) is ook geen « automatische » verantwoording terzake aangezien voor de balansen van andere « provinciale coördinaties » van de partij andere waarden dan nul worden vermeld.

2.8. cdH

— De beweging tussen het patrimonium 2001-2002 van de component VZW Unio beantwoordt niet aan het resultaat van het boekjaar (verschil van 600 euro).

— De bovenvermelde VZW Unio legt eveneens een rekening van activa van 2002 voor die dezelfde is als die van 2001. De bedragen vermeld naast de rubrieken met betrekking tot de resultatenrekeningen kunnen de wijzigingen in het passief van de balans verklaren. Men kan zich echter vragen stellen over het feit dat geen enkele afschrijving schijnt te zijn uitgevoerd. (De vaste activa belopen 467 522 euro maar de precieze aard ervan is niet gekend zodat het theoretisch mogelijk is dat ze bestaan uit niet-afschrijfbare activa).

2.9. Agalev

— Er zijn drie componenten waarbij het resultaat van het boekjaar niet aansluit met de beweging in het patrimonium 2001-2002: de VZW Groen Fonds, de VZW Graan in vereffening en de FV SP!AGA Fractie Brusselse Hoofdstedelijke Raad respectievelijk met een verschil van 38 959 euro, 126 euro en 1 200 euro.

Dergelijke verschillen kunnen niet volledig verklaard worden door de bewegingen in de kapitaalsubsidies op het passief (1 200 euro).

2.10. N-VA

— Er zijn vier componenten waarbij het resultaat van het boekjaar niet aansluit met de beweging in het patrimonium 2001-2002: de FV VU-fractie Vlaams Parlement, de VZW Spirit, de FV Arrondissement Brussel en de FV Arrondissement Waas-Dender respectievelijk met een verschil van 22 292 euro, 2 586 euro, 1 000 euro en -4 509 euro.

De verschillen van de eerste twee opgegeven componenten zijn te verklaren door een verkeerde voorstelling van het resultaat in de resultatenrekening van de componenten. Beide componenten hebben normaal gezien een verlies, maar er werd geen min-teken gebruikt in de voorstelling van het resultaat. Voor de 2 overige componenten is er niet onmiddellijk een verklaring gevonden op basis van de beschikbare informatie.

3. Cijfermatig nazicht van het verband tussen een wijziging van het geconsolideerd vermogen en het geconsolideerd resultaat van het boekjaar

Op basis van de tabel « Evolutie van het geconsolideerd patrimonium » (in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening) werd het verband nagegaan tussen het geconsolideerd resultaat van het boekjaar en de beweging van het eigen vermogen.

De bestemming van het resultaat van het boekjaar werd ofwel toegewezen aan de rubriek « Overgedragen resultaat » ofwel aan de rubriek « Maatschappelijk fonds en reserves » ofwel een combinatie van beide rubrieken.

Afin de pouvoir établir la correspondance avec le patrimoine propre, tel que repris dans les comptes annuels consolidés, il convient cependant également de tenir compte de l'augmentation ou de la diminution des montants repris au passif des comptes annuels consolidés sous la rubrique «subsidies en capital».

L'examen n'a donné lieu à aucune observation, et ce pour l'ensemble des partis.

4. Vérification arithmétique de la relation entre résultat consolidé et cumul des résultats des différentes composantes

La vérification de la relation «Résultat consolidé — Cumul des résultats des composantes = 0» conduit à enregistrer les différences suivantes :

VLD: 46 euros.
CD&V: -57 087 euros.
PS: 113 358 euros.
MR: 82 206 euros.
Vlaams Blok: 0 euro.
SP.a: 0 euro.
Ecolo: 0 euro.
cdH: 0 euro.
Agalev: 0 euro.
N-VA: -4 132 euros.

Les différences observées sont potentiellement dues à des retraitements comptables propres aux opérations de consolidation. Les informations disponibles au niveau des rapports financiers ne permettent toutefois pas d'être plus précis, pas plus qu'elles n'expliquent l'absence de différences relevées auprès de cinq comptes consolidés.

La Commission de contrôle ne peut actuellement, sans investigation complémentaire, avoir une idée précise de la manière dont les retraitements comptables de consolidation influencent les comptes de résultats consolidés.

Dans la mesure où elle souhaiterait faire sienne cette préoccupation, la Commission de contrôle pourrait recommander qu'une information complémentaire (éventuellement à intégrer dans le schéma de présentation des rapports financiers) soit systématiquement fournie afin de permettre le rapprochement arithmétique entre le résultat consolidé d'un parti politique et le cumul des résultats de ses composantes.

5. Vérification arithmétique de la relation entre patrimoine consolidé et cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation «Patrimoine consolidé — Cumul des patrimoines des composantes = 0» conduit à enregistrer les différences suivantes(1):

VLD: 3 euros.
CD&V: -42 750 euros.
PS: 247 227 euros.
MR: -162 930 euros.
Vlaams Blok: 0 euro.
SP.a: 18 euros.
Ecolo: 0 euro.

Om de aansluiting te kunnen maken met het eigen vermogen zoals opgegeven in de geconsolideerde jaarrekening dient er echter wel rekening gehouden te worden met de toename of afname van de rubriek «kapitaalsubsidies» op het passief van de geconsolideerde jaarrekening.

Uit het onderzoek is gebleken dat er geen opmerkingen zijn voor het geheel van de politieke partijen.

4. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten ervan

Het nazicht van het verband «Geconsolideerd resultaat — Cumul van de resultaten van de componenten = 0» leidt tot de volgende verschillen:

VLD: 46 euro.
CD&V: -57 087 euro.
PS: 113 358 euro.
MR: 82 206 euro.
Vlaams Blok: 0 euro.
SP.a: 0 euro.
Ecolo: 0 euro.
cdH: 0 euro.
Agalev: 0 euro.
N-VA: -4 132 euro.

De vastgestelde verschillen zijn potentieel toe te schrijven aan boekhoudkundige verwerkingen die eigen zijn aan consolidatieverrichtingen. De informatie die beschikbaar is op het vlak van de financiële verslagen biedt echter niet de mogelijkheid preciezer te zijn, net zo min als ze het ontbreken van verschillen verklaart die bij vijf geconsolideerde rekeningen werden vastgesteld.

De Controlecommissie kan thans zonder aanvullend onderzoek geen precies beeld hebben van de manier waarop de boekhoudkundige consolidatieverrichtingen een invloed hebben op de geconsolideerde resultatenrekeningen.

Voor zover de Controlecommissie ook die bekommernis zou hebben, zou ze kunnen aanbevelen dat systematisch aanvullende informatie zou worden verstrekt (die eventueel in het presentatieschema van de financiële verslagen kan worden geïntegreerd) om de cijfermatige vergelijking tussen het geconsolideerd resultaat van een politieke partij en de cumul van de resultaten van haar componenten mogelijk te maken.

5. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd patrimonium en de cumul van de patrimoniums van de verschillende componenten

Het nazicht van het verband «Geconsolideerd patrimonium — Cumul van de patrimoniums van de componenten = 0» leidt tot de volgende verschillen(1):

VLD: 3 euro.
CD&V: -42 750 euro.
PS: 247 227 euro.
MR: -162 930 euro.
Vlaams Blok: 0 euro.
SP.a: 18 euro.
Ecolo: 0 euro.

(1) Lors de cet examen, il a également été observé que plusieurs composantes de divers partis politiques présentaient des fonds propres négatifs.

(1) Naar aanleiding van dat onderzoek werd eveneens opgemerkt dat verschillende componenten van verschillende politieke partijen een negatief eigen vermogen vertoonden.

cdH: -600 euros.

Agalev: 5 281 euros.

N-VA: -623 euros.

La différence de patrimoine du CD&V reste inchangée par rapport à l'année dernière (ce qui n'est pas le cas des autres partis).

Les observations ci-dessus semblent conforter la thèse de l'impact des retraitements comptables propres aux opérations de consolidation.

Tout comme au niveau des comptes de résultats, la Commission de contrôle ne peut actuellement appréhender avec précision la manière dont les retraitements comptables de consolidation influencent les comptes d'actifs et de passif, en ce compris les comptes de patrimoine.

Par analogie avec ce qui a été suggéré au point 4, la Commission de contrôle pourrait recommander qu'une information complémentaire (éventuellement à intégrer dans le schéma de présentation des rapports financiers) soit systématiquement fournie afin de permettre le rapprochement arithmétique entre le patrimoine consolidé d'un parti politique et le cumul des patrimoines de ses composantes.

L'information complémentaire précitée, pourrait même — dans une approche plus large — porter sur une synthèse de l'ensemble des retraitements opérés et sur leurs différents impacts.

II. POINT DE VUE DES PARTIS POLITIQUES SUR LES OBSERVATIONS DE LA COUR DES COMPTES

1. Libéraux démocrates flamands (VLD)

1er novembre 2003

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

Remarque préliminaire: dans le rapport il est fait mention de Liberia au lieu de Libera.

Point A. Aspects formels

Point 3.1.

L'ASBL *Liberale Ombudsdiest Leuven* n'a plus été incluse dans la liste en 2002 parce que le rapport sur l'exercice 2001 indiquait clairement que la liquidation de cette ASBL était terminée.

Point 4.3.

Le parti VLD — association de fait n'a pas été inclus dans la liste parce qu'il ne constitue pas, *stricto sensu*, une composante du parti, mais le rapport financier de l'association de fait a bel et bien été incorporé dans le rapport financier.

Point 6.3.

Dans le cas du VLD, l'institution visée à l'article 22 est Libera; dans l'annexe explicative, les sommes perçues ont été pointées en compte sous la rubrique « secrétariat national », étant donné que toutes les sommes payées à Libera sont intégralement reversées à ce secrétariat national.

Point 10.2.

En ce qui concerne le taux d'amortissement des immeubles.

cdH: -600 euro.

Agalev: 5 281 euro.

N-VA: -623 euro.

Het verschil in het patrimonium bij de CD&V is ongewijzigd gebleven ten opzichte van voorgaand jaar (wat niet het geval is voor de andere partijen).

De bovenvermelde opmerkingen lijken de stelling te bevestigen van de impact van de boekhoudkundige bewerkingen die specifiek zijn voor de consolidatieverrichtingen.

Net zo min als op het niveau van de resultatenrekening kan de Controlecommissie thans niet met zekerheid zien hoe de boekhoudkundige consolidatiebewerkingen een invloed hebben op de rekeningen van de actief- en passiefrekeningen, met inbegrip van de patrimoniumrekeningen.

Naar analogie van de suggestie in punt 4 zou de Controlecommissie kunnen aanbevelen dat systematisch aanvullende informatie zou worden verstrekt (die eventueel in het presentatieschema van de financiële verslagen kan worden geïntegreerd) om de cijfermatige vergelijking tussen het geconsolideerd patrimonium van een politieke partij en de cumul van de patrimoniums van haar componenten mogelijk te maken.

De bovenvermelde aanvullende informatie zou zelfs — in een bredere benadering — een samenvatting van het geheel van de uitgevoerde bewerkingen en hun verschillende invloeden kunnen behelzen.

II. STANDPUNT VAN DE POLITIEKE PARTIJEN NOPENS DE OPMERKINGEN VAN HET REKENHOF

1. Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD)

1 november 2003

Aan de voorzitters van Kamer en Senaat,

Voorafgaande opmerking: in het verslag spreekt men voortdurend over Liberia in plaats van Libera.

Punt A. Formele aspecten

Punt 3.1.

De VZW Liberale Ombudsdiest Leuven werd in 2002 niet meer opgenomen omdat in het verslag over het boekjaar 2001 duidelijk vermeld stond dat de vereffening van deze VZW was afgesloten.

Punt 4.3.

De partij VLD — feitelijke vereniging werd niet in de lijst opgenomen omdat het *stricto sensu* geen component van de partij is, maar het financieel verslag van de feitelijke vereniging VLD werd wel in het financieel verslag opgenomen.

Punt 6.3.

De instelling bedoeld in artikel 22 is voor wat de VLD betreft Libera; in de toelichting werden de ontvangen bedragen opgenomen onder de Nationale Werkingsentiteit, aangezien alle bedragen die gestort worden aan Libera integraal worden doorbetaald aan deze Nationale Werkingsentiteit.

Punt 10.2.

Met betrekking tot het afschrijvingspercentage van de gebouwen.

Les bâtiments sont déjà entièrement amortis, contrairement à la plus-value de réévaluation; il ne subsiste plus qu'une valeur résiduelle qui reflète la valeur du terrain, et qui s'élève à 148 736,12 euros (= 6 000 000 de BEF).

L'installation de l'ascenseur a également été inscrite à l'ASBL sous la rubrique « immeubles » et fait l'objet d'un amortissement en dix ans, donc à un taux linéaire de 10 %. On a omis, à tort, de le mentionner.

Point B. Aspects financiers

Point 2.1.

Il est exact que Libera et l'*« Instituut voor kadervorming »* n'ont présenté ni actif, ni passif pour l'exercice 2002. L'ASBL Libera reçoit les contributions publiques, qui sont intégralement reversées au VLD — les frais bancaires éventuels sont apurés par « VLD — association de fait ». L'ASBL n'a dès lors pas de résultat; c'est donc à tort qu'à la page 4 de notre rapport il est fait état, pour Libera, d'un résultat négatif de l'exercice s'élevant à 43,20 euros, puisque cette somme devait figurer parmi les charges financières remboursées. Ce détail m'a échappé dans le rapport de la comptabilité en partie simple, mais l'erreur a été rectifiée dans la consolidation. C'est pour cette raison qu'il y a une différence entre la somme qui figure dans la comptabilité en partie simple et la consolidation.

La même raison explique la différence signalée aux points 4 et 5.

La différence totale (arrondie) s'élève à 46 euros; elle s'explique, d'une part, par le résultat inexact de 43,20 euros figurant dans la comptabilité en partie simple de Libera (et rectifié dans la consolidation) et, d'autre part, par l'addition d'eurocentimes, pour environ 3 euros: la différence remonte aux bilans de l'exercice 2001 qui étaient parfois encore exprimés en francs belges et que j'avais déjà convertis en euros dans la version consolidée pour 2001. Après la conversion par composante en 2002, cela a pu donner lieu à une différence de quelques eurocentimes, que j'ai forcément dû rectifier en 2002.

La liquidation de l'ASBL *« Instituut voor kadervorming »* a été clôturée; l'ensemble du passif a été soldé par la réalisation de l'ensemble de l'actif. Le solde final positif a été versé au VLD avant la fin de l'année, de sorte que tous les comptes bancaires ont également été soldés.

(...)

Hedwig De Koker,

Administrateur général de Libera.

2. Christen-Democratisch & Vlaams (CD&V)

Le 24 octobre 2003.

Aux présidents de la Commission de contrôle,

A. Aspects formels

Les observations portent effectivement sur des aspects purement formels auxquels on réserve déjà toute l'attention voulue lors de l'assemblage des documents des diverses ASBL à consolider mais qui peuvent effectivement comporter encore quelques erreurs sans gravité. Les observations de la Cour sont dès lors utiles dans la mesure où elles ne peuvent que favoriser la qualité et la transparence des rapports futurs.

De gebouwen zijn reeds volledig ageschreven, dit in tegenstelling tot de herwaarderingsmerwaarde; er restteert alleen nog een restwaarde die de waarde weerspiegelt van de grond, ten bedrage van 148 736,12 euro (= 6 000 000 frank).

De installatie van de lift werd eveneens geactiveerd onder de rubriek gebouwen, en wordt ageschreven over een termijn van 10 jaar; aldus aan een percentage van 10% lineair. Dit werd ten onrechte niet vermeld.

Punt B. Financiële aspecten

Punt 2.1.

Libera en het Instituut voor kadervorming hebben inderdaad met betrekking tot 2002 geen activa, noch passiva. De VZW Libera ontvangt de overheidstoelagen, en deze worden integraal doorgestort naar de VLD — de eventuele bancaire kosten worden door de « VLD feitelijke vereniging » aangezuiverd. Zij heeft aldus geen resultaat — ons verslag pagina 4 met betrekking tot Libera maakt aldus ten onrechte melding van een negatief resultaat van het boekjaar ten bedrage van 43,20 euro — aangezien dit bedrag tevens diende te worden opgenomen onder de terugbetaalde financiële lasten. In de enkelvoudige verslaggeving is dit aan mijn aandacht ontsnapt. Dit werd in de consolidatie wel correct opgenomen. Vandaar dat er een verschil opduikt tussen de optelling van de enkelvoudige verslaggeving en de consolidatie.

Dit verklaart tevens het verschil zoals gesteld in punten 4 en 5.

Er is een totaal verschil van (afgerond) 46 euro, te wijten aan, enerzijds, het foute resultaat van 43,20 euro in de enkelvoudige verslaggeving van Libera (rechtgezet in de consolidatie). Ongeveer 3 euro is te wijten aan de optelsom van eurocenten — verschil die te wijten is en nog dateert van de aangeleverde balansen van 2001 die soms nog in Belgische franken werden aangeleverd en door mij reeds in de euro — versie 2001 werden gerapporteerd nationaal. Na de lokale conversie in 2002 kon dit aanleiding geven tot enige eurocenten verschil, die ik noodzakelijkerwijze diende recht te zetten in 2002.

Met betrekking tot het Instituut voor Kadervorming werd de vereffening van de VZW volledig afgerond; alle passiva werden aangezuiverd met de realisatie van alle activa. Het positieve eindsaldo werd doorgestort, voor jaareinde naar de VLD — zodat ook alle bancaire rekeningen werden gesaldeerd.

(...)

Hedwig De Koker,

Afgevaardigd Bestuurder Libera.

2. Christen-Democratisch & Vlaams (CD&V)

24 oktober 2003.

Aan de voorzitters van de Controlecommissie,

A. Formele aspecten

De opmerkingen betreffen effectief louter formele aspecten waar reeds de nodige zorg aan besteed wordt bij de samenvoeging van de documenten van de verschillende te consolideren VZW's doch waar soms effectief nog schoonheidsfoutjes blijven in staan. De opmerkingen van het Hof zijn in die zin dan ook nuttig dat zij de kwaliteit en de transparantie van de toekomstige verslagen slechts kan ten goede komen.

B. Aspects financiers

1. Examen des variations entre exercices

Les constatations qui ont été faites sont exactes. Il est logique aussi qu'à l'approche d'une année électorale on prenne les dispositions nécessaires en vue de ces élections (actif disponible et estimation correcte des provisions, étant donné que la modification de la législation électorale a permis une majoration des dépenses pour les candidats placés en tête de liste).

2. Problème de la cohérence entre le résultat et le mouvement du patrimoine dans deux composantes

a. Unitas Arrondissement Dendermonde Sint-Niklaas

Pour l'exercice 2001, une subvention provinciale à recevoir d'un montant de 33 739,18 euros a été comptabilisée deux fois. L'erreur a été rectifiée en 2003.

b. Tehuis van de CD&V Antwerpen

Lors de la consolidation, il s'est avéré que pour l'exercice 2002, il y avait une différence de 23 347,78 euros par rapport aux fonds propres statutaires et aux fonds propres consolidés de l'exercice 2001. L'erreur a été rectifiée en 2002.

3. Différence de consolidation

Le périmètre de consolidation du CD&V englobe également l'ASBL CEPESS. Cette ASBL ne figure toutefois que pour 60 % dans les comptes annuels consolidés du CD&V, ce qui explique la différence entre le résultat consolidé et le cumul des résultats distincts.

4. Écart entre le patrimoine consolidé et le cumul des patrimoines

Comme pour les différences de consolidation, cet écart est dû à l'inclusion dans le périmètre de consolidation de l'ASBL CEPESS, dont seule une partie proportionnelle est reprise dans les comptes annuels consolidés de l'ASBL Agora, dans laquelle s'opère la consolidation du CD&V.

Yves Leterme

Président.

3. Parti socialiste (PS)

28 octobre 2003.

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

A. Aspects formels

4. Respect des exigences minimales relatives aux données identificatrices des partis politiques et de leurs composantes

4.2. La dénomination de certaines composantes est partiellement différente selon qu'elle figure sur la liste récapitulative décrivant le périmètre de consolidation, sur la fiche identificatrice ou encore en tête des comptes synthétiques.

Réponse:

La liste récapitulative sera corrigée lors du dépôt des comptes consolidés de l'année 2003.

B. Financiële aspecten

1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

De gedane vaststellingen kloppen uiteraard. Het is ook logisch dat in de aanloop naar een verkiezingsjaar de nodige voorzieningen getroffen worden voor deze verkiezingen (beschikbare activa en correct inschatten provisies aangezien de gewijzigde kieswetgeving tot hogere uitgavenmogelijkheden leidde voor de eerstgeplaatste kandidaten).

2. Problematiek van de aansluiting tussen het resultaat en de beweging van het patrimonium in twee componenten

a. Unitas Arrondissement Dendermonde Sint-Niklaas

In het boekjaar 2001 werd een te ontvangen provinciale subsidie voor een bedrag van 33 739,18 euro twee maal geboekt. Dit is in 2003 rechtgezet.

b. Tehuis van de CD&V Antwerpen

Bij de consolidatiewerkzaamheden bleek dat er voor het boekjaar 2002 een verschil was tussen het statutair en in de consolidatie opgenomen eigen vermogen van het boekjaar 2001 voor een bedrag van 23 347,78 euro. Dit werd rechtgezet in 2002.

3. Consolidatieverschillen

De consolidatiekring van CD&V bevat ook CEPESS VZW. Deze VZW wordt echter slechts voor 60 % opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van CD&V, wat de afwijking tussen geconsolideerd resultaat en cumul van de afzonderlijke resultaten verklaart.

4. Verschil tussen het geconsolideerd patrimonium en de cumul van de patrimonia

Net zoals bij de consolidatieverschillen is deze afwijking te wijten aan de opname in de consolidatiekring van CEPESS VZW, waarvan slechts een evenredig deel opgenomen wordt in de geconsolideerde jaarrekening van Agora VZW, waarbinnen de consolidatie van CD&V gebeurt.

Yves Leterme

Voorzitter.

3. Parti socialiste (PS)

28 oktober 2003.

Aan de voorzitters van Kamer en Senaat,

A. Formele aspecten

4. Inachtneming van de minimumvereisten inzake de identificatiegegevens van de politieke partijen en van hun componenten

4.2. De benaming van sommige componenten is gedeeltelijk anders naargelang ze wordt vermeld op de overzichtslijst die de consolidatiekring beschrijft, op de identificatieve of nog in de titel van de samenvattende rekening.

Antwoord:

De overzichtslijst zal worden verbeterd bij de indiening van de geconsolideerde rekeningen van het jaar 2003.

4.4. La dénomination des composantes est, à quelques reprises, mentionnée uniquement sous forme abrégée ou d'acronyme.

Réponse:

La liste récapitulative sera corrigée lors du dépôt des comptes consolidés de l'année 2003.

5. Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives au résumé du rapport financier, aux comptes synthétiques des composantes et au compte consolidé

5.1. Les comptes synthétiques de l'ensemble des composantes d'un parti politique ne mentionnent pas les chiffres de l'exercice antérieur pour les rubriques «comptes de résultats» et «personnel occupé».

Réponse:

Le schéma transmis prévoyait une colonne pour l'exercice n et une colonne pour l'exercice n-1 pour le bilan. Sauf erreur de notre part, le schéma ne prévoyait pas de comparaison pour le compte de résultats. Toutefois, à partir des comptes consolidés 2003, mention sera faite, à toute fin utile, des chiffres de l'exercice antérieur.

10. Données relatives aux règles d'évaluation

10.1. L'examen des rapports financiers conduit à observer que le niveau de détail des informations fournies en matière de règles d'évaluation varie selon les partis. Cette information est manquante au PS.

Réponse:

Ces règles d'évaluation avaient été transmises pour les exercices 1999 et 2000. Les règles d'évaluation en ce qui concerne les comptes consolidés seront à nouveau fournies lors du dépôt des comptes consolidés de l'année 2003.

B. Aspects financiers

1. Examen des variations entre exercices

1.3. PS

a. Composantes

— Les données relatives à l'exercice précédent ne sont pas mentionnées pour les comptes de résultats et pour le personnel occupé, et ce pour toutes les composantes du parti.

Réponse:

Même réponse que pour le point 5.1.

— Le montant des actifs immobilisés de l'ASBL Institut Emile Vandervelde passe de 637 316 euros en 2001 à 1 493 076 euros en 2002, soit un accroissement de 855 760 euros tandis que les actifs circulants diminuent de 751 926 euros. (Le niveau d'agrégat des données disponibles ne peut conduire à formuler une explication de la nature de la ou des opérations intervenues).

Réponse:

Le siège du parti a été rénové en 2001 et 2002. Cette rénovation a été gérée par Fonsoc ASBL pour le compte des deux copropriétaires du bâtiment, à savoir Fonsoc ASBL et IEV ASBL.

4.4. De benaming van de componenten wordt herhaaldelijk enkel vermeld als afkorting of acroniem.

Antwoord:

De overzichtslijst zal worden verbeterd bij de indiening van de geconsolideerde rekeningen van het jaar 2003.

5. Inachtneming van de schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de samenvatting van het financieel verslag, de samenvattende rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

5.1. De samenvattende rekeningen van het geheel van de componenten van een politieke partij vermelden niet de cijfers van het vorige boekjaar voor de rubrieken «resultatenrekening» en «tewerkgesteld personeel».

Antwoord:

Het toegezonden schema voorzag voor de balans in een kolom voor boekjaar n en een kolom voor boekjaar n-1. Als we ons niet vergissen, voorzag het schema niet in een vergelijking voor de resultatenrekening. Vanaf de geconsolideerde rekeningen van 2003 zullen we evenwel ook — voor zover dat nuttig kan zijn — de cijfers van het voorgaande boekjaar vermelden.

10. Gegevens in verband met de waarderingsregels

10.1. Bij het onderzoek van de financiële verslagen kan worden opgemerkt dat de mate van detaillering van de informatie die wordt verstrekt inzake waarderingsregels verschilt naargelang de politieke partijen. Deze informatie ontbreekt voor de PS.

Antwoord:

De waarderingsregels waren meegedeeld voor de boekjaren 1999 en 2000. De waarderingsregels voor de geconsolideerde rekeningen zullen opnieuw worden meegedeeld bij de indiening van de geconsolideerde rekeningen van 2003.

B. Financiële aspecten

1. Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

1.3. PS

a. Componenten

— De gegevens met betrekking tot het vorige boekjaar worden niet vermeld voor de resultatenrekeningen en voor het tewerkgesteld personeel, en dit voor alle componenten van de partij.

Antwoord:

Zie punt 5.1.

— Het bedrag van de vaste activa van de VZW Institut Emile Vandervelde gaat van 637 316 euro in 2001 naar 1 493 076 euro in 2002, wat neerkomt op een stijging met 855 760 euro terwijl de vloottende activa verminderen met 751 926 euro. (Op basis van de totale beschikbare gegevens is het niet mogelijk om een verklaring te geven omtrent de aard van de operatie(s)).

Antwoord:

De zetel van de partij is gerenoveerd in 2001 en 2002. Die renovatie is beheerd door de VZW Fonsoc voor rekening van de twee mede-eigenaars van het gebouw, de VZW Fonsoc en de VZW IEV.

Durant la rénovation, les travaux ont été pris en charge dans les comptes 2001 et 2002 de Fonsoc ASBL.

À la fin de la rénovation, la part des travaux qui devaient être immobilisés a été répartie, dans les comptes 2002, entre les deux copropriétaires.

En 2002, l'augmentation relevée des actifs immobilisés de l'IEV s'explique par l'augmentation des rubriques suivantes: construction, installation machines et outillage et mobilier.

La diminution des actifs circulants s'explique essentiellement par la diminution des postes suivants: valeurs disponibles et autres créances.

b. Comptes consolidés

— Au passif du bilan, les provisions pour gros entretien passent de 1 949 027 euros à 136 937 euros. Cette réduction de 1 812 090 euros fait vraisemblablement suite à une utilisation de la provision enregistrée au cours de l'exercice 2001. En effet, en 2002, les charges relatives aux bâtiments ont connu une augmentation de 1 802 132 euros, passant de 507 479 euros à 2 309 611 euros.

— Les charges de publicité, de propagande et d'assemblées (à l'exclusion des charges électorales égales à zéro) passent de 378 120 euros à 837 800 euros.

— Les provisions pour risques et charges reprises en comptes de résultats passent de (+) 2 522 226 euros en 2001 à (-) 642 425 euros en 2002, soit une différence absolue de 3 164 649 euros. La variation précitée trouve son explication principale dans l'opération évoquée au premier point du cadre b), à savoir la comptabilisation d'une dotation pour gros entretien et charges de 1,8 million d'euros en 2001 et une reprise (=dotation négative) de 1,8 million d'euros en 2002, soit un impact total de 3,6 millions d'euros. Les mouvements intervenus sur les autres dotations aux provisions sont susceptibles d'expliquer la différence entre ces 3,6 millions d'euros et les 3,16 millions d'euros évoqués ci-dessus.

— Les produits exceptionnels diminuent de 1 018 142 euros, passant de 1 169 004 euros en 2001 à 150 862 euros en 2002.

Réponse:

Comme la Cour des comptes le relève et l'explique justement, les mouvements précités sont liés pour l'essentiel à la comptabilisation de provisions pour gros entretien et charges en 2001 et à la reprise de cette provision en 2002.

2. Examen des comptes synthétiques des composantes

2.3. PS

Plusieurs composantes présentent des comptes où les montants 2002 et/ou 2001 ont vraisemblablement été arrondis à l'euro ou amputés des eurocents.

Réponse:

Cette erreur dans la présentation des comptes de certaines composantes, sera corrigée, lors du dépôt des comptes consolidés de l'année 2003, dans les comptes des composantes concernées.

4. Vérification arithmétique de la relation entre résultat consolidé et cumul des résultats des différentes composantes

Les différences observées sont potentiellement dues à des retraitements comptables propres aux opérations de consolidation. Les

Tijdens de renovatie zijn de werken ten laste genomen in de rekeningen 2001 en 2002 van de VZW Fonsoc.

Aan het einde van de renovatie, is het gedeelte van de werken dat onroerend moet worden gemaakt, in de rekeningen 2002 verdeeld tussen de twee mede-eigenaars.

De aangehaalde verhoging van de vaste activa van de VZW IEV in 2002 wordt veroorzaakt door de verhoging van de volgende rubrieken: gebouwen, installaties, machines en uitrusting en meubilair.

De verlaging van de vlopende activa wordt vooral veroorzaakt door de verlaging van de rubrieken liquide middelen en overige vorderingen.

b. Geconsolideerde rekeningen

— Op de passiefzijde van de balans dalen de voorzieningen voor groot onderhoud van 1 949 027 euro naar 136 937 euro. Deze vermindering met 1 812 090 euro volgt blijkbaar op een aanwending van de voorziening die in de loop van het boekjaar 2001 werd geboekt. In 2002 zijn de kosten met betrekking tot de gebouwen immers met 1 802 132 euro gestegen van 507 479 euro tot 2 309 611 euro.

— De kosten voor publiciteit, propaganda en vergaderingen (met uitsluiting van de verkiezingskosten die gelijk zijn aan nul) stijgen van 378 120 euro tot 837 800 euro.

— De voorzieningen voor risico's en kosten die in de resultatenrekening zijn vermeld, gaan van (+) 2 522 226 euro in 2001 naar (-) 642 425 euro in 2002, wat neerkomt op een verschil in absolute waarde van 3 164 649 euro. De bovenvermelde schommeling kan in hoofdzaak worden verklaard door de operatie waarvan sprake is in het eerste punt van kader b), met name de boeking van een dotatie voor groot onderhoud en kosten van 1,8 miljoen euro in 2001 en een terugname (=negatieve dotatie) van 1,8 miljoen euro in 2002, zijnde een totale impact van 3,6 miljoen euro. De bewegingen op de andere dotaties aan de voorzieningen kunnen het verschil tussen die 3,6 miljoen euro en de 3,16 miljoen euro waarvan hierboven sprake is verklaren.

— De uitzonderlijke opbrengsten verminderen met 1 018 142 euro aangezien ze dalen van 1 169 004 euro in 2001 tot 150 862 euro in 2002.

Antwoord:

Zoals het Rekenhof opmerkt en correct uitlegt, hebben bovenvermelde bewegingen vooral te maken met de boeking van een dotatie voor groot onderhoud en kosten in 2001 en met de negatieve dotatie in 2002.

2. Onderzoek van de samenvattende rekeningen van de componenten

2.3. PS

Verschillende componenten leggen rekeningen voor waarin de bedragen 2002 en/of 2001 klaarbijelijk werden afgerond naar de euro, of waarvan de eurocenten werden weggelaten.

Antwoord:

Die vergissing in de voorstelling van de rekeningen van bepaalde componenten zal in de rekeningen van die componenten worden gecorrigeerd bij het indienen van de geconsolideerde rekeningen van het jaar 2003.

4. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd resultaat en de cumulatie van de resultaten van de verschillende componenten ervan

De vastgestelde verschillen zijn potentieel toe te schrijven aan boekhoudkundige verwerkingen die eigen zijn aan consolidatie-

informations disponibles au niveau des rapports financiers ne permettent toutefois pas d'être plus précis, pas plus qu'elles n'expliquent l'absence de différences relevées auprès de cinq comptes consolidés.

Déférence pour le PS: 113 358 euros.

Réponse:

Comme la Cour des comptes le relève, les différences entre la somme algébrique des résultats des composantes et le résultat consolidé s'expliquent par les retraitements inhérents à la technique même de la consolidation des comptes.

Sauf erreur, ce point avait été débattu lors de l'établissement du schéma financier et la Commission avait alors estimé que le détail des retraitements n'était pas relevant et risquait d'altérer l'équilibre recherché entre l'analyse et la synthèse.

5. Vérification arithmétique de la relation entre patrimoine consolidé et cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation « Patrimoine consolidé — Cumul des patrimoines des composantes = 0 » conduit à enregistrer les différences suivantes:

PS = 247 227 euros.

Les observations ci-dessus semblent conforter la thèse de l'impact des retraitements comptables propres aux opérations de consolidation.

Réponse:

Même réponse que pour le point 4 ci-dessus.

Jean-Marc LIETART

Administrateur délégué Fonsoc ASBL.

4. Mouvement réformateur (MR)

9 septembre 2003

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

1. Données identificatrices manquantes pour une composante (page 2 — point 2.1)

Effectivement, la fiche juridique et les comptes synthétiques de l'ASBL GALB (fiche 2.27) sont manquants dans le rapport.

Nous ne comprenons pas pourquoi.

Nous vous invitons à les trouver en annexe.

2. Organe de contrôle non renseigné

(page 3 — point 4.5)

L'organe de contrôle n'a pas été désigné pour les composantes suivantes:

- ASBL Fondation Jean Rey
- ASBL Fédération des mandataires provinciaux et communaux

Comme l'indique la Cour des comptes, cette absence d'organe de contrôle ne contrevient nullement à l'article 23, § 2, de la loi.

Notons que l'ASBL Fédération des mandataires provinciaux et communaux n'a aucune activité et que son bilan ne reprend que des « zéros ».

verrichtingen. De informatie die beschikbaar is op het vlak van de financiële verslagen biedt echter niet de mogelijkheid preciezer te zijn, net zo min als ze het ontbreken van verschillen verklaart die bij vijf geconsolideerde rekeningen werden vastgesteld.

Verschil voor de PS: 113 358 euro.

Antwoord:

Zoals het Rekenhof stelt, worden de verschillen tussen de cijfermatige som van de resultaten van de componenten en het geconsolideerd resultaat verklaard door boekhoudkundige verwerkingen die eigen zijn aan consolidatieverrichtingen.

Tenzij we ons vergissen, werd dat punt besproken bij het opmaken van het financieel schema en had de Commissie toen geoordeeld dat de gedetailleerde weergave van de verwerkingen niet relevant was en het nagestreefde evenwicht tussen analyse en synthese dreigde te verstören.

5. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd patrimonium en de cumulatie van de patrimoniums van de verschillende componenten

Het nazicht van het verband « Geconsolideerd patrimonium — Cumul van de patrimoniums van de componenten = 0 » leidt tot de volgende verschillen:

PS = 247 227 euro.

De bovenvermelde opmerkingen lijken de stelling te bevestigen van de impact van de boekhoudkundige bewerkingen die specifiek zijn voor de consolidatieverrichtingen.

Antwoord:

Zelfde antwoord als voor bovenstaand punt 4.

Jean-Marc LIETART

Gedelegeerd bestuurder Fonsoc VZW.

4. Mouvement réformateur (MR)

9 september 2003

Aan de voorzitters van Kamer en Senaat,

1. Ontbrekende identificatiegegevens voor een component (bladzijde 2 — punt 2.1)

Het klopt dat de juridische steekkaart en de steekkaart met de samenvattende gegevens van de VZW GALB (steekkaart 2.27) in het verslag ontbreken.

We weten niet waarom.

U vindt ze als bijlage

2. Niet vermeld controle-orgaan

(bladzijde 3 — punt 4.5)

Voor volgende componenten werd het controle-orgaan niet aangewezen:

- VZW Fondation Jean Rey
- VZW Fédération des mandataires provinciaux et communaux

Het Rekenhof wijst erop dat de afwezigheid van een controle-orgaan geenszins strijdig is met artikel 23, § 2, van de wet.

De VZW Fédération des mandataires provinciaux heeft geen enkele activiteit en zijn balans bevat slechts « nullen ».

3. Comptes synthétiques intégralement complétés par des zéros en dehors de tout commentaire

(page 4 — point 6.1) et (page 13 — point 2.4)

Il s'agit des 2 ASBL suivantes:

- ASBL Fédération des mandataires provinciaux et communaux;

- ASBL Idéal.

C'est correct, ces 2 ASBL ont été créées mais n'ont aucune activité, donc aucun bilan ni compte de résultats avec un quelconque chiffre autre que le zéro.

4. Vérification arithmétique de la relation entre le résultat consolidé et le cumul des résultats des différentes composantes

(page 15 — point 4).

La différence relevée par la Cour des comptes provient de:

a) l'absence de comptes synthétiques pour l'ASBL GALB (voir ci-avant)

Résultat de la composante: 70 087,22 euros;

b) la consolidation à raison de 50 % de l'ASBL Centre Paul Hymans

Résultat de la composante: $23\,036,57 \times 50\% = 11\,518,29$ euros.

PM: le rapport du conseil d'administration qui accompagnait le rapport financier mentionnait très clairement en première page que l'ASBL CPH était consolidée proportionnellement à concurrence de 50 %.

Le total de ces deux éléments nous donne bien la différence de 81 606 euros. (La Cour des comptes indique 82 206. Il reste donc exactement une petite différence de 600 euros.)

5. Vérification arithmétique de la relation entre le patrimoine consolidé et le cumul des patrimoines des différentes composantes

(page 16 — point 5)

La différence relevée par la Cour des comptes provient de:

a) l'absence de comptes synthétiques pour l'ASBL GALB (voir ci-avant)

Résultat de la composante: 132 852,37 euros;

(à ajouter)

b) la consolidation à raison de 50 % de l'ASBL Centre Paul Hymans

Résultat de la composante: $703\,758,64 \times 50\% = 351\,879,32$ euros

(à déduire)

c) subsides en capital reçus

ASBL Secrét. des députés au Parlement Bruxellois: 1 773,00 euros

(à ajouter)

Somme des éléments a), b) et c): -217 253,95 euros.

La Cour des comptes a calculé une différence de -162 930 euros. Nous ignorons comment ce chiffre se justifie car après recalcul, nous obtenons bien une parfaite concordance entre les fonds propres consolidés de 3 637 659,30 euros et la somme des fonds propres des différentes composantes.

* *

Fait à Bruxelles, le 9 septembre 2003.

3. Samenvattende rekeningen volledig met nullen ingevuld, zonder enige commentaar

(bladzijde 4 — punt 6.1) en (bladzijde 13 — punt 2.4)

Het betreft de twee volgende VZW's:

- VZW *Fédération des mandataires provinciaux et communaux*;

- VZW *Idéal*.

Dat is juist, beide VZW's werden opgericht, maar hebben geen enkele activiteit, dus noch balans, noch resultatenrekening met enig ander cijfer dan nul.

4. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd resultaat en de cumulatie van de resultaten van de verschillende componenten ervan

(bladzijde 15 — punt 4).

Het verschil waarop het Rekenhof wijst, wordt veroorzaakt door:

a) het ontbreken van samenvattende rekeningen voor de VZW GALB (zie hierboven)

Resultaat van de component 70 087,22 euro;

b) de consolidatie van de VZW *Centre Paul Hymans* ten belope van 50 %

Resultaat van de component: $23\,036,57 \times 50\% = 11\,518,29$ euro.

PM: het verslag van de raad van bestuur dat bij het financieel verslag was gevoegd vermeldde zeer duidelijk op de eerste bladzijde dat de VZW CPH proportioneel ten belope van 50 % geconsolideerd was.

Beide elementen geven ons in totaal het verschil van 81 606 euro. (Het Rekenhof heeft het over 82 206 euro. Blijft dus een klein verschil van exact 600 euro.)

5. Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerd vermogen en de cumulatie van de vermogens van de verschillende componenten ervan

(bladzijde 16 — punt 5)

Het verschil waarop het Rekenhof wijst, wordt veroorzaakt door:

a) het ontbreken van samenvattende rekeningen voor de VZW GALB (zie hierboven)

Resultaat van de component: 132 852,37 euro;

(op te tellen)

b) de consolidatie van de VZW *Centre Paul Hymans* ten belope van 50 %

Resultaat van de component: $703\,758,64 \times 50\% = 351\,879,32$ euro

(af te trekken)

c) ontvangen kapitaalsubsidies

VZW *Secrét. des députés au Parlement Bruxellois*: 1 773,00 euro

(op te tellen)

Totaal van de punten a), b) en c): -217 253,95 euro.

Het Rekenhof heeft een verschil berekend van -162 930 euro. We weten niet hoe men bij dit cijfer komt, aangezien wij na herberekening vaststellen dat het totaal van de geconsolideerde eigen middelen van 3 637 659,30 euro perfect overeenstemt met het totaal van de eigen middelen van alle componenten.

* *

Gedaan te Brussel op 9 september 2003.

Forme Juridique, DENOMINATION SOCIALE ET SIEGE SOCIAL

A.S.B.L. GESTION ET ACTION LIBÉRALE DE BRUXELLES, en abrégé G.A.L.B.
 Rue des Echelles, 6
 1000 Bruxelles

OBJET SOCIAL

Article 3 des statuts:

"*L'association a pour objet :*

la gestion financière de la Régionale de Bruxelles du PRL;

l'organisation, seule ou en collaboration, de toutes activités occasionnelles de nature à contribuer à ses ressources.

Elle peut poser tous les actes se rapportant directement ou indirectement à son objet. Elle peut notamment prêter son concours et s'intéresser à toute activité similaire à son objet".

STATUTS ET MODIFICATIONS STATUTAIRES

Date	Nature	Date du Moniteur Belge	N° de référence
	Constitution	06.02.1997	2132/97
11/12/2000	Modifications des statuts	22.02.2001	3361

COMPOSITION DU CONSEIL D'ADMINISTRATION

Prénom et Nom	Profession	Adresse	Date nomination	Durée	Date et n° de référence Moniteur Belge
Jacques SIMONET	Député	Avenue H. Limbourg, 4 1070 Bruxelles	Constitution		06.02.1997 n°2132
Eric van WEDDINGEN	Député	Avenue de Tervueren ,199 1150 Bruxelles	Constitution		06.02.1997 n°2132
Albert DEMUYTER	Pensionné	Rue Paul Lauters, 66/12 1050 Bruxelles	Constitution		06.02.1997 n°2132
Jacques DEGRYSE	Economiste	Av. de la Charmille, 16/14 1200 Bruxelles -	Constitution		06.02.1997 n°2132
Armand DE DECKER			11.12.2000		22.02.2001 n°3361
Marc COOLS			11.12.2000		22.02.2001 n°3361
Willem DRAPS			11.12.2000		22.02.2001 n°3361

ORGANE DE CONTROLE

Nom	Adresse	Date nomination	Durée	Date et n° de référence Moniteur Belge
S.C.P.R.L. BOLLEN, MATHAY & C° Reviseurs d'entreprises Représentée par Chantal BOLLEN	Boulevard Lambermont, 430 Bte 3 1030 Bruxelles	20.10.1998	3 ans	En cours

A.S.B.L. Gestion et Action Libérale de Bruxelles

COMPTES SYNTHETIQUES

BILAN

	2002	2001
Actifs immobilisés	5.173,13	2.016,78
Actifs circulants	144.925,16	63.968,58
TOTAL ACTIF	150.098,29	65.985,36
PASSIF		
Capitaux propres	132.852,37	62.165,15
Provisions et impôts différés	0,00	
Dettes	17.245,92	3.820,21
TOTAL PASSIF	150.098,29	65.985,36

COMPTE DE RESULTATS

	2002	2001
Produits sur activités courantes	151.820,24	95.935,45
Charges sur activités courantes	-82.148,54	-72.153,50
RESULTAT COURANT AVANT RESULTAT FINANCIER	69.671,70	23.781,95
Produits financiers	2.273,68	174,10
Charges financières	-923,22	-763,49
RESULTAT COURANT AVANT RESULTAT EXCEPTIONNEL	71.022,16	23.192,56
Produits exceptionnels	0,00	
Charges exceptionnelles	0,00	
RESULTAT COURANT APRES RESULTAT EXCEPTIONNEL	71.022,16	23.192,56
Impôts sur le résultat	-334,94	-26,13
RESULTAT DE L'EXERCICE (+/-)	70.687,22	23.166,43

TABLEAU D'AFFECTATION DU RESULTAT

	2002	2001
Résultat à affecter :		
résultat de l'exercice	70.687,22	23.166,43
résultat reporté de l'exercice précédent		
Prélèvements sur les fonds propres	-70.687,22	-23.166,43
Affectation aux fonds propres		
Résultat reporté	0,00	0,00

PERSONNEL OCCUPE

	2002	2001
nombre des personnes occupées (exprimée en équivalent temps plein) dont la charge est supportée par la composante	1	1

5. VLAAMS BLOK

24 octobre 2003.

Aux Présidents de la Commission de contrôle,

Veuillez trouver ci-après notre réponse aux observations formulées par la Cour des comptes sur le rapport financier du Vlaams Blok.

A. Aspects formels

4.3. Liste récapitulative des composantes du parti

Il sera tenu compte, à l'avenir, du souhait que l'on joigne une liste récapitulative des composantes.

À la première page du rapport financier et dans le rapport du réviseur d'entreprises (alinéa 3), il est précisé que le périmètre de consolidation a été étendu, par rapport à l'exercice précédent (2001), à trois nouvelles composantes qui sont mentionnées nominativement: la VZW Jan Breydel, la VZW Vlaams Belang Vlaams-Brabant et la FV Vlaams Blok-Provincie Antwerpen.

La liste complète figure également sous le point « Identification du parti et de ses composantes ».

Voici, pour plus de clarté, une fois de plus la liste de toutes les composantes:

- a) Vlaams Blok FV
- b) Vlaamse Concentratie VZW
- c) Algemeen Vlaams Belang VZW
- d) Nationalistische Omroepstichting VZW
- e) Egmont VZW
- f) Nationalistisch Vormingsinstituut VZW
- g) Nationalistisch Vormingsinstituut Limburg VZW
- h) Katriel Van Damme Stichting VZW
- i) Jan Breydel VZW
- j) Vlaams Belang Vlaams Brabant VZW
- k) Vlaams Blok Provincie Antwerpen FV
- l) Vormingsinstituut Frank Goovaerts VZW (*mise en liquidation*)
- m) Vlaams Blok Arrondissement Aalst-Oudenaarde FV
- n) Vlaams Blok Arrondissement Antwerpen FV
- o) Vlaams Blok Arrondissement Brugge FV
- p) Vlaams Blok Brussel Koepel 19 FV
- q) Vlaams Blok Arrondissement Dendermonde-St-Niklaas FV
- r) Vlaams Blok Arrondissement Gent-Eeklo FV
- s) Vlaams Blok Arrondissement Halle-Vilvoorde FV
- t) Vlaams Blok Arrondissement Hasselt-Tongeren-Maaseik FV
- u) Vlaams Blok Arrondissement Kortrijk-Roeselare-Tielt FV
- v) Vlaams Blok Arrondissement Leuven FV
- w) Vlaams Blok Arrondissement Mechelen FV
- x) Vlaams Blok Arrondissement Turnhout FV
- y) Vlaams Blok Arrondissement Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende FV

5. VLAAMS BLOK

24 oktober 2003.

Aan de Voorzitters van de Controlecommissie,

Onderstaand vindt u ons antwoord op de opmerkingen vanwege het Rekenhof op het financieel verslag van het Vlaams Blok.

A. Formele aspecten

4.3. Overzichtslijst partijcomponenten

In de toekomst zal rekening gehouden worden met de wens een overzichtslijst van de componenten toe te voegen.

Op de eerste bladzijde van het financieel verslag én in het verslag van de bedrijfsrevisor (derde alinea) werd vermeld dat de consolidatiekring ten overstaan van vorig boekjaar (2001) werd uitgebreid met drie componenten welke nominatief werden opgenomen: VZW Jan Breydel, VZW Vlaams Belang Vlaams-Brabant en FV Vlaams Blok-Provincie Antwerpen.

Ook bij de identificatie van de partij en haar componenten wordt de volledige lijst vermeld.

Voor alle duidelijkheid volgen hier nogmaals alle componenten:

- a) Vlaams Blok FV
- b) Vlaamse Concentratie VZW
- c) Algemeen Vlaams Belang VZW
- d) Nationalistische Omroepstichting VZW
- e) Egmont VZW
- f) Nationalistisch Vormingsinstituut VZW
- g) Nationalistisch Vormingsinstituut Limburg VZW
- h) Katriel Van Damme Stichting VZW
- i) Jan Breydel VZW
- j) Vlaams Belang Vlaams Brabant VZW
- k) Vlaams Blok Provincie Antwerpen FV
- l) Vormingsinstituut Frank Goovaerts VZW (*in vereffening gesteld*)
- m) Vlaams Blok Arrondissement Aalst-Oudenaarde FV
- n) Vlaams Blok Arrondissement Antwerpen FV
- o) Vlaams Blok Arrondissement Brugge FV
- p) Vlaams Blok Brussel Koepel 19 FV
- q) Vlaams Blok Arrondissement Dendermonde-St-Niklaas FV
- r) Vlaams Blok Arrondissement Gent-Eeklo FV
- s) Vlaams Blok Arrondissement Halle-Vilvoorde FV
- t) Vlaams Blok Arrondissement Hasselt-Tongeren-Maaseik FV
- u) Vlaams Blok Arrondissement Kortrijk-Roeselare-Tielt FV
- v) Vlaams Blok Arrondissement Leuven FV
- w) Vlaams Blok Arrondissement Mechelen FV
- x) Vlaams Blok Arrondissement Turnhout FV
- y) Vlaams Blok Arrondissement Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende FV

B. Aspects financiers**1.5. Variations entre les exercices — composantes**

— *Vlaams Blok FV*: l'augmentation des recettes en 2002 par rapport à 2001 vient principalement des dotations perçues par une composante;

— *Algemeen Vlaams Belang VZW*: en 2002, cette ASBL n'a bénéficié que d'une dotation minimale perçue d'une composante, ce qui explique la diminution des recettes.

2.5. Comptes synthétiques des composantes

Comme exposé dans le rapport, au point 1.1 — Identification du parti et de ses composantes — *Vormingsinstituut Frank Goovaerts*, le boni a été transféré à la *Vlaamse Concentratie VZW*. Ce transfert a été opéré après liquidation de toutes les créances et de toutes les dettes, si bien qu'il n'y a plus d'actif ni de passif à la date du bilan.

Patsy Vatlet

Trésorière nationale.

6. Socialistische partij anders (sp.a)**a. 28 octobre 2003.**

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

A. Aspects formels

Point 4.2.: Remarque fondée, dont il sera tenu compte à l'avenir.

Point 4.4.: *Idem*.

Point 4.6.: L'objet social est mentionné partout, tant dans les ASBL que dans les associations de fait. Il est assez logique que le numéro d'article ne soit pas indiqué, car, dans les ASBL, l'article 2 indique toujours l'objet. Pour ce qui est des associations de fait, on n'utilise même pas de numéro d'article.

Point 10.2.: Remarque fondée, qui devra toutefois, selon moi, être réexaminée avec les réviseurs, étant donné que nous avons intégré la formulation en question dans le rapport sur leur conseil.

B. Aspects financiers

Point 1.6.: La quasi-totalité du fonctionnement de la *FVER sp.a* a été reprise par la *VZW OSP*.

Point 2.6: L'explication de la différence a déjà été donnée par la Cour des comptes elle-même.

Point 5: La différence s'explique par une inversion de chiffres intervenue dans le bilan individuel de la fédération de Bruxelles (les fonds propres s'élèvent à 100 842,41 euros et non pas à 100 824,41 euros).

Luc Hoylaerts

Comptabilité sp.a

b. Épilogue — 13 novembre 2003.

Au secrétariat de la commission,

En ce qui concerne notre rapport financier 2002, je souhaite vous communiquer ci-dessous, après concertation avec nos réviseurs, notre commentaire relatif à l'avis de la Cour des comptes sur les règles d'évaluation.

B. Financiële aspecten**1.5. Variaties tussen de boekjaren — componenten**

— *Vlaams Blok FV*: de stijging van de opbrengsten in 2002 ten overstaan van 2001 is voornamelijk het gevolg van ontvangen dotaties van een component;

— *Algemeen Vlaams Belang VZW*: deze VZW ontving in 2002 nauwelijks enige dotatie vanwege een component, hetgeen de daling van de opbrengsten verklaart.

2.5. Samenvattende rekeningen van de componenten

Zoals uiteengezet in het verslag onder 1.1 — Identificatie van de partij en haar componenten — *Vormingsinstituut Frank Goovaerts*, werd het batig saldo overgedragen aan *Vlaamse Concentratie VZW*. Deze overdracht gebeurde na vereffening van alle vorderingen en schulden, zodat op balansdatum geen activa of passiva aanwezig zijn.

Patsy Vatlet

Nationaal penningmeester.

6. Socialistische partij anders (sp.a)**a. 28 oktober 2003.**

Aan de Voorzitters van Kamer en Senaat,

A. Formele aspecten

Punt 4.2.: Terechte opmerking, wordt in de toekomst rekening mee gehouden.

Punt 4.4.: *Idem*.

Punt 4.6.: Het maatschappelijk doel is overal vermeld, zowel bij de VZW's als bij de feitelijke verenigingen. Dat het artikelnummer niet vermeld wordt, is vrij logisch, vermits in de vzw's artikel 2 steeds het doel aangeeft. Voor de feitelijke verenigingen wordt er zelfs niet met een artikelnummer gewerkt.

Punt 10.2.: Terechte opmerking, maar moet volgens mij nog eens met de revisoren doorgenomen worden, vermits dit een formulering is die wij op hun aanraden in het verslag opgenomen hebben.

B. Financiële aspecten

Punt 1.6.: Quasi de volledige werking van de *FVER sp.a* werd overgenomen door de *VZW OSP*.

Punt 2.6: Verklaring van het verschil werd door het Rekenhof zelf al gegeven.

Punt 5: Het verschil is te verklaren door een cijferinversie die er gebeurd is bij de individuele balans van de federatie Brussel (eigen vermogen moet zijn 100 842,41 euro en niet 100 824,41 euro).

Luc Hoylaerts

Boekhouding sp.a

b. Epiloog — 13 november 2003.

Aan het commissiesecretariaat,

Met betrekking tot ons financieel verslag 2002 wil ik U hierbij, na ruggespraak met onze revisoren, onze commentaar op het advies van het Rekenhof met betrekking tot de waarderingsregels meegeven.

Point A. 10.2

«(traduction) La mention relative à la provision pour dépenses électorales, dans le cadre des règles d'évaluation, a pour but d'informer le lecteur qu'une partie du résultat est affectée à la provision pour dépenses électorales, conformément au principe de prudence.

En d'autres termes, il ne s'agit pas d'une provision constituée en vue d'obtenir un résultat déterminé. Les provisions en question doivent être considérées comme des réserves constituées en vue de dépenses électorales ultérieures. Le présent rapport ne prévoit aucune possibilité de constituer des réserves disponibles.»

Luc Hoylaerts

Comptabilité sp.a

7. ECOLO

20 octobre 2003.

Aux présidents de la Commission de contrôle,

Faisant suite à votre courrier du 8 octobre 2003, nous vous communiquons ci-après nos commentaires sur les observations faites par la Cour des comptes à propos du parti Écolo.

A. Aspects formels**Point 4.5 — organes de contrôle**

Comme mentionné dans les annexes à notre rapport 2002 relatifs aux composantes, les quelques composantes qui n'ont pas choisi d'organe de contrôle attitré (commissaire aux comptes) ont été contrôlé par notre réviseur d'entreprises dans le cadre de sa mission de certification du rapport global: cette mention figure dans la note d'identification de la composante concernée. Par ailleurs nous pouvons vous confirmer que notre réviseur d'entreprises a procédé systématiquement au contrôle des comptes de chacune des composantes consolidées dans notre rapport financier 2002.

Nous approuvons la remarque pertinente de la Cour des Comptes demandant que le réviseur d'entreprises mentionne dans son rapport l'étendue de son contrôle en ce qui concerne les différentes composantes et nous veillerons à cela pour le prochain rapport.

Point 4.6 — référence statutaire pour l'objet social

Nous avons noté la remarque de la Cour des comptes, et ce détail de référence au numéro d'article des statuts nous avait échappé. Nous veillerons à compléter le prochain rapport en conséquence. Pour information, l'objet social des composantes concernées est repris à l'article 3 des statuts des composantes concernées.

Point 5.2 — respect du schéma des comptes

Pour la clarté des mouvements de l'exercice, il nous a paru utile de donner des informations légèrement plus détaillées. Pour respecter le vœu de la Cour des comptes, nous nous en tiendrons donc au schéma imposé pour le prochain exercice.

Point 10.2 — Règles d'évaluation — modification

La remarque de la Cour des comptes nous étonne. En effet il ne nous semble pas que la Commission de contrôle des dépenses électorales ait imposé des règles d'évaluation particulières en ce qui concerne les provisions et réserves. En ce qui nous concerne, après

Punt A. 10.2

«De vermelding in de waarderingsregels met betrekking tot de voorziening voor verkiezingsuitgaven heeft tot doel de lezer in te lichten dat een gedeelte van het resultaat wordt toegewezen aan de voorziening voor verkiezingsuitgaven volgens het beginsel van het voorzichtighedsprincipe.

Met andere woorden is het niet zo dat de voorziening wordt aangelegd met het oog een bepaald resultaat te behalen. De aangelegde voorzieningen zijn te beschouwen als een reservering naar latere uitgaven voor verkiezingen. In het vooropgestelde verslag is er ook geen mogelijkheid om beschikbare reserves aan te leggen.»

Luc Hoylaerts

Boekhouding sp.a.

7. ECOLO

20 oktober 2003.

Aan de voorzitters van de Controlecommissie,

In antwoord op uw schrijven van 8 oktober 2003, geven wij u hierbij ons commentaar op de opmerkingen van het Rekenhof met betrekking tot Ecolo.

A. Formele aspecten**Punt 4.5 — controleorganen**

Zoals vermeld in de bijlagen bij ons verslag 2002 inzake de componenten, werden de paar componenten die geen erkend controleorganen (financiële commissaris) hadden aangewezen, gecontroleerd door onze bedrijfsrevisor, in het kader van zijn opdracht van certificatie van het algemene verslag: deze vermelding staat in de identificatielijst van de betrokken component. Wij kunnen voorts bevestigen dat onze bedrijfsrevisor in ons financieel verslag 2002 systematisch de rekeningen van elk van de geconsolideerde componenten heeft gecontroleerd.

Wij zijn het eens met de relevante opmerking van het Rekenhof, dat vraagt of de bedrijfsrevisor in zijn verslag wil vermelden hoe uitgebreid hij de verschillende componenten heeft gecontroleerd en wij zullen hier bij het volgende verslag op letten.

Punt 4.6 — verwijzing naar de statuten wat het maatschappelijk doel betreft

Wij hebben de opmerking van het Rekenhof genoteerd en het detail van de verwijzing naar het artikelnummer van de statuten was ons ontgaan. Wij zullen het volgende verslag dienovereenkomstig aanpassen. Ter informatie, het maatschappelijk doel van de betrokken componenten wordt vermeld in artikel 3 van de statuten van de betrokken componenten.

Punt 5.2 — naleving van het schema voor de rekeningen

Het leek ons nuttig om, met het oog op de duidelijkheid van de verrichtingen in het boekjaar, iets gedetailleerdere inlichtingen te verstrekken. Wij zullen in overeenstemming met de wens van het Rekenhof voor het volgende boekjaar het vastgestelde schema naleven.

Punt 10.2 — Waarderingsregels — wijziging

De opmerking van het Rekenhof verbaast ons. Wij hebben niet de indruk dat de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven bijzondere waarderingsregels had opgelegd inzake de provisies en de reserves. Wij hebben van onze kant, na onderzoek

examen de notre comptabilité fédérale, de celles de nos composantes et enfin après mûres réflexions, il nous est apparu que l'utilisation de réserves en lieu et place de provisions était plus conforme tant à notre gestion qu'aux principes comptables usuels en la matière. Nous nous plierons bien entendu à l'avis de la Commission de contrôle des dépenses électorales si celle-ci préfère imposer un autre système.

Nous notons que la Cour des comptes a pu apprécier que ce changement de règles d'évaluation était clairement annoncé pour le lecteur de notre rapport.

En ce qui concerne nos règles d'évaluation, globalement inchangées depuis que notre parti rentre un rapport annuel auprès de votre commission, elles n'ont jamais fait l'objet de remarques jusqu'à présent. Nous tiendrons compte de l'avis de la Cour des comptes et rédigerons une synthèse complète avec le prochain rapport.

Point 11.1 — Consolidation

Nous notons avec plaisir que la Cour des comptes a apprécié les informations complémentaires transmises sur la consolidation. Il nous semblait en effet important de communiquer ces données pour éclairer valablement le lecteur sur les données consolidées.

B. Aspects financiers

Point 1.7 — Écolo

Nous n'avons pas de remarques à formuler sur la présentation synthétique de nos comptes telle que rédigée par la Cour des comptes.

Point 2.7 — Écolo — Composantes

La Cour des comptes a pointé le cas particulier de la Coordination inter Hennuyère. Cette composante est en effet un cas particulier. Jusqu'en 2001, cette composante avait une comptabilité distincte et une vie autonome. À partir de l'année 2002, pour des raisons de restructuration, les comptes patrimoniaux ont été intégrés dans l'ASBL Écodota; il n'y a donc plus d'opérations distinctes pour cette entité, tous les mouvements financiers étant réalisés par l'ASBL Écodota. Cela explique la raison pour laquelle les comptes bilanaires sont à zéro au 31 décembre 2003.

Afin d'assurer la comparabilité avec les exercices antérieurs, il a été décidé de ressortir les mouvements du compte d'exploitation (charges et produits) relatifs à cette entité et de les présenter de manière distincte des comptes de l'ASBL Écodota. Pour information complémentaire, cette entité a un budget propre distinct de celui d'Écodota, cette dernière n'assurant que la gestion financière pour compte de l'entité.

Point 4 — Vérification arithmétique des consolidations

La remarque de la Cour des comptes nous semble pertinente et il serait bon que, pour les partis concernés, une note explicative soit jointe au rapport annuel pour expliquer les éventuelles divergences entre les comptes des composantes et les comptes consolidés.

(...)

Jean-Michel Javaux

Secrétaire fédéral.

van onze federale boekhouding, van de boekhouding van onze componenten en uiteindelijk na rijp beraad, vastgesteld dat het gebruik van reserves in plaats van provisies beter overeenkomt met ons beheersbeleid, alsook met de boekhoudkundige principes die in deze materie gangbaar zijn. Indien de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven een ander systeem verkiest, zullen wij uiteraard haar advies volgen.

Wij noteren dat het Rekenhof heeft vastgesteld dat de wijziging van de waarderingsregels duidelijk was aangekondigd voor de lezers van ons verslag.

Onze waarderingsregels zijn over het algemeen onveranderd gebleven sinds de dag dat onze partij een jaarlijks verslag bij uw commissie indient en hebben tot op heden nooit aanleiding gegeven tot opmerkingen. Wij zullen rekening houden met het advies van het Rekenhof en bij het volgende verslag een volledige synthese voegen.

Punt 11.1 — Consolidatie

Het verheugt ons vast te stellen dat het Rekenhof de bijkomende inlichtingen die wij hebben doorgegeven over de consolidatie op prijs heeft gesteld. Het leek ons immers belangrijk om die gegevens te vermelden, teneinde de lezer op doelmatige wijze over de geconsolideerde gegevens in te lichten.

B. Financiële aspecten

Punt 1.7 — Ecolo

Wij hebben geen opmerkingen bij de samenvattende weergave van onze rekeningen zoals die is opgesteld door het Rekenhof.

Punt 2.7 — Ecolo — Componenten

Het Rekenhof heeft gewezen op het aparte geval van de Coordination inter Hennuyère. Deze component vormt een geval op zich. Tot in 2001 had deze component een aparte boekhouding en leidde hij een eigen leven. Vanaf 2002 zijn de patrimoniumrekeningen om redenen van herstructureren geïntegreerd in de VZW Ecodota; er zijn dus geen aparte verrichtingen meer voor deze entiteit, aangezien alle financiële verrichtingen uitgevoerd worden door de VZW Ecodota. Dit verklaart waarom de balansrekeningen op 31 december 2003 op nul staan.

Om de vergelijking met de vorige boekjaren mogelijk te maken, hebben wij beslist om de verrichtingen van de exploitatierekening (betaling en opbrengsten) van deze entiteit opnieuw te publiceren en ze los van de rekeningen van de VZW Ecodota te vermelden. Ter aanvullende informatie: deze entiteit heeft een eigen budget dat los staat van Ecodota, die enkel instaat voor het financieel beheer van de entiteit.

Punt 4 — Cijfermatig nazicht van het geconsolideerd resultaat

De opmerking van het Rekenhof lijkt ons pertinent en het zou voor de betrokken partijen nuttig zijn indien er een verklarende nota bij het jaarverslag werd gevoegd, om eventuele verschillen tussen de rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekeningen toe te lichten.

(...)

Jean-Michel Javaux

Federale secretaris.

8. Centre démocrate Humaniste (cdH)

20 octobre 2003

Aux présidents de la Commission de contrôle,
Votre courrier du 8 octobre 2003 m'est bien parvenu et a retenu ma meilleure attention.

Le rapport de la Cour des comptes met en évidence une erreur dans notre rapport financier 2002. En effet, les comptes synthétiques de l'ASBL Unio devaient se présenter comme suit (modifications en gras et soulignés):

8. Centre démocrate Humaniste (cdH)

20 oktober 2003

Aan de voorzitters van de Controlecommissie,
Wij hebben uw schrijven van 8 oktober 2003 goed ontvangen en zorgvuldig bestudeerd.

Het verslag van het Rekenhof wijst op een fout in ons financieel verslag 2002. Het overzicht van de rekeningen van de VZW Unio had er als volgt moeten uitzien (wijzigingen vertedrukt en onderstreept):

	Exercice 2002 en euros	Exercice 2001 en euros
BILAN		
Actifs immobilisés	467 522,01	467 522,01
Actifs circulants	23 282,38	23 282,38
Total actif	490 804,39	490 804,39
Patrimoine	18 658,66	22 289,97
Provisions et impôts différés	—	—
Dettes	472 145,73	468 514,42
Total passif	490 804,39	490 804,39
COMPTE DE RÉSULTATS		
Produit des activités courantes	—	—
Charges sur activités courantes	3 631,31	3 066,52
Résultat courant avant résultats financiers	3 631,31	3 066,52
Produits financiers	—	—
Charges financières	—	—
Résultat courant avant impôts	3 631,31	3 066,52
Produits exceptionnels	—	—
Charges exceptionnelles	—	—
Résultat avant impôts	3 631,31	3 066,52
Impôts	—	—
Résultat de l'exercice	3 631,31	3 066,52
Personnes occupées en équivalent temps plein:	—	—

Il s'agit d'une erreur de transcription.

De plus, je vous confirme que les actifs immobilisés de la même ASBL ne sont pas amortissables.

(...)

Clément CROHAIN

Administrateur général.

9. AGALEV

4 novembre 2003.

Aux présidents de la Commission de contrôle,

Ci-dessous les remarques de l'ASBL *Groen Fonds* (formulées au nom d'Agalev):

A. Aspects formels

4.3. Comme indiqué, l'annexe de la loi du 4 juillet 1989 ne prévoit pas de liste récapitulative. Par ailleurs, nous avons mentionné expressément la modification du périmètre de consolidation.

Het gaat om een typfout.

Ik bevestig bovendien dat de vaste activa van dezelfde VZW niet afschrijfbaar zijn.

(...)

Clément CROHAIN

Algemeen bestuurder.

9. AGALEV

4 november 2003.

Aan de Voorzitters van de Controlecommissie,

Hierbij de bemerkingen vanuit Groen Fonds VZW (en dus namens Agalev):

A. Formele aspecten

4.3. Zoals gemeld voorziet de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 niet in een overzichtlijst. Anderzijds hebben wij de wijziging in de consolidatiekring uitdrukkelijk vermeld.

4.5. Le réviseur d'entreprise a soumis à l'audit habituel toutes les composantes, et ce, séparément, ainsi que toutes les données consolidées.

5.1. On tiendra compte pour l'exercice 2003.

10.2. Taux d'amortissement « immobilisations corporelles » : la reformulation aura lieu et sera effective dès l'exercice 2003.

B. Aspects financiers

1.9. a) Les variations entre les exercices 2001 et 2002 de l'ASBL *Groenhuis* sont effectivement dues à l'achat de biens immeubles. L'augmentation des recettes et des coûts de fonctionnement normal est due au transfert, à partir du 1er janvier 2002, de l'effectif personnel à l'ASBL *Groenhuis*, alors qu'il ressortissait auparavant à Agalev FV.

b) Les suppositions qui ont été faites sont exactes.

2.9. Nous ne voyons pas bien de quelles concordances avec les mouvements patrimoniaux il s'agit ...

5. Nous ne voyons pas très bien de quelles concordances il s'agit.

(...)

Patrick Michielsseune.

Directeur financier et administratif d'Agalev.

10. NIEUW-VLAAMSE ALLIANTIE (N-VA)

a. 17 octobre 2003.

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

Nous avons pris connaissance avec attention du courrier en marge que vous nous avez adressé et par lequel vous nous avez transmis l'avis de la Cour des comptes sur le rapport financier des partis politiques (exercice 2002).

Un premier examen révèle que quelques petites erreurs matérielles se sont glissées dans le rapport annuel du N-VA. Une analyse rapide montre que ces erreurs ne changent rien de fondamental aux chiffres qui vous ont été communiqués et qui ont été publiés.

Nous avons transmis l'avis de la Cour des comptes à notre réviseur d'entreprise en lui demandant de nous procurer un nouveau rapport qui tienne compte des remarques formulées. Dès que nous aurons accusé réception de ce nouveau rapport, il sera soumis à notre conseil d'administration dont les conclusions vous seront transmises.

(...)

Geert Bourgeois

Président général.

b. 4 novembre 2003.

Au secrétariat de la commission,

Comme convenu hier par téléphone, je vous transmets en annexe le commentaire que le réviseur d'entreprise Verschelden & Partners a établi (le 29 octobre 2003) en réponse à la lettre du 8 octobre dernier des présidents de la commission, MM. De Croo et De Decker.

Comme l'indiquait déjà M. le président Bourgeois dans la lettre qu'il avait adressée à la Commission de contrôle (le 17 octobre 2003), les remarques de la Cour des comptes ne changent rien de

4.5. De bedrijfsrevisor heeft alle componenten afzonderlijk één de geconsolideerde gegevens aan de gebruikelijke audit onderworpen.

5.1. Hiermee wordt rekening gehouden voor het boekjaar 2003.

10.2. Afschrijvingspercentages «materiële vaste activa»: de herformulering zal gebeuren met toepassing voor het boekjaar 2003.

B. Financiële aspecten

1.9. a) De variatie tussen de boekjaren 2001 en 2002 bij Groenhuis VZW zijn inderdaad toe te schrijven aan de aankoop van onroerende goederen. De stijging van opbrengsten één kosten van gewone werking zijn te wijten/danken aan het onderbrengen van het personeelsbestand onder Groenhuis VZW met ingang van 1 januari 2002, waar deze vroeger onder Agalev FV opereerden.

b) De gemaakte veronderstellingen zijn correct.

2.9. Het is ons niet duidelijk over welke aansluiting met welke bewegingen in het patrimonium het gaat ...

5. Het is ons niet duidelijk over welke aansluiting het hier gaat.

(...)

Patrick Michielsseune.

Financieel en administratief directeur Agalev.

10. NIEUW-VLAAMSE ALLIANTIE (N-VA)

a. 17 oktober 2003.

Aan de voorzitters van Kamer en Senaat,

Met aandacht lazien we uw in rand vermeld schrijven waarbij u ons het advies van het Rekenhof bij het financieel verslag van de politieke partijen (boekjaar 2002) bezorgde.

Een eerste toetsing leert dat enkele kleine materiële vergissingen in het N-VA-jaarverslag zijn geslopen. Vergissingen die, zo leert een vlugge analyse, niets ten gronde wijzigen aan de cijfers die u werden meegedeeld en zijn openbaar gemaakt.

We hebben het advies van het Rekenhof bezorgd aan onze bedrijfsrevisor met de vraag om op basis van de opmerkingen een nieuw verslag te bezorgen. Eens we dit nieuwe verslag ontvangen, wordt het voorgelegd aan onze raad van bestuur en bezorgen we u de conclusies.

(...)

Geert Bourgeois

Algemeen voorzitter.

b. 4 november 2003.

Aan het commissiesecretariaat,

Zoals gisteren telefonisch was afgesproken bezorg ik u als bijlage de toelichting die bedrijfsrevisor Verschelden & Partners formuleerde (van 29 oktober 2003) als antwoord op de brief die uw voorzitters De Croo en De Decker ons op 8 oktober jongstleden hebben bezorgd.

Zoals reeds gemeld door voorzitter Bourgeois in zijn schrijven aan de Controlecommissie (17 oktober 2003) wijzigen de opmerkingen van het Rekenhof ten gronde niets aan de dit voorjaar

fondamental aux comptes consolidés du parti VU & ID, représenté en l'occurrence par l'ASBL N-VA, qui furent communiqués au cours du printemps.

Le commentaire récent du réviseur d'entreprise à propos de son rapport sera soumis le 15 novembre prochain au conseil d'administration de l'ASBL N-VA.

Nous vous enverrons sans délai les conclusions de l'assemblée(1).

(...)

Nico Moyaert

Directeur N-VA.

Compte consolidé du parti politique VU & ID représenté par l'ASBL *Nieuw-Vlaamse Alliantie* et ses composantes au 31 décembre 2002

Commentaire du réviseur d'entreprise à propos de son rapport

Le 8 avril 2003, nous avons remis un rapport au ministre des Finances, aux présidents de la Chambre des représentants et du Sénat et à la Commission de contrôle, en exécution de la mission de contrôle qui nous avait été confiée par l'ASBL *Nieuw-Vlaamse Alliantie*.

Notre rapport, qui constitue une approbation sans réserve, concerne les contrôles des comptes de la *Nieuw-Vlaamse Alliantie* établis sous la responsabilité des organes de gestion respectifs des ASBL concernées, l'ASBL *Nieuw-Vlaamse Alliantie*, l'ASBL *Middengroep* et l'ASBL *Spirit*.

L'état consolidé contrôlé est celui clôturé le 31 décembre 2002 avec un total du bilan de 2 700 201,50 euros, et avec un boni pour l'année concernée de 545 252 euros, ainsi qu'une annexe explicative.

Le rapport du 8 avril 2003 mentionne le résultat de la sous-consolidation N-VA et composantes (= NVA + VPRTI + Dosfel + NVOS + VNS + VVM + VL.P), soit 193 783,67 euros, alors qu'il aurait dû mentionner le boni de la consolidation globale (545 252 euros). Ni le contenu des comptes, ni les contrôles ni notre opinion sur ces comptes ne sont modifiés en quoi que ce soit par la présente note explicative et rectificative.

Anvers, le 29 octobre 2003.

Le réviseur d'entreprise.

Burg.cvba Verschelden & Partners, Réviseurs d'entreprises représenté par

Frans Verschelden

Réviseur d'entreprise

c. Épilogue — 24 novembre 2003.

Aux présidents de la Chambre et du Sénat,

« Au début du mois d'octobre, vous nous avez transmis votre courrier auquel était annexé l'avis de la Cour des comptes sur le rapport financier des partis politiques (exercice 2002).

Peu après — notre courrier du 17 octobre 2003 — nous vous avons fait savoir que les remarques de la Cour des comptes ne changeaient fondamentalement rien aux comptes consolidés du parti VU & ID, représenté en l'occurrence par l'ASBL N-VA qui avaient été communiqués au cours du printemps.

Notre réviseur d'entreprise, M. Frans Verschelden (Verschelden & Partners, Anvers), a confirmé ce point de vue le 29 octobre 2003 dans un « commentaire du réviseur d'entreprise à propos de

meegedeelde geconsolideerde rekeningen van de partij VU & ID, hier vertegenwoordigd door de VZW N-VA.

De raad van bestuur van de vzw N-VA krijgt op 15 november eerstkomende de recente toelichting bij het revisoraal verslag voorgelegd.

We sturen u zo vlug als mogelijk de conclusies van de vergadering(1).

(...)

Nico Moyaert

Directeur N-VA.

Geconsolideerde rekening van de politieke partij VU & ID vertegenwoordigd door de VZW Nieuw-Vlaamse Alliantie en haar componenten per 31 december 2002

Toelichting bij het verslag van de bedrijfsrevisor

Op 8 april 2003 brachten wij verslag uit aan de minister van Financiën, aan de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en aan de Senaat en aan de Controlecommissie, dit in uitvoering van de controleopdracht die ons werd toevertrouwd door de VZW Nieuw-Vlaamse Alliantie.

Ons verslag, een goedkeuring zonder voorbehoud, betreft de controles van de rekeningen van de Nieuw-Vlaamse Alliantie opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de respectieve beheersorganen van de betrokken VZW's, de VZW Nieuw-Vlaamse Alliantie, de VZW Middengroep en de VZW Spirit.

De gecontroleerde geconsolideerde staat is deze afgesloten op 31 december 2002 met een balanstotaal van 2 700 201,50 euro, en met een batig saldo van het werkingsjaar van 545 252 euro, alsmede de verklarende toelichting.

Het verslag van 8 april 2003 maakt melding van het resultaat van de subconsolidatie N-VA en haar componenten (= NVA + VPRTI + Dosfel + NVOS + VNS + VVM + VL.P), zijnde 193 783,67 euro daar waar het batig saldo van de volledige consolidatie (545 252 euro) had moeten zijn vermeld. Nog de inhoud van de rekeningen, noch de controles of onze opinie over deze rekeningen is in enige mate gewijzigd door huidige verklarende en rechtzettende toelichting.

Antwerpen, 29 oktober 2003.

De bedrijfsrevisor.

Burg.cvba Verschelden & Partners, Bedrijfsrevisoren, vertegenwoordigd door

Frans Verschelden

Bedrijfsrevisor

c. Epiloog — 24 november 2003.

Aan de voorzitters van Kamer en Senaat,

« Begin oktober bezorgde u ons uw schrijven met toevoeging van het advies van het Rekenhof bij het financieel verslag van de politieke partijen (boekjaar 2002).

Kort daarna — ons schrijven van 17 oktober jongstleden — meldden wij u dat de opmerkingen van het Rekenhof ten gronde niets wijzigden aan de dit voorjaar meegedeelde geconsolideerde rekeningen van de partij VU & ID, hier vertegenwoordigd door de VZW N-VA.

Onze bedrijfsrevisor, de heer Frans Verschelden (Verschelden & Partners, Antwerpen) bevestigde dit op 29 oktober jongstleden in een « toevoeging bij het verslag van de bedrijfsrevisor ». Op

(1) Voir *infra* — (Épilogue).

(1) Zie *infra* — (Epiloog).

son rapport». À la demande du secrétaire de commission, M. Muls, ce commentaire vous a déjà été transmis par fax le 4 novembre 2003.

Je suis en mesure de vous confirmer aujourd’hui que le conseil d’administration de l’ASBL N-VA a approuvé à l’unanimité et sans observation ce commentaire du réviseur au cours de sa réunion du samedi 15 novembre 2003, si bien que rien ne s’oppose à ce que le rapport adapté du réviseur soit annexé comme complément au compte annuel 2003 N-VA.

Afin que la publication du résumé du rapport financier au *Moniteur belge* puisse se faire d’emblée correctement, nous joignons en annexe un résumé corrigé et signé à nouveau par nous. Ce résumé rejoint parfaitement les constatations du réviseur d’entreprise et peut donc être publié en tant que rapport final.

(...)

Geert Bourgeois.

Président général.

vraag van commissiesecretaris, de heer Muls, werd deze toevoeging op 4 november 2003 reeds per fax bezorgd.

Vandaag kan ik u bevestigen dat de raad van bestuur van de vzw N-VA deze door de revisor bezorgde toelichting op haar vergadering van zaterdag 15 november jongstleden unaniem en zonder opmerkingen heeft goedgekeurd zodat dit aangepast revisoriaal verslag meteen ook ter vervollediging aan de N-VA-jaarrekening 2003 kan worden toegevoegd.

Om de publicatie van de samenvatting van het financieel verslag in het *Belgisch Staatsblad* meteen correct te laten verlopen, voegen we als bijlage een verbeterde en door ons opnieuw ondertekende samenvatting toe. Deze samenvatting sluit naadloos aan bij de bevindingen van de bedrijfsrevisor en mag dus als eindverslag worden gepubliceerd.

(...)

Geert Bourgeois.

Algemeen voorzitter.

**III. RÉSUMÉS DES RAPPORTS FINANCIERS
RELATIFS À L'EXERCICE 2002 (en euros)****III. SAMENVATTINGEN VAN DE FINANCIËLE
VERSLAGEN OVER HET BOEKJAAR 2002 (in euro)****1. Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD)**

Het financieel verslag voor de Vlaamse Liberalen en Democraten is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Libera, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elke component;
- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de bedrijfsrevisor.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	7 145 569,59
Kosten uit de gewone werking	- 5 995 394,78
<hr/>	
Courant resultaat	1 150 174,81
Financieel resultaat	+ 84 561,56
Uitzonderlijk resultaat	- 44 213,79
Belastingen	—
<hr/>	
Resultaat van het boekjaar	1 190 522,58

De bedrijfsrevisor heeft over de geconsolideerde rekening van het boekjaar een verklaring zonder voorbehoud aangegeven.

2. Christen-Democratisch & Vlaams (CD&V)

Het financieel verslag voor de CD&V is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Agora, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elk van deze componenten;
- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de bedrijfsrevisor.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	8 259 494,17
Kosten uit de gewone werking	- 7 891 930,92
<hr/>	
Courant resultaat	367 563,25
Financieel resultaat	- 31 304,54
Uitzonderlijk resultaat	- 8 735,38
Belastingen	- 720,16
<hr/>	
Resultaat van het boekjaar	326 803,17

De bedrijfsrevisoren hebben over de geconsolideerde rekening van het boekjaar een verklaring zonder voorbehoud afgegeven.

3. Parti socialiste (PS)

Le rapport financier relatif au Parti Socialiste a été établi sous la responsabilité du conseil d'administration de l'ASBL Fonsoc, conformément aux exigences de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989, et contient les éléments mentionnés par l'annexe à la même loi telle qu'introduite par l'article 14 de la loi du 19 novembre 1998, c'est-à-dire:

- Un document identifiant le parti et ses composantes;
- Les comptes synthétiques de chacune de ces composantes;
- Les comptes consolidés du parti et de ses composantes;
- Le rapport du réviseur.

Les résultats consolidés de l'exercice découlant des comptes consolidés du parti et de ses composantes fournissent en synthèse les informations suivantes:

Produits sur activités courantes	9 464 389,93
Charges sur activités courantes	- 10 010 142,76
<hr/>	
Résultat courant	- 545 752,83
Résultats financiers	+ 80 708,25
Résultats exceptionnels	+ 35 677,78
Impôts	- 23 330,29
<hr/>	
Résultat de l'exercice	- 452 697,09

Le réviseur d'entreprises a délivré une attestation sans réserve sur les comptes consolidés de l'exercice.

4. Mouvement réformateur (MR)

Le rapport financier relatif au Mouvement réformateur (MR) a été établi sous la responsabilité du conseil d'administration de l'ASBL Gestion et Action libérale, conformément aux exigences de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989, et contient les éléments mentionnés par l'annexe à la même loi telle qu'introduite par l'article 14 de la loi du 19 novembre 1998, c'est-à-dire:

- Un document identifiant le parti et ses composantes;
- Les comptes synthétiques de chacune de ces composantes;
- Les comptes consolidés du parti et de ses composantes;
- Le rapport du réviseur.

Les résultats consolidés de l'exercice découlant des comptes consolidés du parti et de ses composantes fournissent en synthèse les informations suivantes:

Produits sur activités courantes	7 361 605
Charges sur activités courantes	- 7 464 637
Résultat courant	- 103 032
Résultats financiers	- 3 049
Résultats exceptionnels	+ 7 030
Impôts	- 8 578
Résultat de l'exercice	- 107 629

Le réviseur d'entreprises a délivré une attestation sans réserve sur les comptes consolidés de l'exercice.

5. Vlaams Blok

Het financieel verslag voor het Vlaams Blok is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Vlaamse Concentratie, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elk van deze componenten;
- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de bedrijfsrevisor.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	5 042 279,42
Kosten uit de gewone werking	- 5 046 977,50
Courant resultaat	- 4 698,08
Financieel resultaat	+ 93 544,75
Uitzonderlijk resultaat	+ 3 997,66
Belastingen	0
Resultaat van het boekjaar	92 844,33

De bedrijfsrevisor heeft over de geconsolideerde rekening van het boekjaar een verklaring zonder voorbehoud aangegeven.

6. Socialistische Partij anders (sp.a)

Het financieel verslag voor de sp.a is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Organisatie Socialistische Partij, afgekort OSP, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elk van deze componenten;

- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de commissaris.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	7 377 846,74
Kosten uit de gewone werking	<u>- 7 439 345,15</u>
Courant resultaat	- 61 498,41
Financieel resultaat	+ 127 795,82
Uitzonderlijk resultaat	- 18 698,08
Belastingen	<u>—</u>
Resultaat van het boekjaar	47 599,33

De commissaris heeft over de geconsolideerde rekening van het boekjaar een verklaring zonder voorbehoud afgegeven.

7. Écolo

Le rapport financier relatif au parti Écolo a été établi sous la responsabilité du conseil d'administration de l'ASBL Écodota—Écolo fédéral, conformément aux exigences de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989, et contient les éléments mentionnés par l'annexe à la même loi telle qu'introduite par l'article 14 de la loi du 19 novembre 1998, c'est-à-dire:

- Un document identifiant le parti et ses composantes;
- Les comptes synthétiques de chacune de ces composantes;
- Les comptes consolidés du parti et de ses composantes;
- Le rapport du réviseur.

Les résultats consolidés de l'exercice découlant des comptes consolidés du parti et de ses composantes fournissent en synthèse les informations suivantes:

Produits sur activités courantes	6 298 260,67
Charges sur activités courantes	<u>- 3 849 390,25</u>
Résultat courant	2 448 870,42
Résultats financiers	- 14 878,52
Résultats exceptionnels	- 34 625,18
Impôts	<u>0</u>
Résultat de l'exercice	2 399 366,72

Le réviseur d'entreprises a délivré une attestation sans réserve sur les comptes consolidés de l'exercice.

8. Centre démocrate Humaniste (cdH)

Le rapport financier relatif au centre démocrate Humaniste a été établi sous la responsabilité du conseil d'administration de l'ASBL Action solidaire, conformément aux exigences de l'article 23 de la loi du 4 juillet 1989, et contient les éléments mentionnés par l'annexe à la même loi telle qu'introduite par l'article 14 de la loi du 19 novembre 1998, c'est-à-dire:

- Un document identifiant le parti et ses composantes;
- Les comptes synthétiques de chacune de ces composantes;
- Les comptes consolidés du parti et de ses composantes;
- Le rapport du réviseur.

Les résultats consolidés de l'exercice découlant des comptes consolidés du parti et de ses composantes fournissent en synthèse les informations suivantes:

Produits sur activités courantes	4 229 526,16
Charges sur activités courantes	- 4 819 874,50
<hr/>	
Résultat courant	- 590 348,34
Résultats financiers	+ 53 767,80
Résultats exceptionnels	+ 4 409,30
Impôts	0
<hr/>	
Résultat de l'exercice	- 532 171,24

Le réviseur d'entreprises a délivré une attestation sans réserve sur les comptes consolidés de l'exercice.

9. Agalev

Het financieel verslag over het boekjaar 2002 voor Agalev is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Groen Fonds, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elk van deze componenten;
- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de bedrijfsrevisor.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	4 188 126,11
Kosten uit de gewone werking	- 4 342 222,14
<hr/>	
Courant resultaat	- 154 096,03
Financieel resultaat	+ 31 854,41
Uitzonderlijk resultaat	- 4 939,82
Belastingen	0
<hr/>	
Resultaat van het boekjaar	- 127 181,44

De bedrijfsrevisor heeft over de geconsolideerde rekening van het boekjaar 2002 een verklaring zonder voorbehoud afgegeven.

10. Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA)

Het financieel verslag over het boekjaar 2002 voor de politieke partij Nieuw-Vlaamse Alliantie (= N-VA en haar componenten — arrondissementen — Spirit en haar componenten) is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de beheerraad van de VZW Nieuw-Vlaamse Alliantie, overeenkomstig de vereisten van artikel 23 van de wet van 4 juli 1989, en omvat de gegevens die vermeld zijn in de bijlage bij deze wet, zoals ingevoegd door artikel 14 van de wet van 19 november 1998, met name:

- Een document met de identificatie van de partij en haar componenten;
- De samenvattende rekening van elk van deze componenten;

- De geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten;
- Het verslag van de bedrijfsrevisor.

De geconsolideerde resultaten van het boekjaar, die uit de geconsolideerde rekening van de partij en haar componenten voortvloeien, vatten volgende gegevens samen:

Opbrengsten uit de gewone werking	2 518 967
Kosten uit de gewone werking	- 2 028 779
<hr/>	
Courant resultaat	490 188
Financieel resultaat	+ 55 064
Uitzonderlijk resultaat	0
Belastingen	0
<hr/>	
Resultaat van het boekjaar	545 252

De bedrijfsrevisor heeft over de geconsolideerde rekening van het boekjaar een verklaring zonder voorbehoud afgegeven.